

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÇOCUK KİTAPLARI ARACILIĞIYLA ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ
FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR ÇOCUKLAR İÇİN
FELSEFE (P4C) ARAŞTIRMASI

Yüksek Lisans Tezi

Hakan ÇİNER

Danışmanlar:

Doç. Dr. Ergin ERGİNER

Doç. Dr. Aysun ERGİNER

Nevşehir

Ocak, 2024

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÇOCUK KİTAPLARI ARACILIĞIYLA ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ
FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR ÇOCUKLAR İÇİN
FELSEFE (P4C) ARAŞTIRMASI

Yüksek Lisans Tezi

Hakan ÇİNER

Danışmanlar:

Doç. Dr. Ergin ERGİNER

Doç. Dr. Aysun ERGİNER

Nevşehir

Ocak, 2024

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Hakan ÇİNER

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Çocuk Kitapları Aracılığıyla Ortaokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Araştırması” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Hakan ÇİNER

Danışmanlar

Doç. Dr. Ergin ERGİNER- Doç. Dr. Aysun ERGİNER

Prof. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Ergin ERGİNER ve Doç. Dr. Aysun ERGİNER danışmanlığında Hakan ÇİNER tarafından hazırlanan “Çocuk Kitapları Aracılığıyla Ortaokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Araştırması” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

..... / /

JÜRİ

İMZA

Danışman : Doç. Dr. Ergin ERGİNER

.....

Üye : Prof. Dr. Mustafa ÇELEBİ

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Barış ERİÇOK

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun / / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Recai ÇETİN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tezimin her aşamasında değerli fikirleriyle bana yol gösteren, sabırla ve hoş görüyle yaklaşan ve her zaman desteğini hissettiğim çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Ergin ERGİNER'e; tecrübeleriyle ve pozitif yaklaşımıyla araştırmama katkıda bulunan ikinci danışmanım Doç. Dr. Aysun ERGİNER'e; tezime yaptıkları değerli yorumlarıyla katkıda bulunan Prof. Dr. Mustafa ÇELEBİ ve Dr. Öğr. Üyesi Barış ERİÇOK'a; beni yetiştiren ve bu günlere gelmemi sağlayan anneme ve babama; tüm yüksek lisans dönemim boyunca beni daima motive eden ve çalışmalarına devam edebilmem için gerekli desteği sağlayan sevgili eşim Rabia ÇİNER'e; tez konumun çocuk kitapları üzerinde şekillenmesinde önemli rol oynayan ve varlıklarıyla bana güç veren canım kızlarım Zeynep ÇİNER'e ve Aden ÇİNER'e çok teşekkür ederim.

ÇOCUK KİTAPLARI ARACILIĞIYLA ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE (P4C) ARAŞTIRMASI

Hakan ÇİNER

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı,
Yüksek Lisans, Ocak 2024**

Danışmanlar: Doç. Dr. Ergin ERGİNER, Doç. Dr. Aysun ERGİNER

ÖZET

Tarih boyunca felsefenin yalnızca yetişkinler için mi olduğu yoksa çocuklarla da felsefe yapmanın mümkün olup olmadığına dair tartışmalar olmuştur. Matthews Lipman'ın geliştirdiği "Çocuklar için Felsefe (P4C)" programı da çocukları felsefe yapmaya yönlendirmeyi hedeflemiştir. Bu araştırmanın amacı, çocuk kitapları aracılığıyla çocuklarla felsefe yapmanın ortaokul öğrencilerinin hayvan haklarıyla ilgili farkındalıklarını nasıl etkilediğini araştırmaktır. Bu doğrultuda araştırmada çocuk kitaplarından seçilen hayvan hakları temalı kitaplarla yapılan felsefi tartışmaların öğrencilerin düşünsel kapasitelerini ve farkındalıklarını nasıl etkilediği incelenmiştir.

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Nevşehir ilinde 6.sınıfta okuyan 25 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Verilerin toplanması için araştırmacı tarafından ve uzman görüşü alınarak son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcı gözlem formları hazırlanmıştır. Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçlara istinaden P4C ders planları hazırlanmıştır ve bu ders planlarında belirlenen hedeflere, materyallere ve öğretimsel senaryolara göre 4 hafta süresince 4 P4C oturumu gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar sırasında araştırmacı derslerde öğrenci yanıtlarını almış ve gözlem formunu doldurmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin tartıştığı konular, ortaya attıkları kavramlar ve sorguladıkları temalar ayrıntılı bir şekilde transkripsiyonlardan çıkarılmıştır.

Araştırmanın bulguları, P4C'nin öğrencilerin hayvan hakları konusunda daha derinlemesine düşünmelerini, felsefi sorgulama becerilerini geliştirmelerini ve hayvanlara karşı daha duyarlı ve empatik olmalarını sağladığını göstermiştir. Ayrıca, P4C'nin öğrencilerin sınıf içi etkileşimlerini, katılımlarını ve motivasyonlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma, hayvan hakları eğitimi ve P4C uygulamaları için öneriler sunmakta ve gelecekte yapılacak araştırmalar için önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için felsefe (P4C), çocuk kitapları, hayvan hakları, diyalog, sorgulama topluluğu.

**A PHILOSOPHY FOR CHILDREN (P4C) RESEARCH ON SECONDARY
SCHOOL STUDENTS' AWARENESS OF ANIMAL RIGHTS THROUGH
CHILDREN'S BOOKS**

Hakan ÇİNER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Educational Sciences, Master's Thesis, January 2024

Supervisors: Assoc. Prof. Ergin ERGİNER, Assoc. Prof. Aysun ERGİNER

ABSTRACT

Throughout history, there have been debates about whether philosophy is only for adults or if it's possible to engage children in philosophical inquiry. The "Philosophy for Children (P4C)" program developed by Matthew Lipman aimed to encourage children to engage in philosophy. The purpose of this research is to investigate how engaging in philosophical discussions with children through children's books affects secondary school students' awareness of animal rights. In this regard, the research examines how philosophical discussions conducted with selected children's books on animal rights influence students' intellectual capacities and awareness.

The research employs a qualitative research method known as a case study. The study group consists of 25 middle school students attending 6th grade in Nevşehir province during the 2023-2024 academic year. For sampling, convenient sampling as a purposive sampling method was preferred. Semi-structured interview and participant observation forms were prepared by the researcher and finalized with expert opinion to collect data. Based on the needs identified through the interviews, P4C lesson plans were developed, and four P4C sessions were conducted over a period of four weeks according to the goals, materials, and instructional scenarios defined in these lesson plans. During these sessions, the researcher obtained student responses and filled out the observation form. Content analysis method was used to analyze the data obtained within the scope of the research. The topics discussed by the students, the concepts they raised, and the themes they questioned were extracted in detail from the transcriptions.

The findings of the research indicate that P4C enables students to think more deeply about animal rights, develop their philosophical inquiry skills, and become more sensitive and empathetic towards animals. Additionally, it was concluded that P4C enhances students' classroom interactions, participation, and motivation. The research provides recommendations for animal rights education and P4C practices, and suggests avenues for future research.

Keywords: Philosophy for Children (P4C), children's books, animal rights, dialogue, community of inquiry.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Konusu	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Gerekçesi.....	3
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	4

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. P4C Kavramı	5
2.2. Çocukluk ve Felsefe	6
2.3. Çocuklar İçin Felsefe	7
2.4. Matthew Lipman ve Çocuklar İçin Felsefe	9
2.5. Gareth Matthews ve Çocuklar İçin Felsefe	10
2.6. Günümüzde Çocuklar İçin Felsefe.....	12
2.8. Sorgulama Topluluğu.....	13
2.9. Sorgulama Topluluğunda Pedagojik Otorite.....	18
2.10. Sorgulama Topluluğu ve Konumsallık	20

2.11. Diyalog.....	21
2.12. P4C'ye Dayalı Felsefi Grup Tartışması.....	23
2.13. Çocuklarla Felsefe ve Hayvan Hakları Eğitimi Üzerine Seçilmiş Bazı Çalışmalara Örnekler	25
2.14. İlgili Araştırmalar.....	28
2.14.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	28
2.14.2. Türkiye Dışında Yapılan Araştırmalar	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Çalışma Grubu	42
3.3. Verilerin Toplanması	42
3.4. Verilerin Çözümlemesi	44
3.5. Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışmaları	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Hayvan Hakları	46
4.2. Hayvan Davranışları ve İletişim.....	50
4.3. Sorumluluk ve Bakım	53
4.4. Duygusal ve Etik Konular	54
4.5. Sanatsal ve Eğitim Konuları.....	57
4.6. Diğer Kavramlar.....	58
4.7. Kavramların Felsefe Alanları	65
4.7.1. Etik.....	65
4.7.2. Diğer Felsefe Alanları.....	66

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma.....	72
5.2. Öneriler	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	84
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

EmPhil: Emergent Philosophizing

CAT: Bilişsel Yetenekler Testi

P4C: Çocuklar İçin Felsefe

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Felsefenin yalnızca yetişkinler için mi olduğu yoksa çocuklarla da felsefe yapmanın mümkün olup olmadığı tarih boyunca tartışma konusu olmuştur. Çocukların doğasında olan merak duygusu, sorgulama arzusu gibi özellikler felsefe yapmak için biçilmiş kaftandır. İngilizcede “Philosophy for Children” olarak geçen terim; “çocuk” ve “felsefe” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Karakaya, 2006: 24). Bu noktada, çocukların doğasında bulunan merak ve sorgulama eğilimlerinin, felsefe yapmalarını destekleyen önemli unsurlar olduğunu belirtilmiştir. Ancak, felsefenin tarih boyunca nasıl ele alındığını anlamak için felsefenin temel öğelerine bir göz atılmalıdır.

Felsefe tarihine bakıldığında felsefenin özünde merak duygusu ve bu merakla birlikte insanın yaşadığı dünyayı anlama isteği vardır. İnsan, merak ettiği herhangi bir şeyi anlamaya çalışırken çeşitli sorular sormakta ve aslında merakla birlikte kendine dert edindiği herhangi bir şeyi sorularla cevaplandırmaya çalışmaktadır. Dünyayı keşfetme, anlama isteği, soru sorma, merak etme gibi özellikler çocuklarda da var olan özelliklerdir (Özkan, 2020: 50). Çocukların “doğal filozoflar” olarak resmedilmesi; küçük çocukların felsefe yapma kapasiteleri ve hakları; genç öğrenciler için felsefi sorgulamanın uygunluğu ve çocukluk, eğitim ve felsefenin karşılaşması gibi konuların hakkında ciddi tartışmalar mevcuttur (Haynes, 2016). Bu özellikler, çocukların felsefi düşünme yeteneklerini geliştirmelerine ve felsefe yapmalarına olanak sağlamaktadır. Ancak, çocukların felsefe yapması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Matthews Lipman ve Ann Sharp; 1970’li yıllarda Çocuklar için Felsefe (Philosophy for children- P4C) olarak adlandırdıkları, çocukları felsefe yapmaya yönlendirmeye yönelik bir program geliştirmişlerdir (Gür, 2011: 1312). P4C, ilk ve orta okullarda öğrenciler arasında felsefi tartışmalar yoluyla zihni geliştiren veya anlamı kolaylaştıran eleştirel ve yaratıcı alışkanlıkları teşvik etmektedir (Andal, 2020). P4C’nin temel amacı, öğrencilerin felsefi düşünme becerilerini geliştirmek ve onlara felsefi sorgulama yapma alışkanlığı kazandırmaktır. Öğrencilerin farklı konular üzerinde felsefi tartışmalar yapmalarını sağlayarak, onların kendi görüşlerini oluşturmalarına ve başkalarının görüşlerine saygı duymalarına yardımcı olmaktadır. Bu araştırmada, P4C’nin bir uygulaması olarak, hayvan hakları konusunun öğrencilerle felsefi olarak tartışılması ele alınmıştır.

Bu araştırmanın problemi, okullarda felsefe uygulamalarının kullanılmasıyla, belirli kavramların öğretilmesinin mümkün olabileceği düşüncesinden ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, araştırma kapsamında ele alınan konu hayvan haklarıdır. Felsefi yöntemlerin eğitimde kullanılmasıyla, öğrencilere hayvan haklarıyla ilgili kavramların daha etkili bir şekilde öğretilebileceği düşünülmektedir. Bu, öğrencilere felsefi düşünme becerileri kazandırarak, onların bu önemli konuda daha derinlemesine anlayış geliştirmelerine katkı sağlayabilmektedir.

1.2. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu çocukluk ve felsefe kavramları oluşturmaktadır. Felsefe, sorgulamaktır ve daima sorular sormaktır. Eğitimde ise düşünen, sorgulayan ve eleştirel olan bireyler yetiştirmek istenmektedir. Bu yüzden felsefe, eğitime konu olmaktadır. Granger ve Gregory’e (2012) göre “genel bir eğitim teorisi” olarak felsefe hem akademi içinde hem de dışında insanın anlam ve değer arayışına yardım etmek ve yönlendirmek içindir. Bu bağlamda, felsefenin eğitimde nasıl uygulanabileceği ve hangi faydaları sağlayabileceği önemli bir sorundur. Felsefenin eğitimde uygulanmasının bir yolu, çocuklarla felsefe yapmaktır. Çocuklarla felsefe yapmak hem çocukların hem de felsefenin doğasına uygun bir yöntemdir.

Felsefe ise çocuklarla yapılabilmektedir. Çocukların birçok özelliği bunu elverişli kılmaktadır. Bu özelliklerden biri, çocukluğun duygusal ve bedensel yönüdür. Bir

diğer çocukluk unsuru da dürtüdür. Bu dürtüler öğrenme ve büyüme için zengin kaynaklardır: sosyal veya iletişimsel içgüdü, yapma ve yaratma dürtüsü, araştırma dürtüsü ve dışavurumcu ya da sanatsal dürtü. Felsefe için önerilen çocukluğun başka bir yönü ise onun saflığıdır (Granger ve Gregory, 2012).

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı çocuklarla felsefe ve çocuk kitapları aracılığıyla ortaokul öğrencilerinin hayvan haklarıyla ilgili farkındalıklarını incelemektir. Çocukların hayvan haklarına dair farkındalıklarının artırarak hayvanları seven ve dolayısıyla insanları ve dünyayı seven ve koruyan bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu konuda çocuk kitapları seçerek onları sınıf ortamında felsefi tartışmalara yönlendirmek amaçlanmaktadır.

Çocuklarla felsefe yapmanın ve çocuk kitapları okutmanın, çocukların hayvan hakları farkındalıkları üzerinde bir etkisi bulunup bulunmadığı merak edilmektedir. Öncelikle, geniş bir okyanus olan çocuk kitapları alanından “hayvan hakları” temasını ele alan kitapların hangileri olduğu araştırmak istenmektedir. Daha sonra bu kitapların içeriği ve hayvan haklarıyla ilgili önemli kısımların neler olduğunu belirlemek amaçlanmaktadır. P4C’de sınıfta tartışmalar önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebepten dolayı tartışmaları başlatan öğretmenin rolünün öneminin ne olduğu belirlenmek istenmektedir.

Felsefi tartışmalarda diyalogun ve soru sormanın önemi incelenmek istenmektedir. Hazır sorulara dayalı bir yaklaşımın, çocukların kendi sorularını gündeme getirmelerine, tartışmalarına ve değerlendirmelerine olanak tanıyan anlar ile tamamlanırsa felsefi olarak daha etkili hale gelmektedir (Costa Carvalho ve Mendonça, 2019).

1.4. Araştırmanın Gerekçesi

Dünyadaki tek canlı türü insan türü olmadığı için insanlar diğer canlılarla yani hayvanlarla ve bitkilerle yaşamayı öğrenmelidir. Doğayı ve hayvanları seven bir birey insanlığı da sever. Bu sevgi ise barış içinde yaşamının ön koşuludur. İnsanlara arkadaş

olan hayvanların haklarının farkında olmamız çocuklukta başlamalıdır. Çocukluktan itibaren bu farkındalığa sahip birey örneğin hayvanlara eziyet etmez veya başkalarına hakaret olarak hayvan isimleri kullanmaz. Bu sebepten dolayı, etkili araçlar olan çocuk kitaplarıyla bu farkındalığı oluşturmaın mümkün olup olmadığı incelenmesi gerekmektedir.

Johansson'a (2018) göre Matthews'in çalışmalarında bilgi, ahlak, yaşam, ölüm ve bir dizi başka konu hakkında teorileri olan pek çok çocuk örneği bulunmaktadır. Hayvan haklarına dair ise literatürde bir açık olduğu görülmektedir. Bu yüzden, bu araştırmanın P4C alanına bir katkıda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Katılımcıların, görüşme sorularını doğru algıladıkları, verilen cevaplarda doğal oldukları ve akranlarının ya da öğretmeninin baskısı altında olmadan soruları cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 2023-2024 eğitim öğretim yılında elde edilen verilerin toplanması ile,
- Nevşehir ilinde bir ortaokul ile,
- 6. Sınıfa giden 25 öğrenci ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. P4C Kavramı

Felsefenin yalnızca yetişkinler için mi olduğu yoksa çocuklarla da felsefe yapmanın mümkün olup olmadığı tarih boyunca tartışma konusu olmuştur. Çocukların doğasında olan merak duygusu, sorgulama arzusu gibi özellikler felsefe yapmak için biçilmiş kaftandır. İngilizcede “Philosophy for Children” olarak geçen terim; “çocuk” ve “felsefe” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Karakaya, 2006: 24).

Felsefe tarihine baktığımızda felsefenin özünde merak duygusu ve bu merakla birlikte insanın yaşadığı dünyayı anlama isteği vardır. İnsan, merak ettiği herhangi bir şeyi anlamaya çalışırken çeşitli sorular sormakta ve aslında merakla birlikte kendine dert edindiği herhangi bir şeyi sorularla cevaplandırmaya çalışmaktadır. Dünyayı keşfetme, anlama isteği, soru sorma, merak etme gibi özellikler çocuklarda da var olan özelliklerdir (Özkan, 2020: 50).

Çocukların “doğal filozoflar” olarak resmedilmesi; küçük çocukların felsefe yapma kapasiteleri ve hakları; genç öğrenciler için felsefi sorgulamanın uygunluğu ve çocukluk, eğitim ve felsefenin karşılaşması gibi konuların hakkında ciddi tartışmalar mevcuttur (Haynes, 2016). Sonuç olarak, çocukların meraklı, sorgulayıcı ve yaratıcı doğaları, onları felsefe yapmaya yatkın kılmaktadır. Felsefe, çocukların dünyayı anlamalarına, eleştirel düşünmelerine ve kendilerini ifade etmelerine yardımcı olabilmektedir. Ancak, çocuklarla felsefe yapmanın nasıl, neden ve ne zaman yapılması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu nedenle, çocukluk ve felsefe arasındaki ilişki daha derinlemesine incelenecektir.

2.2. Çocukluk ve Felsefe

Çocukluk felsefesi, felsefenin yeni sayılabilecek alt alanlarından biridir. Bu alanın doğası, kapsamı ve muhatapları, temelde iki soruya bağlıdır: Felsefe nedir? Çocukluk nedir? (Kohan, 2019). Kohan'a (2019) göre, çocukluk felsefesinin kökeni, Herakleitos'un zaman, çocuk ve krallık kavramları arasında kurduğu ilişkiye dayanmaktadır. Bu ilişki, çocukluk felsefesinin akademik bir alan olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çocukluk felsefesinin önemli bir sorunu da çocukluğun ne olduğudur. Çocukluk, insan hayatının bir evresi midir? Çocukluğun sadece (yaşlı) çocuklarla ilgisi var mıdır? Bu sorulara verilecek olumlu yanıt, çoğu insan için bariz ve normal görünebilmektedir, ancak tek yanıt değildir (Kohan, 2019). Çünkü çocukluk, tarihsel ve kültürel olarak değişen bir kavramdır. Modern Avrupalı filozoflar, çocukluğu, mantık eksikliğiyle ve çoğunluğa ve özerkliğe ulaşmak için üstesinden gelinmesi gereken bir şeyle ilişkilendirmişlerdir (Kohan, 2019). Platon ve Aristoteles ise, çocukluğu, eksiklik ve kusurluluk alemlerinde yapılandırmıştır (Golden 2015; akt. Kohan, 2019). Bu bakış açıları, çocukluk felsefesinin gelişimini engellemiştir.

Çocukluk felsefesinin çağdaş dönemde gelişmesinde, Anglo-Sakson geleneğindeki iki akademisyenin büyük rolü olmuştur: Gareth B. Matthews ve Matthew Lipman. Bu iki isim, çocukluk üzerine diğer alanlarda yaptıkları akademik araştırmaların yanında, çocuklarla felsefi sorgulama ve uygulama alanında da düşünce ve uygulamalarını geliştirmişlerdir (Kohan, 2019). Kohan'a göre, çocukluk felsefesi, bu alanda öncü olan Matthews, Lipman ve Ann Margaret Sharp gibi isimlerden büyük destek almıştır. Matthews, çocukluk felsefesini felsefenin akademik bir alt alanı olarak kurmuş, Lipman ise aynı şeyi P4C ile yapmıştır. Ancak her ikisi de birbirlerinin ana alanına da katkıda bulunmuştur (Kohan, 2019). Reed-Sandoval ve Sykes'e (2016) göre, P4C uygulayıcıları, çocukların felsefe yapabildiklerini savunurken, aynı zamanda çocukların felsefi yeteneklerinin göz ardı edildiğini, yetersiz hizmet edildiğini ve marjinalleştirildiğini de eleştirmişlerdir. Bu eleştirinin bir nedeni de bazılarının felsefenin çocuklar için çok zor olduğunu iddia etmesidir. Bu iddia, çocukların bilişsel ve ahlaki gelişimine yönelik Piagetçi veya Eriksoncu aşama teorisi yaklaşımını desteklemektedir. Bu yaklaşım, ilkokul çağındaki çocukları soyut düşünme

yeteneğinden yoksun olarak kabul etmektedir (Benade, 2010). Ancak, bu yaklaşımın aksine bazı çalışmalar, çocukların felsefî düşünme becerilerine sahip olduklarını ve bunları geliştirebileceklerini göstermektedir. Dolayısıyla, çocuklarla felsefe yapmanın eğitim açısından pek çok faydası vardır.

Bartels ve Onstenk'e (2014) göre genel olarak eğitim ve özellikle çocuklarla felsefe aşağıdakilere katkıda bulunabilmektedir:

- Farklılığın tanınması: kimsenin diğerinden üstün olmadığı (eşitliğin tanınması) ve değerler ve bakış açıları temelinde herhangi bir üstünlük iddiasında bulunamayacağı bilinciyle herkesin olmak istediği kişi olma hakkıdır.
- Münazara ve tartışmada, aynı zamanda diyalogda ve diğerlerinin düşünce ve eylemlerini anlama girişiminde farklılıklar hakkında iletişim kurma yeteneği ve istekliliğidir.
- Otoriter veya şiddet içeren araçlar kullanmadan sosyal çatışmalarla başa çıkma; bu çerçevede makullük, bir beceri olduğu kadar bir değerdir. Müzakere, toplantı vb. ve arabuluculuk gibi her türlü demokratik iletişimin yanı sıra seçimler ve farklı karar prosedürleri gibi demokratik karar alma biçimlerini kullanmayı öğrenme mecburiyetidir.
- Sağduyu: vatandaşın sorumluluğu ve dolayısıyla gerekli bir beceri. Bu nedenle eleştirel ve analitik düşünmeyi, kendi fikrimizi oluşturmayı ve akıl yürütmeyi öğrenmemiz gerekmektedir.
- Özerklik: demokratik vatandaşlık ancak özerk insanlar tarafından uygulanabilmektedir.

2.3. Çocuklar İçin Felsefe

Felsefe, fikirleri, inançları ve değerleri sorunsallaştıran bir uygulamadır ve aynı zamanda yaratıcı bir görev olarak felsefe, gerçeklere alternatif olarak başkalarını düşünmek ve geliştirmek için koşullar belirlemektedir (Kohan, 2014; akt. Kizel, 2016). Bu uygulama, çocuklar için de önemli bir eğitim aracıdır. Haynes ve Murriss'in (aktaran Kizel, 2016) 2012'de belirttiği gibi, P4C dinlemek, konuşmak veya sessiz kalmak için fiziksel ve mecazi bir alan sunmaktadır, böylece çocukların seçimler ve kararlar, ne kadar zor veya karmaşık olursa olsun, ne olduğunu deneyimlemelerini sağlamaktadır. P4C, çocukların felsefî kavramlarla etkileşimini sağlayan bir yöntemdir.

Haynes ve Murris (aktaran Ferguson ve Haagsma, 2018) 2011’de P4C’nin bir kavramın etkileşimsel özellikleriyle ilgilendiğini ve insanların bu kavramı çeşitli konumlanmış bağlamlarda böyle kullandıklarını belirtmişlerdir. Haynes ve Murris (2008), P4C öğretmenleri ve eğitmenleri olarak pratiklerinde, felsefi sorgulamaya başlamak için belirli kitapları seçme konusunda öğretmenlerden sık sık huzursuzluk ve protesto gördüklerini belirtmiştir ve az sayıda uygulayıcı veya okulun, P4C’nin güçlendirici pedagojisi ve okulların daha demokratik kurumlar haline gelme olasılıkları açısından dönüştürücü potansiyelini vurguladığını ifade etmiştir. P4C’nin uygulanmasında kitap seçimi, önemli bir rol oynamaktadır. Kitap seçimi, P4C’nin uygulanmasında, araştırma için bir başlangıç noktası olarak işlev görmektedir.

P4C uygulama yaklaşımında üç kritik bileşen vardır: araştırma için bir başlangıç noktası olarak seçilen materyalin seçimi, kolaylaştırıcı rolüne ilişkin yorum ve bir araştırma topluluğu olarak sınıfı düzenleme ve yönetme tarzı (Haynes ve Murris, 2008). Araştırmayı teşvik etmek için seçilen hikayeler kasıtlı olarak düşündürücüdür ve insan hayatının acı verici, zor, belirsiz, şaşırtıcı veya rahatsız edici yönlerine atıfta bulunan veya tartışmalı sosyal konular hakkında sorgulamaya neden olabilecek kitaplardan kaçınılmamaktadır ve kitap seçimi önemlidir çünkü hem metin hem de görseller potansiyel araştırma kapsamını genişletmektedir veya sınırlandırmaktadır, örneğin kitap seçiminde aşırı dikkatli olunursa, istemeden de olsa düşünme fırsatları ciddi şekilde kısıtlanmaktadır (Haynes ve Murris, 2008). Kitap seçimi, P4C’nin uygulanmasında sadece bir başlangıç noktasıdır. Asıl önemli olan, öğretmenin sınıfta nasıl bir kolaylaştırıcı rolü üstlendiğidir.

Haynes ve Murris’e göre (2008), sınıf felsefesi, kendine özgü bir pedagoji tarafından belirlenmektedir ve bunun öğretmenden önemli taleplerde bulunduğu ve ne hizmet öncesi öğretmen eğitiminin ne de akademik felsefenin öğretmenleri hazırladığı bir şey olan felsefe yapma konusunda özel eğitim ve beceriler gerektirdiğine şüphe yoktur. P4C pratiği yapmak isteyen öğretmen dinleyici, koruyucu, rehber ve ortak sorgulayıcının birleşik rolünü üstlenmesi gerekmektedir (Murris ve Haynes, 2000; akt. Haynes ve Murris, 2008).

Felsefî bir kolaylaştırıcı, seçilen konuları yargılamamaktadır, uygun olduğunda açık uçlu sorular sormaktadır, çocuklara beklenmedik düşünce yollarını keşfetmelerinde rehberlik etmektedir, sorgulamayı nereye götürürse götürsün takip etmektedir, ancak sorgulamanın kaymasına veya kararlaştırılan odağın kaybolmasına izin vermemektedir. P4C oturumlarında çocuklar, en azından başlangıçta öğretmen tarafından seçilen materyalden kendi sorularını üretmektedirler. Öğrenciler, akıllarına gelen her soruyu sormaya ve materyali sorgulamaya ve sorgulamaya davet edilmektedir. Çocuklar, birbirlerinin bakış açılarını dikkatle dinleyerek, yüksek sesle düşünerek ve dikkatlice birbirlerinin fikirleri üzerine inşa ederek bu soruları yanıtlamaya çalışmaktadırlar. Kavramları netleştirmeye, sorgulama hatları geliştirmeye, ortaya çıkan argümanlarının geçerliliğini kontrol etmek için örnekler ve karşı örnekler kullanmaya teşvik edilmektedirler. Çocuklara, oturumlara getirdikleri kişisel deneyimler konusunda uzmanlar ve yaratıcılığın yaratılmasında aktif katılımcılar olarak saygı duyulmaktadır (Haynes ve Murris, 2000, s.3).

2.4. Matthew Lipman ve Çocuklar İçin Felsefe

“P4C kavramı, esas olarak Amerikalı filozof Matthew Lipman'ın çalışmalarına dayanmaktadır” (Bartels ve Onstenk, 2014, s.45). Vansielegthem ve Kennedy'e (2011) göre P4C 1970'lerde ABD'de Matthew Lipman tarafından başlatılan ve felsefe ve çocukluk kavramları arasındaki ilişkiyi keşfetmeye adanmış bir eğitim programı olarak ortaya çıkmıştır. “P4C yöntemi, genellikle ayrı bir etkinlik olarak başlatılsa da bir dizi konu alanına dahil edilebilmektedir” (Fisher, 1999; akt. Topping ve Trickey, 2007a). Lipman'ın P4C programının pedagojik etkilerini anlamak için yapılan araştırmalar da dikkate alındığında, bu yöntemin eğitimdeki geniş kapsamını daha iyi kavranabilmektedir.

Elicor'a (2017) göre Matthew Lipman'ın P4C programı, günümüzde felsefe ve eğitim alanında dikkat çeken gelişmelerden biridir. “P4C, Felsefenin yalnızca yetişkinlere, felsefe bölümlerine, profesörlere ve araştırmacılara uygun olduğu fikrine meydan okumaktadır” (Elicor, 2017, s.82). “Lipman'ın P4C programı, çocuklara kendileri için düşünmeyi ve bilinçli seçimler yapmayı öğretmeyi amaçlamaktadır” (Trickey ve Topping, 2004, s.369). Lipman'a göre amaç, çocukların kendileri için önemli olan kavramları tartışırken düşünmeyi düşünmelerini sağlayarak muhakeme yeteneklerini

ve muhakemelerini geliştirmektir (Lipman, 1981; akt. Trickey ve Topping, 2004). Lipman'a göre, P4C'nin birincil amacı çocukları dikkatli düşünmeye, daha iyi muhakeme ve yargılar geliştirmeye ve çok genel fakat tam olarak tanımlanmamış bazı kavramların analizine katılmaya teşvik etmektir ve öğrenciler daha sonra, seçilen sorunun fikirleri ve varsayımları ve onunla ilgili kavramlar hakkında işbirlikçi bir tartışmaya girmektedirler ve Matthews'e göre, bir çocuğun veya öğrencinin sorularını duymayan veya bunların sadece bir bilgi talebinden daha fazlası olduğunu ve ondan farklı olduğunu anlamayan bir ebeveyn veya ğretmen, felsefe yapma şansını kaçırmaktadır (Elicor, 2017). Lipman'ın P4C programı, çocukların felsefi düşünmeyi öğrenmeleri ve geliştirmeleri için özel olarak tasarlanmış hikaye kitapları ve bunlara dayalı soru ve tartışma yöntemleri kullanmaktadır.

Kizel'e (2016) göre, Lipman'ın eserlerinin sistematik ve derinlemesine okunması, düşüncesinin, felsefi araştırma topluluğunun (genç) bireylerin benlik ve topluluk inşa etme duygusunun inşa edilmesine yardımcı olabileceği ve onların yaşadıkları toplumun sorunlarına tanımlamalarına olanak tanıyabileceği inancı tarafından bilgilendirildiğini göstermektedir. Felsefesinin temelinde, toplumun genel olarak iyileştirilmesinin bir parçası olarak eğitimi geliştirmenin en iyi yolunun, demokratik ve çoğulcu bir toplum için bir model oluşturacak sınıfta felsefi araştırma toplulukları yaratmak olacağı inancı yatmaktadır (Kizel,2016). Bununla birlikte, Lipman 1967'de çocuklar için ilk felsefi romanını yayınladığında, ona eşlik eden bir pedagoji olmadan P4C'nin okul müfredatına kolayca entegre edilemeyeceğini fark etmiştir ve öğrencilere ilişkilerde ve sosyal bağlarda gömülü anlamı keşfetmeleri için araçlar verilmesi gerektiğini savunmuştur (Kizel,2016). Bu beceriyi kazanmak için öğrencilerin dilsel ve edebi olarak donatılması, yani önemi ancak yaşlandıkça anlaşılabilecek olan metinleri değerli ve derinden kullanmalarını sağlayan kanallara hakim olmaları gerekmektedir (Kizel,2016).

2.5. Gareth Matthews ve çocuklar için Felsefe

Lipman'ın girişiminden etkilenen Gareth Matthews, konuya bir eğitimcinin bakış açısından daha çok bir filozofun bakış açısından yaklaşmıştır ve bir çocuğun doğasında var olan merak duygusunun yetişkinler tarafından takdirine dayanan çocuklarla felsefi diyalog kavramını tanıtmıştır (Vansieleghem ve Kennedy, 2011). Vansieleghem ve

Kennedy'ye (2011) göre, Matthews açıkça yetişkin ve çocuk arasında simetrik bir ilişki kurmaya çalışmaktadır ve çocuğa düşüncede eşit bir arkadaş olarak yaklaşmaktadır. Bu nedenle, çocuklar için veya çocuklarla felsefe hakkında değil, daha çok "çocuklarla diyaloglar" hakkında konuşmaktadır ve farklı formüle edilmiş olsalar da çocukların filozofların sorduğu soruları sorduklarını iddia etmektedir. Matthews'ın bu iddiası, Piaget'nin çocukların bilişsel gelişimi hakkındaki görüşüne karşı bir meydan okuma olarak görülebilmektedir.

Felsefe ve Küçük Çocuk (1984) adlı kitabında Matthews, Piaget'nin küçük çocukların "mantık öncesi" oldukları ve Piaget'nin "biçimsel işlemler" dediği şeyden aciz oldukları iddiasına felsefi bir eleştiri başlatmıştır (Vansieleghem ve Kennedy, 2011). Matthews, Piaget'nin teorisinin, gelişimin amacının olgunluk olduğunu ve gelişimin her aşamasının bir ilerlemeyi temsil ettiğini varsayarak bir "evrimsel önyargı" sergilediğini savunmuştur (Matthews, 1994; akt. Vansieleghem ve Kennedy, 2011). Buna bağlı olarak, Matthews, okulun temel görevinin, çocukların kendi dünya yorumlarını ifade edebilecekleri ve keşfedebilecekleri alanlar yaratmak ve bunları başkalarıyla diyaloga sokmak olması gerektiğini savunmuştur.

Vansieleghem ve Kennedy'ye (2011) göre bu eleştiri, Lipman'ın öncü yeniliği ile çağdaş olan Batı'ya gelişile gelişim psikolojisinde haklılığını bulmaktadır; bu, kurumsallaşmış eğitim tarafından henüz içselleştirilmemiş olan Piagetci aşama teorisine bir meydan okumayı temsil eden Vygotskici öğrenme teorisi geleneksel eğitim varsayımları ve uygulamaları ile yapısal asimetrisi göz önüne alındığında, belki de şaşırtıcı olmamaktadır. Matthews'un Piaget'in çocukların gelişimsel aşamaları teorisine yönelik eleştirisi, çocukların ilginç ve önemli soruları araştırmamıza ve üzerinde düşünmemize yardımcı olabileceği sonucuna varmıştır ve hatta çocukların yetişkinlerden daha ilginç sorular sorduklarını öne sürmektedir (Matthews, 1980; akt. Ferguson ve Haagsma, 2018). Bu bağlamda, Matthews'un, Lipman'ın ve Vygotsky'nin görüşleri, çocukların felsefi düşünmeye yetkin olduklarını ve bunun onların bütüncül gelişimlerine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

2.6. Günümüzde Çocuklar İçin Felsefe

Bugün, P4C söyleminde, Ann Margaret Sharp, David Kennedy, Karin Murris, Walter Kohan, Michel Sasseville, Joanna Haynes, Jen Glaser, Oscar Brenifier, Michel Tozzi, Marina Santi, Barbara Weber ve Philip Cam gibi İkinci Nesil P4C temsilcileri ortaya çıkmıştır. Bu kişilerin çalışmalarında kabul görmüş fikirler sorgulanmıştır ve yeni düşünceler şekillenmiştir (Vansielegheem ve Kennedy, 2011, s.177)

Bu yeni düşünceler, P4C'nin sadece çocukların felsefi düşünme becerilerini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda onların toplumsal eleştiri ve direniş kapasitelerini artırmak için de bir araç olabileceğini göstermektedir.

Ferguson ve Haagsma'ya (2018) göre çocukların totaliter varoluş biçimlerine direnmek için çeşitli metodolojiler aracılığıyla bilgi üzerinde kendi başlarına düşünceleri ve toplumdaki güç yapılarını sorgulamaları ile tanıştırmak, P4C hareketini yeni sulara taşımıştır. Vansielegheem ve Kennedy (aktaran Ferguson ve Haagsma, 2018) 2011'de bunu P4C'nin ikinci dalgası olarak adlandırmışlardır ve okulun öğrencilere bilgiyi kendi başlarına nasıl yansıtacaklarını öğretme misyonunu gördüğünü ifade etmişlerdir.

2.7. Felsefi Düşünme

Fisher (aktaran Georghiades, 2004) 1998'de düşünme gelişimini eğitim sürecinin kalbine yerleştirecek bir düşünme müfredatına atıfta bulunmaktadır ve Perkins (aktaran Georghiades, 2004) 1993'te düşünmek için öğretmek, beceri ve stratejileri öğretmek yeterli olmadığını, öğrencileri iyi düşünme uygulamalarına kültürlendiren bir kültür yaratmamız gerektiğini vurgulamıştır. Bu vurgu, düşünme becerilerinin eğitimdeki önemini ortaya koymaktadır.

Georghiades'e (2004) göre, genel düşünme becerilerinin öğretilmesi lehine güçlü ve makul argümanlar ve savunucuları tarafından ileri sürülen umut verici iddialar, bu yönde çok sayıda projenin başlatılmasına neden olmuştur ve Feuerstein'in 'Enstrümantal Zenginleştirme', 'Somerset Düşünme Becerileri Kursu', Lipman'ın 'Çocuklar İçin Felsefesi', 'Bilim Eğitimi Yoluyla Bilişsel İvme' (CASE), 'Coğrafya

Yoluyla Düşünme' ve 'Çocukların Düşünme Becerilerini Etkinleştirme' bu tür projelere sadece birkaç örnektir. Bu projeler, düşünme becerilerinin eğitimdeki önemini vurgulamakta ve çocukların felsefi düşünmeye yetkin olduklarını göstermektedir. Ayrıca, Fisher (aktaran Georgiades, 2004) 1998’de felsefi sorgulama yoluyla her yaştan ve yetenekten öğrencinin düşünme, öğrenme ve dil becerilerini geliştirmeye çalışan dünya çapında bir “çocuk felsefesi” hareketinden bahsetmektedir. Halihazırda bazı fikir çatışmaları ile karakterize edilen üstbiliş üzerine literatürün bir yönü, ilkokul çağındaki çocukların üstbilişsel aktiviteden yararlanıp yararlanamayacakları veya hatta deneyimleyebilecekleri sorusuyla ilgilidir ve öğrencilerin okul hayatlarının başlarında üstbiliş uygulamasını tercih eden bilim adamları, iddialarını ilkokul çağındaki çocuklarla yapılan araştırmalardan elde edilen kanıtlara dayandırmaktadırlar ve bunun bir örneği, Matthew Lipman'ın 5 ila 16 yaşındaki çocuklarla uygulanan ve üstbilişi geliştirmede başarılı olan “Çocuklar İçin Felsefesi”dir (Georgiades, 2004). Sonuç olarak, farklı düşünme becerileri projeleri ve çocuk felsefesi hareketi, öğrencilerin düşünme, öğrenme ve dil becerilerini geliştirmek için felsefi sorgulama yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntem, öğrencileri araştırmacı, eleştirel ve yaratıcı bir şekilde düşünmeye teşvik eden bir diyalog ortamı olan Sorgulama Topluluğu modeline dayanmaktadır.

2.8. Sorgulama Topluluğu

“P4C uygulayıcıları, eğitimsel kaynak materyali seçimlerinde farklılık göstermektedir, ancak genel olarak, P4C pedagojisi olarak ‘sorgulama topluluğu’ hakkında fikir birliği vardır” (Murriss, 2008, s.669). “Amerikalı pragmatist Charles Sanders Peirce (1839–1914), ‘topluluk’ ve ‘sorgulama’ terimlerini bilimsel araştırma alanında ilk kaynaştıran kişi olmuştur, ancak okullarda felsefe öğretimi için pedagojiyi tanımlayan ifadeyi ortaya atan Lipman olmuştur” (Murriss, 2008, s.669). Lipman’ın P4C pedagojisi, çocukların felsefi sorularını, kavramlarını ve argümanlarını birlikte araştırdıkları, dinledikleri ve değerlendirdikleri bir sorgulama topluluğu yaratmayı amaçlamaktadır.

Murriss’e (2008) göre, Joanna Haynes, öğretmen eğitiminde çocukların oluşumuna, geleceğine ve çocukluktan ayrılmalara odaklanmak yerine, çocukların varlığına yönelik bir yeniden yönlendirme çağrısında bulunmaktadır ve şu sonuca varmaktadır:

Bir felsefi araştırma topluluğunun kalbinde, radikal bir şekilde açık bir şekilde dinleme ve iş birliği içinde öğrenme taahhüdü vardır: mevcut çocuk, okullar ve öğrenme kültüründe üzerinde çalışılması gereken bir taahhüt. Eğitimde böyle bir dinleme etiği, yetişkinlerin hassas bir siyasi iradesiyle, yani otoriteden feragat ederek ve çocuklar hakkında rutin olarak yapılan yanlış varsayımlar yoluyla sürdürülmelidir (Haynes, 2007; akt. Murris, 2008).

Bu sonuç, sorgulama topluluğunun, çocukların felsefi düşünmeyi ve yaşamayı öğrenmelerine yardımcı olan bir ortam olduğunu göstermektedir.

Murris'e (2008) göre bazı P4C uygulayıcıları, bir sorgulama topluluğunun üyelerinin felsefeyi değil, daha iyi felsefe yapmayı öğrendiklerine inanmaktadır. Splitter'e (2000) göre sorgulama ve topluluk kavramları arasında asimetrik ve birbirine bağımlı bir ilişki vardır. Ayrıca Splitter'e (2000) göre bir topluluk mutlaka bir sorgulama topluluğu değildir, ancak sorgulama zorunlu olarak bir topluluk ögesini varsaymaktadır. Murris (2008) P4C'nin kitaplardan değil, deneyimlerden öğrenilebileceğini vurgulamaktadır ve ona göre sorgulama topluluğu hakkında bir şeyler öğrenmek için bu tür topluluklara aktif bir şekilde katılmak gerekmektedir. Bu katılım, sorgulama topluluğunun kurulması ve yürütülmesi için belirli bir yöntem gerektirmektedir.

Vansieleghem ve Kennedy (2011), rutin bir sınıf felsefi sorgulama sürecini dokuz adımda şu şekilde Haynes'ten (2002) aktarmıştır:

1. Bir gevşeme egzersizi ile başlanması, etkileşim kuralları üzerinde anlaşılması;
2. Soruşturma başlatmak için bir teşvikin paylaşılması;
3. Düşünce için duraklama;
4. Sorgulama—öğrencilerin ilginç veya kafa karıştırıcı sorular düşünmesi;
5. Bağlantılar—sorular arasında bağlantı kurma;
6. Bir sorgu başlatmak için bir soru seçme;
7. Birbirlerinin fikirleri üzerine inşa etme;
8. Tartışmayı kaydetme—örn. grafik haritalama vasıtasıyla;
9. Gözden geçirme ve sonlandırma—özetleme, sürecin kendisi üzerinde düşünme.

Topping ve Trickey'e (2007a) göre Lipman, sınıfın bir sorgulama topluluğuna dönüştürülmesini savunmuştur. Ayrıca, üç düşünme biçimini (eleştirel, yaratıcı ve sempatik) ve dört ana bilişsel beceri çeşidini (sorgulama, akıl yürütme, kavram oluşturma ve çeviri) kavramsallaştırmıştır.

Eleştirel düşünme bağlama duyarlıdır, kriterlere dayanır ve kendini düzeltme potansiyeli yüksektir. Yaratıcı düşünme, yaratıcı, bütünsel ve üretkendir. Sempatik düşünme, takdir edici, normatif, duygusal ve empatiktir. Sorgulama, ürünleri yargı olan, sorunlu olanla başa çıkmanın yollarını keşfetmek veya icat etmek amacıyla bir konunun araştırıldığı kendi kendini düzeltici bir uygulamadır. Akıl yürütme, sorgulama yoluyla bulunanları sıralama ve koordine etme sürecidir. Keşfedilmiş veya icat edilmiş olanı, doğruluğunu korurken genişletmenin ve düzenlemenin geçerli yollarını bulmayı içermektedir. Kavram oluşturma, bilgiyi ilişkisel kümeler halinde düzenlemeyi ve ardından anlama ve yargılamadaki kullanımlarını hızlandırmak için onları analiz etmeyi ve netleştirmeyi içermektedir. Kavramsal düşünme, ilkelerin, kriterlerin, argümanların ve açıklamaların oluşturulması için kavramların birbirleriyle ilişkilendirilmesini içermektedir. Bu unsurların tümü, Lipman'ın işbirlikçi felsefi araştırma tanımını oluşturmaktadır (Topping ve Trickey, 2007a, s.274).

Bu süreç, öğrencilerin eleştirel, yaratıcı ve sempatik düşünmeyi uygulamalarına ve geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Theodoropoulou ve Nikolidaki'ye (2017) göre sorgulama topluluğu geleneğinde çocukların felsefi sorgulaması, genellikle bir yetişkin tarafından, çocukların düşüncelerini iletebilecekleri ve tartışabilecekleri ve birbirlerinin fikirleri temelinde birbirlerinin fikirleri üzerine inşa edebilecekleri güvenli bir ortamda kolaylaştırıldığı anlaşılmaktadır. Theodoropoulou ve Nikolidaki çalışmalarında, çocukların günlük yaşamları boyunca ortaya çıkan ve ifade ettikleri farklı felsefi anların altını çizmek amacıyla "Emergent Philosophizing" (EmPhil) terimini kullanmışlardır. EmPhil, çocuk ve öğretmen tarafından gerçekleştirilen iki yönlü bir etkinliktir; bununla birlikte, son derece çocuğun düşüncesinde merkezlenmiştir: çocukların ortaya çıkan felsefi düşüncesine yanıt olarak ortaya çıkmaktadır ve öğretmen tarafından da ince bir felsefi dikkat alıştırması gerektirmektedir (Theodoropoulou ve Nikolidaki, 2017). Kizel'e (2016) göre felsefi araştırma toplulukları çocukları düşünmeye teşvik etmeye

çalışmaktadır. Ayrıca, öğrenci felsefi araştırma topluluklarının, üyelerinde kendilerine, başkalarına ve genel olarak topluma karşı bir sorumluluk duygusunun gelişimini teşvik edebileceğini ileri sürülmektedir (Kizel, 2017). Kizel'e (2016) göre, Lipman, kariyeri boyunca, dikkatini felsefi sorular ve "felsefi laboratuvar"- yani felsefi araştırma topluluğu- çerçevesindeki tartışma arasındaki bağlantıya ve bu becerilerin soruşturma topluluğunun sınırlarının ötesinde bir sosyal aktivizmde nasıl kullanılacağına adanmıştır. Lipman'ın felsefi araştırma topluluğu yaklaşımı, çocukların hayata anlam vermelerine ve kendi varoluşlarını sorgulamalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir.

İnsan, dünyadaki diğer canlılardan farklıdır çünkü içgörü sahibidir, dolayısıyla pasif olmaya mahkûm değildir, ancak kaderlerini, tutumlarını ve seçimlerini kontrol altına alabilmektedir (Fabry, 1988; akt. Kizel,2017) Anlam arayışı ve anlamı, çocukların benzersizliklerini, yani etraflarındakilerden farklı olduklarını ve aynı şekilde diğerlerinin ötekiliğini ve diğerlerine karşı sorumluluklarını tanımalarını sağlayarak tam insanlıklarını ortaya çıkarmalarına da olanak tanımaktadır (Kizel, 2017). Jean-Paul Sartre'a göre insan, kültürel girişimlerde yer alarak, dünya görüşlerini benimseyerek, başkalarıyla ilişkiler geliştirerek ve hepsinden önemlisi, yaşamlarında kişisel anlam bulmalarına olanak tanıyan bir öz kimlik üstlenerek hayata anlam vermektedir ve fenomenolojik projesinin önemli bir kısmı, hayata anlam yükleme ihtiyacının insan varoluşunun kalbinde yattığını göstermeye adanmıştır (Kizel, 2017). Bu anlam yükleme ihtiyacı, insanın yaşamıyla ilişkili olan şeyleri bulmasını ve değerlendirmesini gerektirmektedir.

Kizel'e (2017) göre anlamlı bir yaşam arayışı, yaşamın anlamını araştırmaktan çok daha zor bir felsefi arayıştır ve bu yüzden araştırma toplulukları önemlidir çünkü insanlar ve çevre içinde ve arasında ilişkiler yaratmaktadırlar. Çocukların dünyasıyla (somut bir biçimde olmasa bile) bağlantılı olan sosyal, bilişsel, duygusal vb. ilişkileri ne kadar çok ele alırlarsa, gençlerin anlam aramasına ve anlam bulmasına o kadar olanak tanımaktadırlar: "Uygunluk ilişkiyi ima etmektedir. Bir şeyin bireyin kendi yaşamıyla hiçbir ilişkisi yoksa, o zaman tüm pratik amaçlar için onun için hiçbir anlamı yoktur" (Lipman, 1980; akt. Kizel, 2017). Öğrenciler ve veliler, okullar tarafından verilen eğitimin içinde yaşadığımız hayata ve dünyaya uygun ve

uygulanabilir olmasını beklemektedir ve bize öğretilenlerin günlük uygulamalarımıza ve günlük deneyimlerimize uygulanabilirliğini göremezsek, sağduyu geliştirmemiz beklenememektedir (Lipman, 1989; akt. Kizel, 2017). Uygunluk, araştırma topluluğu içinde üç aşamalı bir sürecin gerçekleşmesine izin vermektedir. Birincisi soru sorma, ikincisi gerçeğin peşinde koşma ve üçüncüsü anlam arayışı ile karakterize edilmektedir (Lipman, 2003; akt. Kizel, 2017).

Kizel' e (2017) göre, felsefe bu nedenle yalnızca kendi kendine eylem için değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel aktivizm için de motive edici bir güçtür ve kişisel yetkinliği sosyal iyiye dönüştürmeye yardımcı olmaktadır ve felsefi araştırma toplulukları, hem bilinçli hem de bilinçsiz düzeyde anlam arayışı ve anlamın bulunması süreçlerinin aynı anda gerçekleşmesine izin vermektedir ve felsefi araştırma topluluklarının üyeleri, ortaya attıkları soruları, verdikleri cevapları ve başkalarının sorularını ve cevaplarını değerlendirmektedir. Aynı zamanda, felsefe nihai anlamlar sağlamasa da çocuğa arayışın yapılabilir ve değerli olduğunu aktarmaktadır (Lipman, 1978; akt. Kizel, 2017). Bu bağlamda, felsefi araştırma toplulukları, P4C öğretimi pedagojisinin temelini oluşturmaktadır. P4C, felsefi araştırma topluluklarının bazı ortak özelliklerini paylaşmakla birlikte, onlardan bazı yöntemsel ve amaçsal açılardan ayrılmaktadır.

Elicor'a (2017) göre, P4C öğretimi pedagojisi olan Sorgulama Topluluğu, öğrencilerin merak ettikleri, analiz ettikleri, fikir alışverişinde bulundukları, soruların peşinden gittikleri, birbirlerini dinledikleri, varsayımları araştırdıkları ve yaratıcı ve özenli bir şekilde düşündükleri gerçek felsefe yapmayı içeren bir süreçtir ve öğrenme esasen bir sorgulama faaliyetidir ve işbirlikçi katılım düşünme becerilerini beslemektedir, böylece, öğretmene bilgi taşıyıcısı olarak yüklenen geleneksel rol ortadan kalkmaktadır. Bir Sorgulama Topluluğu'nu karakterize eden dört temel özellik vardır: a) bir amacı vardır, b) argümanın götürdüğü yerde hareket etmektedir, c) diyalojiktir ve d) çeşitli düşünme biçimlerini teşvik etmektedir. Başka bir deyişle, onları kesin bir anlayışa götürmesi beklenen öğrencilerin düşüncelerine rehberlik etme olağan süreci, öğretmenin endişelerinin en küçüğüdür ve bir öğrencinin zihnini harekete geçiren şey, bu nedenle, felsefi araştırma için verimli bir zemin olarak ele alınmaktadır (Elicor,2017). Lipman, sınıf felsefesi öğretmenlerinin, felsefi bilginin yetkili

kaynakları olarak değil, felsefi sorgulamanın kolaylaştırıcıları olarak tasarlandığını savunmaktadır ve öğrencileri sürekli olarak eleştirel ve yansıtıcı düşünmeye teşvik ederek düşüncelerinin kalitesine dikkat etmektedirler, yani başka bir deyişle, bir sorgulama topluluğundaki diyalojik değiş tokuş, her zaman uyumlu bir düşünce paylaşımını gerektirmemektedir (Elicor, 2017). Elicor'a (2017) göre, bir sorgulama topluluğu herkesin aynı hissettiği ve aynı fikir ve duygulara sahip olduğu bir dayanışma topluluğu değil, bir duygu bölünmesinin olduğu bir tür topluluktur, yani topluluğun üyeleri birbirlerine güvenmektedirler, birbirlerine bağlıdırlar ve genel olarak, P4C'nin özünde, sıradan sınıfları, öğrencilerin bir öğretmen-filozofun kolaylaştırıcılığı altında diğer öğrencilerle felsefi bir tartışmaya girme yetkisine sahip olduğu canlı sorgulama topluluklarına dönüştürme fikri ve uygulaması vardır. Ancak, bu pedagojik yaklaşım, bir filozof olan Rancière'nin eleştirisine maruz kalmaktadır.

Elicor'a (2017) göre, Rancière, eğitimin hiçbir zaman sadece bir ustadan öğrenciye bilgi veya beceri aktarımı olmadığını savunmaktadır ve kendi tabiriyle, "pedagojik mantık" geleneksel eğitim yöntemlerine atıfta bulunmaktadır; burada bir öğretmen, başlangıçta "cahil" olarak kabul edilen öğrencilerin eğitim yolculuğunda açıklamaları esas olan bir "usta" olarak kabul edilmektedir, bu nedenle Rancière'e göre eğitim, öğrencinin öğretmenden ne kadar "absorbe ettiği" temelinde ölçülmemektedir. Özetle, P4C'nin merkezinde yer alan "Sorgulama Topluluğu" kavramı, öğrencilerin felsefi düşünmeyi ve yaşamayı öğrenmelerine yardımcı olan bir ortamı tanımlamaktadır. Bu topluluklar, öğrencilerin birlikte felsefi soruları araştırdıkları, dinledikleri ve değerlendirdikleri bir ortam sağlamaktadır. Öğretmenlerin rolü, sınıfı bir sorgulama topluluğuna dönüştürmek ve öğrencilerin düşünsel yeteneklerini geliştirmek için rehberlik etmektir.

2.9. Sorgulama Topluluğunda Pedagojik Otorite

P4C ve Sorgulama Topluluğu, pedagojik otorite kavramını yeniden tanımlamaktadır ve öğretmenler ve öğrenciler arasındaki pedagojik ilişkide eşitliğin önemini aydınlatmaktadır ve bir Sorgulama Topluluğu'nda, bir öğretmen tüm sorgulama sürecinin bir parçasıdır, ancak Sorgulama Topluluğu, öğretmenlerin otoritesini ortadan kaldırmamaktadır, aksine, öğretmenlerin öğrencileri kendileri için düşünmeye zorlama rolünü sürdürmeyi amaçlamaktadır. Lipman'a göre, sınıf diyalogu gibi normal felsefi

sorgulama sürecinde, öğretmenin bu tür bir soruşturmanın yürütüleceği teknikler ve prosedürler konusunda yetkiye sahip olduğu varsayılabilir ve uygun prosedürlerin takip edildiğinden emin olmak öğretmenin sorumluluğundadır, ancak, felsefi tartışmanın alışverişi ile ilgili olarak, öğretmen, öğrenciler arasında örtük olan çeşitli görüşlere açık olmalıdır.

Öğretmenlerin otoritesi, felsefi araştırmanın uyduğu teknikler ve prosedürler hakkındaki bilgileri temelinde korunmaktadır, bu nedenle, öğretmenlerin kendi bilgilerini empoze ederek ve bir konuda ustalık göstererek sorgulama ve fikir alışverişinin ilerlemesini durdurmaları beklenmemektedir, ancak öğretmenler, öğrencileri daha fazla soru sormaya teşvik etmelidir, kendi örtük varsayımlarına dikkat ederek, tüm gerçeği bildiklerini varsaymamaya dikkat ederek, diğerlerinin konumuna yapıcı bir şekilde meydan okumalıdır. Bu nedenle, öğretmen ve öğrenciler arasında bir epistemik eşitlik duygusunu tanımak, öğretmenin pedagojik otoritesini hiçbir şekilde azaltmamaktadır ve öğretmenler, rollerinin öneminin entelektüel üstünlüklerine dayandığını düşünme hatasından kaçınmalıdırlar, çünkü pedagojik otoritelerinin meşruiyeti, yalnızca öğrencilerin doğuştan sahip oldukları varsayılan düşünme becerilerini teşvik ettikleri sürece geçerlidir ve son olarak, bir P4C sınıfıyla ilgilenen bir öğretmen, toplulukla muhtemelen kavramsal otoyollara, dolambaçlı yollara, molalara ve sokaklara yol açabilecek entelektüel bir yolculuğa açık olmalıdır. Bu nedenle,

Sorgulama Topluluğu'nun nihai hedeflerinden biri, hiçbir zaman bir öğrenciyi, eğitim sürecinde öğretmenin rolünün vazgeçilmez olduğu şeklindeki yanlış fikre kaptırmak değildir, bunun yerine öğrencinin eğitiminin dizginlerini kendisinin elinde tuttuğunu fark etmesini sağlamaktır. Ve öğrencilerin öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarına izin vererek, geleneksel pedagojik yöntemlerin sınırlarının üstesinden gelmelerini sağlayan entelektüel bağımsızlık talep edebilmektedirler, ayrıca düşünme ve öğrenme asla tek başına gerçekleşmemektedir, bu sebepten dolayı, öğrencilerle müzakereci, işbirlikçi ve anlamlı bir etkileşim sürecinden ilerleyen düşünceli bir diyalogu sürdürebilen bir öğretmen gerektirmektedir (Elicor, 2017). Sonuç olarak, Sorgulama Topluluğu ve pedagojik otorite kavramının P4C üzerindeki etkileri incelendiğinde, öğretmenin rolü ve öğrenciler arasındaki ilişkide eşitlik vurgulanmaktadır.

2.10. Sorgulama Topluluğu ve Konumsallık

Reed-Sandoval ve Sykes (2016) konumsallık kavramını ortaya atmıştır ve dünyanın nasıl algılandığı ve anlaşıldığı ve ayrıca dünyayı algılama ve anlama çabalarının başkaları tarafından nasıl görüldüğünü ilgili konumsallıkların etkilediğini belirtmiştir. Kişinin konumsallığı veya toplumsal konumu, değerlerin nasıl yorumlandığı ve anlamın nasıl keşfedildiği ile ilgilidir. Çoğu zaman bu rasyonel tartışmanın çatlaklarının altına düşen bir süreçtir ve kişinin konumu, başkalarının dünyayı anlama ve dünya hakkında iddialarda bulunma çabalarını nasıl algıladığını etkilemektedir. Bu varsayımları göz önünde bulundurarak, P4C araştırmasında, bilimde ve uygulamasında konumsallık endişelerinin ciddiye alınması gerekmektedir (Reed-Sandoval ve Sykes, 2016). Bu durum, P4C derslerinin nasıl tasarlandığı ve yürütüldüğü üzerinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Reed-Sandoval ve Sykes (2016) konumsallık P4C için neden önemli olmalıdır diye sorgulamaktadır ve P4C dersleri genellikle Matthew Lipman ve Ann Margaret Sharp'ın önde gelen Sorgulama Topluluğu pedagojik tekniğine göre düzenlendiğini belirtmektedir. Sorgulama Topluluğu'nda kolaylaştırıcı genellikle öğrencilerine felsefi olarak davetkar bir metin okuyarak başlamaktadır ve daha sonra öğrencilerden, başlangıç noktasının kendilerine ilham verdiği bir dizi felsefi soru sormaları istenmektedir ve kolaylaştırıcı bu soruları tahtaya yazmaktadır ve öğrenciler daha sonra hangi soruyu araştırmaya başlamak istediklerine oy vermektedirler (Reed-Sandoval ve Sykes, 2016). Matthew Lipman, sorgulama ve oylama süreci boyunca, bazı noktaların diğerlerinden çok daha fazla vurgulandığını belirtmektedir. Bu da grubun yorumlarını ve neyin önemli olduğuna dair düşüncelerini gösterdiğini öne sürmektedir. Kısacası, tartışma için ortaya çıkan gündem hem çeşitli bakış açılarını hem de bir orantı duygusunu önermektedir (Lipman 1998; akt. Reed-Sandoval ve Sykes, 2016). Reed-Sandoval ve Sykes'e (2016) göre Lipman, bir Sorgulama Topluluğu aracılığıyla felsefi düşünmeyi geliştirirken, P4C kolaylaştırıcılarının öğrencilerine nasıl "makul düşünme" yapacaklarını öğretmek "daha yüksek düzeyde bir demokrasiyi" teşvik ettiklerini savunmaktadır. Bu pedagojik yaklaşım, P4C'nin öğrencilerin konumsallıklarını dikkate almasını gerektirmektedir.

Yaşadıkları deneyimleri ve felsefi soruları toplumsal olarak değersizleştirilecek ve tanınmayacak ve dolayısıyla sınıfta yeterince temsil edilmeyecek şekilde konumlanan çocuklar ve gençler, P4C sınıfında kendileri için en anlamlı olan soruları dile getirmekte zorlanabilmektedirler ve bu, kendilerini sessiz hissetmelerine ve dolayısıyla Sorgulama Topluluğu'na katılma olasılıklarının azalmasına neden olabilmektedir ve P4C'nin "resimli kitap felsefesi" aracılığıyla anlamı keşfetmeye ve değerleri yorumlamaya verdiği vurgu göz önüne alındığında, konumsallık P4C girişimiyle oldukça alakalıdır (Reed-Sandoval ve Sykes, 2016). Dolayısıyla, öğretmenlerin öğrencilerin konumsallıklarını anlamaları ve bu konumlardan kaynaklanan potansiyel engelleri aşmaları, P4C'nin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için önemlidir. Ayrıca, konumsallık farkındalığının artırılması, daha zengin ve derinlemesine bir diyalogun oluşmasına katkıda bulunabilmektedir.

2.11. Diyalog

Vygotsky'nin varsayımına göre, çocuklar birlikte düşünmenin sosyal pratiğine girerlerse kendileri için düşünmeyi öğreneceklerdir ve bir sorgulama topluluğunun pedagojisi bu varsayıma dayanmaktadır (Cam, 1995; akt. Murris, 2008). Bu bağlamda diyalog kavramı ortaya çıkmaktadır. Jenkins (aktaran Murris, 2008) 1988'de diyalogu düşünmenin dışsallaştırılması, düşünmeyi ise diyalogun içselleştirilmesi olarak tanımlamıştır. Murris (2008) buradan şu sonuca varmıştır: bir sorgulama topluluğunda öğrenciler birbirlerinin fikirlerine dayanan sesleri içselleştirdiğinde, daha zengin ve çeşitli bir iç diyaloga ve bunun neticesinde kendi kendini düzeltme yöntemiyle daha iyi, daha makul bir düşünceye yol açacaktır. "Dil aracılığıyla, yalnızca iç diyalogda (ve diğerlerine dış diyalogda) çok yönlü benliklerimize hitap edilmemekte, aynı zamanda bir felsefi sorgulama topluluğunda da dili metadiyalojik düzeyde diyalogun kendisi üzerinde düşünmek için kullanılmaktadır" (Murris, 2008, s.670). Burada eğitimcinin rolü, bir rehber ve ortak sorgulayıcı olmaktır ve eğitimci diyalogun sınırlarının haritasını çıkarmaya yardımcı olmalı, ancak konuyu manipüle etmemelidir (Murris ve Haynes, 2000; akt. Murris, 2008). 1960'larda İngiltere'de yapılan araştırmalar, sınıfta çoğunlukla çocukların değil öğretmenlerin konuştuğunu ve açık sorgulama eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Bu, sınıf içinde yapılan diyalogun sistematik bir şekilde incelenmesine yol açmıştır. (Alexander, 2004; akt. Topping ve Trickey,

2014). Bu araştırmalar, P4C ğretimi pedagojisinin sınıf içi diyalogu nasıl geliştirebileceğine dair önemli ipuçları vermektedir.

Resnick, Asterhan, Clarke ve Schantz'e (2018) göre ABD'de Lipman tarafından ortaya atılan P4C, ğrencilerin "Gerçek nedir?" veya "Mutluluk nedir?" gibi felsefi sorular hakkında diyalog yoluyla eleştirel akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Diyalojik ğrenme, pedagojik düşüncede, önemli bir mücadele gerektirse bile, atıl, doğru bir şekilde ifade edilmiş "doğru yanıt"a değer vermekten, düşünme sürecine değer vermeye geçişi içermektedir ve amaç bir fikri masaya koymaksa, ifade biçimi içeriğinden daha az önemlidir, fakat amaç bir argümana katkıda bulunmaksa, ortaya çıkan ve yarı oluşmuş fikirler ve ifadeler sürece geçerli bir katkı olarak kabul edilmektedir, dolayısıyla odadaki bu değişim, ğrenci katılımı için daha birçok olanak sunmaktadır (Resnick vd., 2018). Bu olumlu gelişmeye rağmen, diyaloga dayalı ğretim, okullarda yaygın olarak uygulanmamaktadır.

Resnick vd.'e (2018) göre, diyaloga dayalı öğretimin gücüne dair artan ve giderek daha ikna edici kanıtlara rağmen, çoğu okulda pek bir şey yapılmamaktadır. Ayrıca, ğretmenlerin diyalojik ğretim becerilerini öğrenmelerine yardımcı olduğunu iddia eden çok sayıda mesleki gelişim teklifi vardır. Ancak, çoğu durumda, yüzeyde kalan ve deneysel olarak test edilmemiş yöntemler kullanılmaktadır. Bazı istekli öğretmenler, diyalojik sınıflar oluşturmak için çaba sarf etmiş olsalar da genellikle başarılı olamamışlardır. Bu başarısızlık, tartişmaları etkili bir şekilde yönetme veya sürdürme konusundaki zorluklardan kaynaklanabilmektedir veya öğrencilerin hemen belirgin bir gelişme kaydetmemesi nedeniyle öğretmenlerin motivasyonunu kaybetmelerine yol açabilmektedir. Sonuç olarak, üretken tartişmaları etkili bir şekilde yönetmek için gerekli olan karmaşık becerilerin geliştirilmesi süreci uzun vadeli bir çaba, koçluk ve yansıtma gerektirebilmektedir. Bu da bazı öğretmenlerin vazgeçmelerine neden olabilmektedir. Bununla birlikte, diyaloga dayalı öğretimin öğrencilerin öğrenmesi ve düşünmesi üzerindeki olumlu etkileri göz ardı edilmemelidir.

Araştırmalar, sözlü işbirlikçi etkinlikler iyi yapılandırıldığında, çocukların görevle ilgili davranışlarını tek başına yazılı görevlerden daha tutarlı bir şekilde

sürdürdüklerini göstermektedir (Alexander, 1995; akt. Topping ve Trickey, 2007b). Cohen ve Manion (aktaran Topping ve Trickey, 2007b) 1980’de, açık uçlu soruların, tartışmanın derinliğine izin vermek, yanlış anlamaları gidermek, yanıtlayıcının bilgisinin sınırlarını test etmek, iş birliğini teşvik etmek ve yakınlık kurmak, yanıtlayıcının inançlarının daha doğru bir değerlendirmesini kolaylaştırmak ve sonuç çıkarmak için önemli olduğunu bulmuşlardır. Sonuç olarak, diyalojik öğrenme sürecinin öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmede önemli bir araçtır ve bu sürecin etkili bir şekilde yönetilmesi için öğretmenlerin rolü kritiktir. P4C ise, öğrencileri felsefi tartışmalara katılmalarına teşvik etmektedir ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme potansiyeline sahiptir

2.12. P4C'ye Dayalı Felsefi Grup Tartışması

Säre, Luik ve Tulviste’ye (2016) göre 1970’lerde Matthew Lipman’ın meslektaşlarıyla iş birliği içinde oluşturduğu P4C programına göre felsefi grup tartışmaları, özellikle tartışarak sözel akıl yürütme becerilerini geliştirmek için geliştirilmiştir. Çocuklar, düşüncelerini ifade etmeye ve kendi görüşleri için gerekçeler sunmaya vurgu yaparak fiziksel hareketler yoluyla fikirlerle oynamaya, çizim yapmaya ve iletişim kurmaya yönlendirilmektedir, bu sayede fikir farklılıkları gelişimsel fırsatlar olarak görülmektedir (Säre vd., 2016). Felsefi tartışmaların sonucunda katılımcılar fikirleri keşfetmektedir, kendi düşüncelerini denemektedir ve sonunda yeterli genellemelere ulaşmaktadırlar (Reznitskaya, 2012; akt. Säre vd., 2016). Bu pedagojik yaklaşımın başarısı, öğretmenin P4C sürecindeki rolüne de bağlı olmaktadır.

Säre vd. (2016) öğretmenin P4C sürecindeki rolünü, birincil görevi çocukları tartışma yoluyla kendi sorunları hakkında akıl yürütmeye teşvik etmek ve çocukların bakış açılarını hiç değerlendirmemek olan bir kolaylaştırıcı olarak tanımlamışlardır. Lipman ve Sharp (aktaran Säre vd., 2016) 1974’te buradaki odak noktasının tartışma süreci olduğunu ve öğretmenin çocuklara büyük bir bilgi birikimine sahip olarak kendini sunması gerekmediğini vurgulamışlardır. *Bu, P4C öğretimi pedagojisinde öğretmenin öğrencilerin düşünmesine yardımcı olmak için soru sorma ve rehberlik etme gibi becerileri geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

Bir öğrenme yöntemi olarak P4C'nin amacı, çocukların tartışma, akıl yürütme, yansıtma, kendini ifade etme, karşılaştırma ve karşılaştırma, ifade etme, düşünme hakkında düşünme ve dünyaya ilişkin kendi yorumlarını keşfetme cesaretini geliştirebilecekleri bir ortam yaratma olduğu belirtilmektedir. (Cam 2013, Lipman ve Sharp 1974; akt. Säre vd., 2016).

P4C programında çeşitli yaklaşımlar birleştirilmiştir: öğretmen

- (a) genellikle açık uçlu ve analitik sorular sormaktadır,
- (b) kendi bakış açılarını açıklamaya yardımcı olmak için çocukların cevaplarına göre sorular sormaktadır,
- (c) çocukların fikirlerine dayalı tartışmaya rehberlik eder ve çocukların argümanlarını özetlemektedir,
- (d) çocukların daha önceki inançlarını ve deneyimlerini sormaktadır ve bunlara dayanmaktadır ve
- (e) arzu edilen zihinsel aktiviteyi gerçekleştirmek için dikkatin nereye yönlendirildiğini fark etmektedir ve dikkati bilinçli olarak odaklama becerisini harekete geçirmek amacıyla yürütücü işlevleri destekleyen felsefe öncesi alıştırmaları uygulamaktadır (Zoller 2008, Fisher 2001, Lipman ve diğerleri 1977, Pihlgren 2008, Richland ve Burchinal 2013). Bunlar, P4C programı dışında ayrı olarak da uygulanabilen sözel akıl yürütme becerilerini geliştirmeye yönelik teknikler olarak belirtilmiştir (Säre vd., 2016, s.276).

Bu pedagojik yaklaşımın öğrencilerin öğrenmesi ve düşünmesi üzerindeki olumlu etkileri, pek çok araştırmacı tarafından da desteklenmektedir.

Säre vd. (2016) pek çok araştırmacının bir tartışma yöntemi olarak P4C'nin akıl yürütme, sorgulama fırsatları sunarak yetenek ve düşünme yeteneklerini geliştirmek ve kaliteli sorgulama yoluyla eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünmeyi keşfetmek ve geliştirmek için uygun bir pedagojik yaklaşım olduğu görüşünde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocuklarla (6-16 yaş arası) felsefi tartışmanın öğrencilerin sözel akıl yürütme becerilerinde gelişmeye yol açtığını göstermiştir ve birçok ülkede, P4C artık farklı sınıflar için okul müfredatında yer almaktadır (Säre vd., 2016). Säre vd. (2016) çocukların felsefi grup tartışmalarına katılma kapasitesine sahip olduklarını ve bir öğretmen açık uçlu ve analitik (üst düzey) sorular sorduğunda, çocukların daha yüksek bilişsel düzeyde cevaplar ürettiğini (mantıksal akıl yürütme, tartışmacı) ve bu

büyük ölçüde daha yüksek akademik başarı ile ilişkili olduğunu açıklamıştır. P4C'ye dayalı felsefi bir grup tartışmasında, öğretmen tartışmaya soru sorarak rehberlik etmektedir ve çocukların cevaplarına göre sorular sormaktadır, bu nedenle çocukların kendi fikirlerini özgürce açıklayabilmeleri, konuşkan olmaları ve sadece “Ben bilmiyorum” diye cevap vermemeleri ve felsefi grup tartışmaları sırasında grubun dikkatini konuya çekmek, diğer katılımcıların bakış açılarını anlamak ve tartışabilmek önemlidir (Säre vd., 2016). Ayrıca, araştırmacı tüm cevapları kabul etmektedir ve doğru veya yanlış cevapları doğru veya yanlış olarak beklememektedir (Lipman ve Sharp, 1974; akt. Säre vd., 2016). Säre vd. (2016) P4C'ye dayalı felsefi grup tartışmalarının çocukların sözlü olarak akıl yürütme becerilerini hızlandırabileceğini ve P4C'ye dayalı felsefi grup tartışmalarının, çocukların gelecekteki akademik ve profesyonel başarı potansiyelini artırmaya yönelik bir yöntem olarak erken çocukluk eğitiminin bir parçası olabileceğini ifade etmiştir. Sözel akıl yürütmenin gelişimini desteklemek, günümüzün küresel sosyalleşme gereksinimlerinde başarı için gerekli nitelikler olan çocukların daha konuşkan, mantıklı ve düşünceli olmalarına yardımcı olduğu düşünülmektedir (Richland ve Burchinal 2013; akt. Säre vd., 2016). Araştırmalar, P4C'nin çocukların sözel akıl yürütme becerilerini hızlandırabileceğini ve gelecekteki akademik ve profesyonel başarı potansiyellerini artırabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, P4C'ye dayalı felsefi grup tartışmaları, erken çocukluk eğitiminin önemli bir parçası ve çocukların daha konuşkan, mantıklı ve düşünceli bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olabilmektedir.

2.13. Çocuklarla Felsefe ve Hayvan Hakları Eğitimi Üzerine Seçilmiş Bazı Çalışmalara Örnekler

Alanyazın incelendiğinde çocuklarla felsefe çalışmaları üzerine hazırlanmış ve Türkçe olarak yazılmış ya da bazı çeviri eserlere örnekler aşağıda yer almaktadır:

Hösle'nin yazdığı “Ölü Filozoflar Kahvesi” (Nora ve Hösle, 2017) adlı eserde bir çocuk ile yetişkinin felsefi mektuplaşmaları yer almaktadır. Nora'nın çocukça soruları büyük felsefi sorular olarak nitelenmekte cevaplar ise Felsefeci Hösle'den gelmektedir. Nora bu iletişim sürecinde felsefenin derinliklerinde gezinmektedir.

Mori (2021), “Çocuklarla Felsefe Oyunları” adlı çalışmasında, P4C çalışmaları için genel bir literatür hazırladıktan sonra, felsefi türler (dil felsefesi ve doğa felsefesi gibi) doğrultusunda çocuklar için düşünme egzersizleri sunmaktadır.

Gülenç ve Karadağ (2021) “Çocuklar İçin Felsefi Öyküler” adlı çalışmalarında hazırladıkları öykülerle etkinlikler sunmakta ve P4C çalışmalarını uygulayanlara kaynaklık etmektedirler.

Çocuklarda yaratıcı problem çözme becerileri üzerine yazdığı eserleriyle tanınan İpşiroğlu (2015) “Şimdiki Çocuklar Hâlâ Harika” adlı çalışmasında, birbirlerini seven iki arkadaşın yazışmalarında, çocuk eğitiminde günümüzde gerekli sanılan ama aslında yanlış olan bazı değer yargılarının kritiğini yapmaktadır.

Kulkul (2023) “Hadi Felsefe yapalım” adlı çalışmasında bazı çocuk kitaplarını (Küçük Prens, Küçük Kara Balık, Alice Harikalar Diyarında ve Momo) ele alarak etkinlikler geliştirmiştir. Bu etkinlikler özellikle P4C çalışanlarına kaynaklık etmektedir.

Feray Orman tarafından dilimize kazandırılan “Çocuklar İçin Felsefe” isimli eser (Gaut ve Gaut, 2022), bir felsefe profesörü ve bir ilkokul öğretmeni tarafından öğretmenler için hazırlanmış ve çocukların çevre, arkadaşlık, adalet, paylaşma, doğru-yanlış, görgü, güzellik, duygular, rüya ve gerçeklik üzerine felsefi sorgulamalar yapmalarına yardımcı etkinliklerden oluşmaktadır.

Tuççe Ebesek Büyükuşurlu tarafından dilimize kazandırılan Worley (2019)’in “Felsefe Makinesi” adlı eser, çocuklara felsefe yapmayı öğreten çocuklarla felsefe pedagojisini öğrenmek isteyenlere kılavuz kaynak olacak yetkinlikte bir başucu kitabıdır.

Yılmaz ve Bilican (2019) “Çocuk Edebiyatı ve Felsefe: Öğretmen ve Veliler İçin P4C Uygulama Örnekleri” adlı çalışmalarında 40 çocuk kitabını kullanarak etkinlikler hazırlamışlardır. Bu eser de özellikle öğretmenlere sorgulama örnekleri sunması açısından önemlidir.

Emek Akman tarafından dilimize kazandırılan “Çocuklar İçin Felsefe” adlı eser (White, 2020), çocukların felsefi içerikleri ve kavramları kendi başlarına veya öğretmenleri ile birlikte anlamaları ve sınıfta kullanmaları için etkinlikler şeklinde tasarlanmıştır.

Ulaş Ersezen tarafından dilimize kazandırılan “Eğitimde Felsefe: Okullarda Sorgulama ve Diyalog” (Lone ve Burroughs, 2023) adlı eser, eğitim P4C ve çocukluk üzerinden hikaye ve etkinliklerle çocuklarla felsefi sorgulama çalışmalarına örnek bir set özelliği taşımaktadır.

Gülsün Arıkan tarafından dilimize kazandırılan “Filozof Çocuk” (Lone, 2017) adlı eser, çocuklarla felsefe yapmanın mümkün olduğunu ve çocukların özgür düşünmeleri için felsefeye mutlaka maruz bırakılmaları gerektiğini savunmaktadır.

Hayrullah Doğan tarafından dilimize kazandırılan Singer (2018)’in “Hayvan Özgürleşmesi” adlı eseri, dünyada hayvan hakları duyarlılığını en iyi işleyen ilk protest kitap olma özelliğini taşımaktadır. Okurları ve hayvan hakları savunucuları tarafından “modern hayvan hakları hareketinin kutsal kitabı” olarak nitelendirilen bu çalışma, günümüzde tüm dünyada hâlâ bu konudaki tartışmaların merkezinde yer almaktadır.

Soleau (2017) tarafından kaleme alınan “Hayvan Gibi” adlı eserde tabiattan uzaklaşan insanlığın aynı zamanda insanlıktan da uzaklaşması ironisini hayvanların dilinden anlatan eser, çocuklarla felsefe çalışmalarında kullanılabilecek nadide eserlerdendir.

Atabek (2017)’in “Hayvanlar Bize Ne Öğretir?” adlı insanların hayatı boyunca hayvanlara hükmederek onlara bir şeyler öğretmeye çalıştıkları eleştirisi üzerine odaklanan çalışması, hayvanlardan öğrenebileceklerimize vurgu getirmektedir.

Ural (2018)’in “Hayvanlar Yalan Söylemez” adlı çalışması çocukların doğayı da daha iyi anlamlandırabilmelerine yardımcı olmayı amaçlamakta ve ilginç hayvan öyküleriyle desenlenen çalışma çocukların felsefe yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Ayla ve diğerkleri (2020) yayına hazırlanan “İnsandan Öte” adlı çalışmada, hırsızlık yapmayan, cinayet işlemeyen, kötü söz söylemeyen, yalancılığı, ihaneti ve vefasızlığı bilmeyen hayvanların dilinden kurgulanmış hikâyelerden oluşmaktadır.

2.14. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Türkiye’de yapılan araştırmalar ve Türkiye dışında yapılan araştırmalar olarak iki başlık altında incelenmiştir.

2.14.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Gündüz (2023), “P4C Yöntemi İle Yetişkinlerle Varoluş Üzerine Düşünme:“Çocuk, Köstebek, Tilki ve at” adlı çalışmasında Matthew Lipman'ın öncülük ettiği P4C yönteminin sadece çocuklar için değil, aynı zamanda yetişkinlere de felsefi düşünme pratiğini öğreten bir yaklaşım olduğunu savunmuştur. Bu çalışmada P4C yöntemi aracılığıyla yetişkinlerle varoluş felsefesi özelinde felsefi düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini araştırmıştır. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılarak 'Çocuk, Köstebek, Tilki ve At' kitabı çerçevesinde bir problemi işlemiştir. P4C yönteminin yetişkinlerde felsefi düşünme, eleştirel düşünme, doğru ve tutarlı düşünme becerilerinde olumlu gelişmelere yol açtığı sonucuna varmıştır.

Akan (2022), “Hayat Bilgisi Öğretiminde Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Yaratıcı Düşünme Becerisi Etkinliklerinin Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi” adlı çalışmasında Hayat Bilgisi öğretiminde P4C kapsamında gerçekleştirilen yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren etkinliklerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. P4C etkinliklerine katılımının, yaratıcı düşünme becerilerinde önemli bir artışa neden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, P4C etkinliklerinin öğrencilerin tasarladıkları ürünler ve ifade becerilerinde teknik düşünme, teknolojik projeler üretme gibi düşünceleri artırdığını ortaya koymuştur. Bu çalışma, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik P4C etkinliklerinin hayat bilgisi dersleri içinde etkili bir şekilde kullanılabileceğini vurgulamıştır.

Budak Durmuş (2022), “Çocuklarla Felsefe Konusunda Türkiye’de Yapılmış Akademik Çalışmaların İçerik Analizi” adlı araştırmasında Türkiye'deki üniversitelerin enstitülerinde tamamlanan lisansüstü tezleri ve Türkiye adresli dergilerde yayımlanmış makaleleri inceleyerek P4C konusundaki araştırmaların durumunu betimsel bir içerik analiziyle değerlendirmiştir. Türkiye'de çocuklarla felsefe konusundaki araştırmaların sayısı son beş yılda arttığını; çoğunlukla makale yazıldığını; nitel ve nicel yöntemlerle gerçekleştirilen çalışmaların mevcut olduğunu, karma yöntem ise daha az tercih edildiğini; yarı deneysel, durum çalışması ve eylem araştırması desenleri sıkça kullanıldığını; çalışmaların genellikle okul öncesi ve ilkokul kademelerinde yapıldığını; görüşme formları en sık kullanılan veri toplama aracı olduğunu; nitel veri analiz yöntemleri daha yaygın olarak kullanıldığını ve içerik analizinin, nitel analiz yöntemleri içinde en çok tercih edilen teknik olduğunu ve sonuç olarak, Türkiye'de P4C konusundaki araştırmaların daha da artırılması ve daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Daşdelen (2021), “Dördüncü Sınıf Öğrencilerinde Çocuklar İçin Felsefe Eğitime Yönelik Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin P4C eğitimi ile ilişkili eleştirel düşünme becerilerinin seviyesini ölçmek için bir test geliştirmeyi amaçlamıştır. P4C eğitimi, dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için uygun bir yöntem olduğu, eleştirel düşünme becerileri, akıl yürütme, araştırma-sorgulama, bilgiyi organize etme ve transfer becerileri olarak dört alt boyutta ele alınabileceğinin sonucuna ulaşılmıştır.

Kayaalp (2021), “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Dersinde Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Uygulamaları” adlı çalışmasında bir ilkokulun ikinci sınıf Türkçe dersine entegre edilen P4C eğitimi uygulamalarının nasıl gerçekleştirildiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilkokul ikinci sınıf Türkçe dersinde P4C eğitimi uygulamaları altı aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar, dikkat toplama çalışması, uyarın sunumu, tartışılacak ana sorunun belirlenmesi, sorgulama grubu, değerlendirme ve pekiştirici felsefi etkinlik uygulamalarını içermektedir. Uygulamalar sırasında uzaktan eğitim, dil becerileri ve P4C eğitimiyle ilgili sorunlar yaşandığı

belirlenmiştir. Bu sorunlara çözüm önerileri sunulmuş ve uygulamaya dair öğrenci ve öğretmen görüşleri paylaşılmıştır.

Turhan (2021), “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Programı 3. Sınıf Uygulaması: Bir Eylem Araştırması” adlı araştırmasında İstanbul'da bir özel ilkokulun 3. sınıf öğrencileri üzerinde P4C eğitimi programının etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. P4C dersi alan öğrencilerin soru sorma becerileri, eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünme becerilerinde olumlu gelişim gösterdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin bu dersi keyifle aldıklarını ve derse yönelik olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirtmiştir. Öğretmen ve veli görüşleri de öğrenci gözlemleriyle paralellik gösterdiğini ve dersin diğer derslerdeki başarıya olumlu etkisi olduğu vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda, programın farklı sınıf düzeyleri ve ders içerikleriyle de uygulanması önerilmiştir.

Türksoy (2020), “Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Bilimsel Sorgulamaya Yönelik Görüşlerine ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı: Bir Karma Yöntem Araştırması” adlı çalışmasında P4C eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilimin doğasına, bilimsel kavramlara, bilim araştırmaya yönelik düşüncelerine ve eleştirel düşünme becerilerine etkisini ve öğrencilerin uygulamaya yönelik tutumlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda P4C eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilimin doğasına, bilimsel kavramlara, bilim araştırmaya yönelik düşüncelerine ve eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığı ve öğrencilerin uygulamaya yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle P4C eğitiminin fen eğitiminde kullanılmasının öğrencilerin bilimsel okuryazarlık düzeylerini artırmada etkili bir yöntem olabileceği önerilmektedir. Ayrıca P4C eğitiminin farklı yaş grupları, farklı alanlar ve farklı ölçüm araçlarıyla da araştırılması önerilmektedir.

Akdemir (2019), “İlkokul Dördüncü Sınıfta Felsefe Temelli Çocuk Kitapları Yoluyla Değerler Eğitimine İlişkin Bir Eylem Araştırması” adlı çalışmasında ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine felsefe temelli çocuk kitapları yoluyla değerler eğitimi vermeyi amaçlayan bir eylem araştırması yapmıştır. Öğrencilerin değerler hakkındaki ön düşünceleri/algıları saygı, sevgi, adalet, hoşgörü ve empati değerlerine odaklanmıştır

ve şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğrenciler, okudukları kitaplarda yer alan değerleri anlamakta ve yorumlamakta zorluk çekmemişler, kitapların içeriklerine ilgi duymuşlar ve kitap okuma alışkanlığı kazanmışlardır. Öğrenciler, kitaplarla ilişkilendirilen öğretim etkinliklerine aktif olarak katılmışlar, farklı görüşlere saygı göstermişler, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmişler ve değerlerle ilgili farkındalıklarını artırmışlardır.

Karasu (2018), “İlkokul Çocuklarıyla Felsefe Yapmak Üzerine Nitel Bir Çalışma: Dördüncü Sınıf Örneği” adlı çalışmasında çocuk edebiyatı eserlerini çocuklarla felsefe yapmak yoluyla inceleyerek, güncellenmiş Bloom taksonomisinin düzeylerine göre çeşitli örnekler sunmayı amaçlamıştır ve araştırma sonucunda öğrencilerin çocuk edebiyatı eserleriyle felsefe yaparak Bloom taksonomisinin üst basamakları olan çözümleme, değerlendirme ve yaratma düzeylerinde düşündükleri ve felsefi becerilerinin geliştiği görülmüştür.

Akkocaoğlu Çayır (2015), “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı çalışmasında P4C eğitiminin ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanlarda nasıl etkelediğini araştırmayı amaçlamıştır. P4C eğitimi, öğrencilerde bilişsel alanda, felsefe, felsefe soruları ve filozofların özelliklerini anlama, kavramlar arası ilişki kurma, kavramları günlük hayatla ilişkilendirme, düşünme hatalarını kavrama, düşünmeye yönelme, farklı açılardan düşünme gibi değişimler meydana getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

2.14.2. Türkiye Dışında Yapılan Araştırmalar

Kennedy (2022), “Küçük Çocuklarla Felsefe Yapmak: Teori, Uygulama ve Kaynaklar” adlı araştırmasında son elli yılda yetişkinlerin genç çocukların soyut düşünme kapasitesine yönelik tutumlarındaki yavaş ve çekingen değişimi incelemiştir. Öğretmen kaynaklarının sadece P4C müfredatının hikayeleri ve tartışma planlarından ibaret olmadığını, aynı zamanda çocuklar için felsefi kavramları öneren birçok resimli kitap ve grup diyalogunu başlatmayı amaçlayan somut "nesne dersleri" içerdiğini ifade etmişlerdir. Bu kapsamlı yaklaşımın derin sorular ve kavramlar etrafında rehberlik edilmiş ve desteklenmiş toplu keşif yoluyla genç zihinlerde soyut düşünme ve felsefi soruşturmayı geliştirmeyi amaçladığını vurgulamışlardır.

Andal (2020), “Çocuklara İçin Felsefede Eğitim Hakları Söylemleri: Çocuklara Yönelik Felsefe Eğitiminin Teorik ve Pratik Değerleri Üzerine” adlı çalışmasında, P4C ve eğitim hakları arasında bir diyalog kurmayı amaçlamıştır. P4C’nin çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme alışkanlıklarını geliştirmeyi ve okul ortamında felsefi sorunları tartışmayı teşvik eden bir pedagojik yaklaşım olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, P4C’nin çocukluk ve haklar söylemleri arasında nasıl konumlandığı ve bu söylemlerin P4C’yi daha iyi anlamamıza nasıl yardımcı olabileceği sorgulanmıştır. Çalışma, P4C’nin insan onuru ve kapsayıcılık gibi kavramlarla ilişkisini de tartışmıştır ve P4C’nin çocukların eğitim hakkı olarak görülmesinin avantajlarını ve zorluklarını ortaya koymuştur. Çalışmada, P4C’nin çocukların felsefi eğitimine katkıda bulunabileceği, ancak bunun için çocukların öznelliklerini, bağlamlarını ve çeşitliliklerini dikkate alması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Gatley (2020), “Çocuklar İçin Felsefe ve Akademik Felsefenin Dışsal Değeri” adlı çalışmasında P4C’nin akademik felsefe bölümlerinin felsefenin dışsal değerini göstermesine nasıl yardımcı olabileceğini araştırmıştır.

Moriyon vd. (2020), “Ahlak Eğitiminde Araştırma: P4C'nin Öğrencilerin Ahlaki Gelişimine Katkısı” adlı araştırmalarında P4C’nin sınıfı felsefi sorgulama topluluğuna dönüştürerek, ergenlerin ahlaki davranışlarını ve/veya ahlaki gelişimini iyileştirip iyileştirmedigini kontrol etmeyi amaçlamışlardır. Deneysel ve kontrol gruplarını içeren yarı deneysel bir tasarım kullanarak, P4C modelinin uygulanmasının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal boyutlarda önemli bir etkisi olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, kişilik özelliklerinin ahlaki davranışlarla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ve P4C’nin bu özellikleri geliştirmede rol oynadığını göstermişlerdir. Araştırmada, ahlaki büyümenin kapsamlı bir kavramı sunulmuştur ve P4C modelinin ahlaki eğitim için uygun bir öneri olduğu savunulmuştur.

Kitami (2019), “Çocuklar İçin Felsefenin Japon Ortaokul Öğrencilerinin Sosyo-duygusal Öğrenmeleri Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmasında Japon ortaokul öğrencilerinin sosyo-duygusal öğrenmeleri üzerine P4C’nin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. P4C’nin öğrenci odaklı bir öğrenme yaklaşımı olup öğrencilere sorgulama yapma, düşünme ve akıl yürütme becerilerini geliştirme fırsatı sunduğunu

belirtmiştir. Çalışmada 13-14 yaşındaki 35 Japon öğrenciden oluşan bir ortaokul sınıfındaki P4C'nin etkilerini incelemiştir. Çalışmada, P4C'nin öğrencilere kendi farkındalıklarını, başkalarının farkındalıklarını, ilişki geliştirme ve sorumlu kararlar alma gibi sosyo-duygusal becerilerini geliştirme fırsatı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. P4C oturumlarının işbirlikçi doğası, farklı fikirlere sahip öğrenciler arasında iş birliğini teşvik ederek ilişkilerinin kalitesini etkilemiş ve potansiyel olarak arkadaşlıkları teşvik ettiği belirtilmiştir. Çalışmada P4C'nin Japon toplumunda gereken sosyo-duygusal öğrenmeye katkıda bulunabileceği öne sürülmüştür.

Kohan ve Costa Carvalho (2019), “Hazine Bulmak: Felsefi Sorgulama Topluluğu Bir Metodoloji midir?” adlı araştırmalarında felsefi soruların çocuklarla tartışılmasında topluluk deneyimine vurgu yaparak, P4C'nin eğitim alanındaki metodolojik çerçevesini incelemişlerdir. Ayrıca, metodun P4C içinde nasıl anlaşılması gerektiği üzerine Descartes ve Gadamer gibi felsefi düşünürlerin farklı bakış açılarını da ele almışlardır. Araştırmanın sonucunda, P4C'nin sadece bir eğitim metodolojisi olarak değil, aynı zamanda özgür ve esnek bir felsefi keşif deneyimi olarak anlaşılması gerektiğini savunmuşlardır. Metodolojik sınırların dışına çıkmayı ve felsefi soruşturmanın özgürlüğünü ve esnekliğini vurgulayarak, felsefi düşüncüyü çocuklarla paylaşmanın derinliğine ve esnekliğine odaklanmışlardır. Bu bağlamda, P4C'nin topluluk deneyimi olarak nitelendirilen felsefi diyalogun bir metodoloji olarak kabul edilebileceği tartışmasını ele almışlardır.

Kohan (2018), “Paulo Freire ve Çocuklar İçin Felsefe: Eleştirel Bir Diyalog” adlı çalışmada Brezilyalı Paulo Freire'nin bilinen eğitim düşüncesi ile P4C'yi bağdaştırmayı amaçlamıştır. P4C yaratıcısı Matthew Lipman ile Freire arasındaki ilişkiyi farklı girişimler aracılığıyla ele almıştır. Çalışma, bu iki eğitimci arasındaki ilişkinin, özellikle Latin Amerika'daki birçok P4C destekçisinin iddia ettiği kadar yakın olmadığını göstermiştir. Lipman'ın felsefe, eğitim ve demokrasi arasındaki ilişkiyi ve bunların kapitalizmle bağlantısını açıkladıktan sonra, Paulo Freire'in eğitim düşüncesinden ilham alan çocuklarla felsefe yapmanın politik yolunu başlatmanın yollarını önermiştir ve çocuklarla felsefe yapmaya daha politik bir bağlılık sunmuştur.

D'Olimpio ve Teschers (2017), “Felsefeyle Oynamak: Jestler, Yaşam Performansı, P4C ve Yaşama Sanatı” adlı çalışmalarında, felsefenin eğitim ortamlarında drama ve edebiyatla entegrasyonunu, özellikle P4C yaklaşımıyla araştırmışlardır. Araştırmada, ilgili dünya edebiyatıyla drama ve oyun biçiminde eğlenceli ama derinlemesine düşünmenin genç öğrencilere felsefe öğretmenin pedagojik faydalarını artırabileceğini ileri sürmüşlerdir. Araştırmanın sonucunda, bir "yaşama sanatı" geliştirmek amacıyla felsefe, drama ve edebiyatı eğitime entegre etmenin potansiyelini vurgulamışlardır. Genel olarak felsefe, drama ve edebiyatın entegrasyonunun öğrencilerin etik, sosyal ve duygusal anlayışlarını besleyerek bütünsel gelişimlerine katkıda bulunabileceği sonucuna varmışlardır.

Gorard, Siddiqui ve See (2017), “Çocuklar İçin Felsefe İlkokul Başarısını Artırabilir mi?” adlı çalışmalarında, resmi eğitim içinde bilgi aktarımı ile bu bilgiyi kullanma becerilerini geliştirmenin arasındaki gerilimi incelemişlerdir. Özellikle ilkokul seviyesinde, temel becerilerin, örneğin okuma-yazma ve matematik, odaklanması nedeniyle bu becerilerin geliştirilmesi müfredattan çıkabildiğini belirtmişlerdir. Çalışma, çocukların düşünme yeteneklerini, bilişsel yeteneklerini ve temel becerilerini geliştirmeye yönelik olarak gerçekleştirilen bir sınıf içi müdahale olan P4C programının bağımsız bir değerlendirmesini sunmuşlardır. P4C gibi felsefe ve düşünceyi müfredata dahil etmenin uygun bir eğitim yaklaşımı olabileceğini öne sürmüşlerdir.

Fard, Nasrabadi ve Heidari (2016), “Çocuklar İçin Felsefe: “Lipman'ın Felsefi Düşünme Bileşenleri Hakkındaki Görüşleri” Temel Alınarak Mesnevi'deki Mizahi Öykülerin Kapasite Değerlendirmesi” adlı çalışmalarında Mesnevi'deki üç mizahî hikayeyi, Lipman'ın felsefi düşünme bileşenleri teorisine göre analiz etmeyi amaçlamışlardır. Mizahi hikayelerin eleştirel, yaratıcı ve duyarlı düşünme bileşenleri içerdikleri belirtilmiştir. Çalışmada, bu hikâyelerin çocukların felsefi düşünmesini geliştirmek için kullanılabileceğini ve çocuk edebiyatı yazarlarının bu bileşenlerden ilham alabileceğini önermişlerdir.

Fletcher (2016), “Başkalarının Deneyimini Tasavvur Etmek: Ahlaki Hayal Gücü, Pratik Bilgelik ve Empatinin Kapsamı” adlı çalışmasında, empati kavramını erdem

olarak ele almıştır ve empatinin dar kapsamlı olmasının nasıl ahlaki bir eksiklik olduğunu tartışmıştır. Araştırmada, ahlaki hayal gücünün, empati kapsamını genişletmek için pratik bilgelige yardımcı olabilecek bir kapasite olduğunu savunulmuştur. Ayrıca, P4C'nin ahlaki hayal gücünü geliştirmek için etkili bir pedagojik yöntem olduğu ileri sürülmüştür. P4C'nin çocukların ahlaki hayal gücünü uygulamalarına ve empati erdemini geliştirmelerine olanak tanıdığı belirtilmiştir.

Jasinski ve Lewis (2016), “Önemli Topluluk Olarak Eğitim Topluluğu” adlı çalışmalarında eğitim felsefesinin kalıcı bir konusu olan eğitim topluluğunun doğası ve öğretmenin böyle bir topluluktaki rolünü değerlendirmiştir. Bu geniş soruya giriş noktası olarak, topluluğun önemini sürekli vurgulayan P4C'ye odaklanmışlardır. Araştırmanın amacı, P4C'yi (geleneksel anlamıyla) aşarak, önceden belirlenmiş hedeflere veya niyetlere sahip olmayan, enstrümantal olmayan bir eğitim topluluğunu kuramsallaştırmak olmuştur.

Välitalo, Juuso ve Sutinen (2016), “Bir Eğitim Uygulaması Olarak Çocuklar İçin Felsefe” adlı araştırmalarında P4C'nin eğitimdeki diyalojik çerçevesini ele almışlardır. Felsefi diyalogların eğitimdeki önemini ve öğretmenin rolünü vurgulamışlardır. Bu araştırmada ayrıca, P4C'nin felsefi ve eğitimsel boyutları, öğretmenin öğrenciyle ilişkisi ve pedagojik eylemin önemi vurgulanmıştır.

Barrow (2015), “Sanırım Sınıfın Konuşmasına İzin Vermeyi Öğrendi”: Katılımcı Pedagoji Olarak Çocuklar İçin Felsefeye Çocukların Bakış Açıları” adlı çalışmada P4C yaklaşımının katılımcı bir pedagoji olup olmadığını çocukların bakış açısından araştırmıştır. Makale, P4C'nin katılım, diyalog ve epistemik otorite ile ilgili üç temel konuya odaklanmaktadır. Makalenin amacı ve sonuçları şöyle özetlenebilir: bu çalışmada dokuz ve on yaşındaki çocukların, üç ay boyunca haftalık P4C oturumlarına katıldıktan sonra, çocukların P4C'de kendi görüşlerini ifade etme fırsatını değerli bulduklarını ve başkalarının görüşlerine saygı duyma ve bunlara yanıt verme sorumluluğunu kabul ettiklerini bulmuştur. Makale, P4C'nin zengin ve ilişkisel bir katılım anlayışını destekleyebileceğini öne sürmektedir. Bu çalışma, çocukların P4C'de öğretmenin davranışlarında ve konuşmanın kontrolünde bazı değişiklikler fark ettiklerini göstermektedir. Bu makalede, P4C'nin öğretmenin epistemik otoritesini

sorgulamaya açabileceğini ve çocukların anlam yapma sürecinde daha fazla söz sahibi olabileceğini iddia edilmektedir. P4C’de epistemik otoritenin müzakere edilmesinin bazı zorluklar ve riskler yaratabileceğini belirtmektedir. Bu çalışma, P4C’nin bazı çocukların sınıf içinde baskın olmasına veya diğerlerinin güvenilirliğini azaltmasına yol açabileceğini veya öğretmenin desteğine ihtiyaç duyan çocuklara karşı olumsuz tutumlar geliştirebileceğini ileri sürmektedir. Çalışmada, P4C’nin kapsayıcı bir sınıf uygulamasını desteklemesi için öğretmenlerin ilişki kalitesine ve yansıtıcı olmalarına dikkat etmeleri gerektiğini vurgulanmaktadır.

Gorard, Siddiqui ve See (2015), “Çocuklar İçin Felsefe: Değerlendirme Raporu ve Yönetici Özeti” adlı çalışmalarında İngiltere’deki 48 ilkokulda P4C uygulayan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin matematik, okuma ve yazma alanlarında akademik başarılarını ölçmüşlerdir. Ayrıca P4C’nin Bilişsel Yetenekler Testi (CAT) sonuçları üzerindeki etkisini de incelemiştir. Çalışmanın sonucunda: P4C’nin sınav başarısı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu bulunmuştur. P4C uygulayan öğrenciler, matematik ve okumada yaklaşık iki ay daha fazla ilerleme kaydettiği belirtilmiştir. P4C’nin en büyük olumlu etkisini dezavantajlı öğrenciler (ücretsiz yemek hakkı olanlar) üzerinde gösterdiği görülmüştür. Bu öğrenciler, matematik, okuma ve yazmada diğer öğrencilere göre daha fazla ilerleme kaydetmişlerdir. Ayrıca, öğretmenler ve öğrenciler tarafından genellikle P4C’nin öğrencilerin konuşmaya cesaretini, dinleme becerilerini ve özgüvenini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Knight ve Collins (2014), “Öğretmenlerin Zihinlerini Felsefeye Açmak: Öğretmen Eğitiminin Önemli Rolü” adlı çalışmalarında Avustralya’da P4C’nin son yıllarda felsefeyi okullara getirmek için büyük çaba sarf eden filozoflar ve eğitimcilerin bağlılığına rağmen önemli eğitimsel ilerleme kaydedememesini anlamayı amaçlamışlardır. Çalışmada öğretmen eğitim programlarında değişiklik yapılmasını savunmuşlardır. Bu değişikliklerin, öğretmenlerin akıl yürütme becerilerini geliştirmeye yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Walker, Wartenberg ve Winner (2013), “Felsefi Diyaloga Katılım Çocukların Öznel Konusunda Muhakeme Yapmalarını Kolaylaştırır” adlı araştırmalarında, felsefi diyalogun çocukların öznel bilgi iddiaları hakkında akıl yürütme becerilerini nasıl geliştirdiğini araştırmışlardır. 7-8 yaş arası çocuklara çocuk edebiyatı üzerine felsefi

tartışma yaptıran bir programın, çocukların argümantasyon becerileri ve epistemolojik anlayışı üzerindeki etkisini incelenmiştir. Çocuklar, felsefe veya sanat tarihi dersi alan iki gruba ayrılmıştır. Çocukların argümantasyon becerileri, çelişkili iddialar içeren bir görevle üç zaman noktasında ölçülmüştür. Çocukların epistemolojik anlayışı ise, estetik, değer, sosyal ve fiziksel olmak üzere dört bilgi alanında çelişkili iddialara verdikleri yanıtlarla iki zaman noktasında ölçülmüştür. Sonuç olarak felsefe dersi alan çocuklar, argümantasyon becerilerinde ve değer alanındaki epistemolojik anlayışlarında önemli bir gelişme göstermişlerdir. Diğer bilgi alanlarında ise, felsefe dersinin epistemolojik anlayış üzerinde belirgin bir etkisi olmamıştır. Felsefi diyalogun, çocukların öznel bilgi iddialarını tanıma ve değerlendirme becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynadığını öne sürülmüştür. Ayrıca, felsefi diyalogun, çocukların kritik düşünme becerilerini desteklemek için eğitim ortamlarında nasıl kullanılabileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Bleazby (2011), “Göreciliğin ve Mutlakiyetçiliğin Üstesinden Gelmek: Dewey’in Çocuklar İçin Felsefede Hakikat ve Anlam İdealleri” adlı araştırmasında, bir sorgulama topluluğundaki anlam inşasının, öznel ve nesnel unsurlar tarafından nasıl etkilendiğini keşfetmeyi amaçlamıştır. Araştırmada, anlamın inşasının öğrencilerin sorunları açıklamalarını, istenen sonuçları formüle etmelerini ve durumun tüm koşullarıyla uygun şekilde etkileşime girecek fikirleri oluşturmalarını gerektirdiğini göstermeyi amaçlanmıştır. Çalışmada, anlam oluşturma eğitimi ilgili sorunları aşmak için hem mutlakçı hem de göreceli bir doğru anlayışının yeterli olmadığını savunulmuştur.

Daniel ve Auriac (2011), “Çocuklar İçin Felsefe, Eleştirel Düşünme ve Felsefe” adlı araştırmalarında, P4C’nin felsefe olduğunu ve çocukların felsefe yapabilecek yetkinliklere sahip olduklarını göstermeyi amaçlamışlardır. Çalışmada felsefe ve eleştirel düşünme arasında birçok benzerlik olduğunu, ancak P4C’nin daha uygulamalı ve deneyimsel bir yaklaşım olduğunu ortaya koymuşlardır. P4C’nin felsefenin bir türü olduğunu, ancak felsefenin geleneksel anlamından farklı bir derecede olduğunu savunmuşlardır.

Kennedy ve Kennedy (2011), “Söylemsel Bir Yapı Olarak Felsefi Sorgulama Topluluğu ve Okul Müfredatı Tasarımındaki Rolü” adlı çalışmalarında “sorgulama topluluğu” olarak bilinen kavramı araştırmışlardır. Bu kavramın P4C’nin öncüleri tarafından bir pedagoji biçimi olarak benimsendiğini belirtmişlerdir.

Nikolidaki (2011), “Çocuklarla ve Yetişkinlerle Felsefe Yaparken Uyarıların Rolü” adlı çalışmada P4C teorisine ve pratik topluluk soruşturmasına, özellikle de uyarıcıların rolüne odaklanmıştır. Felsefenin, üretici ve değerlendirici unsurları içeren bir yaşam tarzı olduğu bağlamında, P4C’nin epistemolojik önyargılarla nasıl bağlantılı olduğunu incelemiştir. Uyarıcının doğasını daha pragmatik bir çerçevede açıklamış ve davranışsal kullanımdan ayırtmıştır. Bir uyarıcının, bireylerin onunla etkileşimde bulunduğu daha fazla soruşturmaya yol açabilmesi durumunda çocuklarla felsefe yapmak için uygun olduğunu savunmuştur. Uyarıcıların felsefe yaşam tarzıyla nasıl bağlantılı olduğunu, bireylerin deneyimlerini haritalandırma ve öz düzeltici düşünmeyi etkinleştirme üzerinden açıklamıştır. Çalışmanın argümanları, deneysel örnekler, analizler ve P4C için kullanılabilecek öykülerle desteklenmiştir.

Roche (2011), “Diyalojik ve Eleştirel Bir Sınıf Yaratmak: Uygulamayı Geliştirmek İçin Düşünme ve Eylem” adlı çalışmasında, bir ilkokul öğretmenin sınıfında daha diyalojik ve eleştirel bir pedagoji yaratmak için yaptığı bir kendini araştırma eylem araştırması sürecini anlatmıştır. Çalışmanın amacı, öğretmenin kendi uygulamasını nasıl geliştirdiğini, öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini nasıl teşvik ettiğini ve bunun kendi eğitimsel gelişimi, kurumu ve daha geniş eğitim topluluğu için ne anlama geldiğini açıklamaktır. Çalışmada öğretmen, kendi uygulamasını yansıtarak ve diyalojik pedagojileri araştırarak, kendi kimliğini yansıtıcı ve eleştirel bir düşünür olarak yeniden kavramsallaştırmıştır. Öğretmen, öğrencilerinin sınıf içi tartışmalara aktif olarak katılmalarını, kendi sorularını ve görüşlerini dile getirmelerini, farklı bakış açılarına saygı duymalarını ve eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini sağlamıştır. Öğretmen, eylem araştırması sürecinde öğrencilerini, meslektaşlarını, velilerini ve diğer paydaşları iş birliğine davet ederek, araştırmasının katılımcı, demokratik ve etik bir nitelik kazanmasını sağlamıştır. Öğretmen, yaşayan eğitim teorisi yaklaşımını kullanarak, kendi uygulamasını teorileştirmiş ve eğitim değerlerini somutlaştırmıştır.

Ayrıca, araştırmasının bulgularını ve öğrenmelerini akademik ve profesyonel topluluklarla paylaşarak, eğitim alanına katkıda bulunmuştur.

McLeod (2010), “İkinci Dil Olarak İngilizce Öğrencileri ile Sözlü İngilizce Dil Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Pedagoji Olarak Çocuklar İçin Felsefe” adlı çalışmasında P4C’nin İngilizce dil becerilerini geliştirmek amacıyla felsefi literatür üzerine yapılan tartışmalarda bir pedagojik yaklaşım olarak ne kadar etkili olduğunu incelemiştir. Ortaokul yaz okulu programında uygulanan bu modelin, İngilizce dilinde uzun süredir devam eden boşluğu doldurmak için etkili bir araç olabileceği sonucuna ulaşmıştır. P4C’nin öğrencilere felsefi diyalogda yer alma ve İngilizceyi kullanma fırsatı tanıdığı, öğrenciler arasında otantik iletişimi teşvik ettiği ve öğrencilere görüşlerini ifade etme yeteneği kazandırdığı belirlenmiştir. Öğrencilerin P4C’ye olumlu tepkiler verdiği, bu modelin öğrencilere düşüncelerini paylaşma ve ifade etme fırsatı sunduğu, öğrencilere özel ifadelerin kullanılmasını takdir ettikleri belirtilmiştir. Çalışma, P4C’nin İngilizce dilini ikinci dil olarak öğrenen öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için etkili bir araç olabileceğini göstermiştir.

Scholl, Nichols ve Burgh (2009), “Çocuklar İçin Felsefe: Pedagojik Dönüşüme Doğru” adlı çalışmalarında P4C’nin öğretmenlerin pedagojisi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. P4C’nin öğrencilerin felsefi kavramları ve sorunları sorgulamalarını ve tartışmalarını teşvik eden bir öğretim yöntemi olduğu belirtilmiştir. Araştırmada, P4C eğitimi alan ve almayan iki grup ilköğretim öğretmenin karşılaştırılmasına dayanan bir çalışmanın yöntemlerini ve sonuçlarını sunulmuştur. P4C’nin öğretmenlerin öğrencilerin sorularına ve fikirlerine daha açık ve saygılı olmalarını sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca, P4C’nin öğretmenlerin kendilerini düşünen ve öğrenen bireyler olarak görmelerine ve öğrencilerin dünyayı anlamlandırmalarına yardımcı olmalarına olanak tanıdığı ifade edilmiştir.

Lyle (2008), “Diyalojik Öğretim: Teorik Bağlamların Tartışılması ve Sınıf Uygulamalarından Elde Edilen Kanıtların Gözden Geçirilmesi” adlı çalışmasında öğrenme ve öğretmeye yönelik diyalojik yaklaşımlardaki son gelişmelerden yola çıkarak, sınıf uygulamalarında diyalojik anlam oluşturma kökenlerini incelemiştir. Diyalojik pedagoji alanındaki gelişmeleri gözden geçirmiş ve sınıf etkileşimi için bir

yaklaşım olarak diyalojik katılımın savunmasını ele almıştır. Diyalojik sınıf yaklaşımlarının eğitim araştırmaları ve sınıf uygulamaları bağlamında taşıdığı anlam tartışılmıştır. P4C bu bağlamda ele alınan bir diyalojik yaklaşım olarak değerlendirilmiştir ve öğrenci sesini değerlendiren ve yansıtmaya teşvik eden bir pedagoji yaklaşımı sunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, mevcut diyalojik öğretim ve öğrenme üzerine yapılan tartışmalara önemli katkılar sağladığı ifade edilmiştir.

Fisher (2007), “Diyalojik Öğretim: Felsefi Tartışma Yoluyla Düşünmeyi ve Üstbilişi Geliştirme” adlı çalışmasında, diyalojik öğretimin çocukların bilişsel ve üstbilişsel gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu araştırmıştır. Diyalojik öğretim, konuşma ve dinleme yoluyla zihinsel işlevleri geliştiren, farklı sesleri ve bakış açılarını içeren ve çocukları derinlemesine sorgulamaya teşvik eden bir öğretim yöntemi olduğu belirtilmiştir. Araştırma, diyalojik öğretimin bir biçimi olan P4C yaklaşımını tanıtmıştır ve bu yaklaşımın çocukların eleştirel, yaratıcı, işbirlikçi ve duyarlı düşünme becerilerini nasıl geliştirdiğini göstermiştir. Çalışma ayrıca, çocukların kendi düşünme süreçlerinin farkında olmalarına yardımcı olan “ben-biliş” kavramını ortaya atmıştır. Çalışmada, diyalojik sorgulamanın, diğer becerilerin izlediği birincil bir düşünme becerisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Topping ve Trickey (2007b), “Felsefi Araştırmanın Okul Öğrencilerinin Etkileşimli Davranışları Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmalarında felsefi sorgulamanın okul öğrencilerinin etkileşimli davranışları üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Felsefi sorgulama, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için öğretmen, öğrenci ve akranlar arasında soru sorma ve diyalog kurma yöntemidir. Bu çalışma, İskoçya’da altı ilkokulda 180 öğrenciye uygulanan “Felsefe ile Düşünme” adlı yapılandırılmış bir programı değerlendirmiştir. Programın etkileri, öğrencilerin bilişsel yeteneklerini, sınıf içi tartışmalara katılımlarını ve akıl yürütme becerilerini ölçen testlerle belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmen ve öğrencilerin sözlü davranışları da video kayıtlarıyla analiz edilmiştir. Sonuçlar, felsefi sorgulama programının, karşılaştırma gruplarına göre, öğrencilerin bilişsel yeteneklerinde, sınıf içi diyalogda ve akıl yürütmede önemli gelişmeler sağladığını göstermiştir. Programın uygulanmasında okullar arasında değişkenlik olduğu da görülmüştür. Çalışma, felsefi sorgulamanın, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek için etkili bir yöntem

olduğunu, ancak bunun için öğretmenlerin uygun eğitim ve destek alması gerektiğini önermiştir.

Vansieleghem (2006), “Diyaloğu Dinlemek” adlı araştırmasında P4C’de diyalog ve değişimin neleri ifade ettiğini derinlemesine incelemiştir. Ayrıca, dinlemeye vurgu yapan, dünyanın bize nasıl görüldüğünü ve kendimize nasıl görüldüğümüzü dinlemek üzerine odaklanan bir diyalog perspektifini önermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve güvenirlik ve geçerlilik çalışmaları başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Merriam'e (2013) göre durum çalışması, sınırlı bir sistemin kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve analizidir. Creswell'e (2007) göre nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışması, bir veya daha fazla durumu belirli bir süre boyunca çeşitli veri toplama araçları (görsel-işitseller, görüşmeler, gözlemler ve raporlar) kullanarak kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi içermektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Nevşehir ilinde okuyan ortaokul öğrencileridir. 6.sınıfa giden 25 öğrenci ile P4C dersleri gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilerden 17'si erkek 8'i kızdır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, seçkisiz olmayan bir örnekleme yöntemidir ve çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilmesi yoluyla derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanımaktadır (Büyüköztürk vd., 2020). Bulgular kısmında isimleri yerine *Öğrenci 1*, *Öğrenci 2* ... ifadeleri kullanılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada nitel bir yöntem belirlendiği için verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşmeler ve katılımcı gözlem gerçekleştirilmiştir. Taslak olarak

hazırlanan veri toplama araçları uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütlere dayanarak veri toplama araçlarına son hali verilmiştir.

Türnüklü'ye (2000) göre yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, planlanmış sorular içeren bir görüşme protokolüne dayanmaktadır, ancak bu tekniğin esnekliği sayesinde araştırmacı, görüşmenin akışını etkileyebilir ve katılımcının cevaplarını daha detaylı bir şekilde açmasını sağlayabilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, belirli bir düzeyde standartlığı korurken aynı zamanda esneklik sunması nedeniyle bu araştırmada tercih edilmiştir. Çalışma planlanırken çocuklar ve otorite öğrenme figürü olan yetişkinlerden (öğretmen ve ebeveynler) çocukların hayvan haklarına ilişkin bakış açıları ve bu konudaki öğrenme ihtiyaçları analiz edilmiştir. Ek 1'de bu analizlere yönelik veri toplama formları ve elde edilen sonuçlardan bazı örneklere yer verilmiştir. Bu analizlere dayanarak, çocuklarla hayvan haklarını üzerine yapılacak felsefi sorgulamalara uygun öğretim etkinlikleri hazırlanmıştır. Oturumlarda kullanılan öğretim planları Ek 2'de yer almaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek için 4 kez P4C oturumu gerçekleştirilmiştir. Derslerde kullanılacak kitaplar, materyaller, görseller (Ek 3) ve tartışma kartları (Ek 4) uygulamaya geçilmeden önce öğretim planlarında belirtilmiştir.

Katılımcı gözlem, gözlemi aşan bir süreçtir; doğal konuşmalar, çeşitli türden röportajlar, kontrol listeleri, anketler ve göze çarpmayan yöntemleri içermektedir. Bu yöntem, açık, yargılayıcı olmayan bir tutuma sahip olmayı, başkaları hakkında daha fazla şey öğrenmeye ilgi duymayı ve dikkatli bir gözlemci ve iyi bir dinleyici olmayı gerektirmektedir (DeWalt ve DeWalt, 1998). Bu yöntemin tercih edilmesinin sebebi P4C uygulamalarında dinlemenin çok önemli olması ve yargılayıcı olmama gerekliliğidir. Uygulama aşaması sırasında öğrencilerin yanıtları not edilmiştir ve öğrenciler gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemlere dayanarak Ek 5'te yer alan form araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Ayrıca, öğrencilerin P4C derslerinde verdikleri yanıtların transkripsiyonu çıkarılmıştır. Bu transkripsiyonlara dair kesitler Ek 6'da yer almaktadır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlemektir. Bu amaca ulaşmak için gerçekleştirilmesi gereken bir dizi prosedür vardır. Veriler önce kodlanmaktadır. Ardından ilgili temalar gösterilmektedir. Veri kodları daha sonra temalara göre düzenlenip tanımlanmaktadır. Son olarak sonuçlar tartışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Öğrencilerin tartıştığı konular, ortaya attıkları kavramlar ve sorguladıkları temalar (Hayvan Hakları, Hayvan Davranışları ve İletişim, Sorumluluk ve Bakım, Duygusal ve Etik Konular, Sanatsal ve Eğitim Konuları, Diğer Kavramlar ve Kavramların Felsefe Alanları) ayrıntılı bir şekilde transkripsiyonlardan çıkarılmıştır. Elde edilen kavramlar daha sonra kategorize edilip ana kategoriler belirlenmiştir. Ortaya çıkan kavramlar ve temalar altındaki çözümlemelerde, öğrencilerden gelen özgün cümleler tırnak içinde (“ ”) referans gösterilmiştir.

3.5. Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışmaları

Golafshani (2003), nitel araştırmada güvenirlilik ve geçerliliği test etmek veya artırmak için gibi bazı stratejilerden bahsetmektedir. Güvenirlilik ve geçerlilik kavramları, nicel araştırmada bir araştırmanın kalitesini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Güvenirlilik, bir araştırmanın sonuçlarının tekrarlanabilirliği ile ilgilidir. Geçerlilik, bir araştırmanın gerçekten ölçmek istediği şeyi ölçüp ölçmediği ile ilgilidir.

Nitel araştırmalarda ise, güvenirlilik ve geçerlilik için inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik gibi terimler kullanılmaktadır. Ayrıca, araştırma sürecine ve bulgulara güven kazandırmak için farklı yöntemler ve veri kaynakları arasında uyum aranmaktadır. Bu çalışmada, inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirliği sağlamak için çeşitli yöntemler kullanılmıştır.

Öncelikle, *inandırıcılığı* artırmak için, uygulama öncesinde, sırasında ve sonrasında farklı veri kaynakları ve toplama yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme ve

doküman incelemesi gibi veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin zengin ve çeşitli olması sağlanmıştır.

Aktarılabilirlik bakımından, araştırmacı, çalışmayı raporlarken tarafsız bir yaklaşım sergilemiş, önyargıdan uzak bir dil kullanmıştır. Böylece, başka bir araştırmacının aynı çalışmayı yapmasının ve aynı sonuçlara ulaşmasının mümkün olması sağlanmıştır.

Tutarlılık için, verilerin toplanması, incelenmesi, kategorilere ayrılması, analizi ve bulguların yorumlanması aşamalarında tutarlı bir yöntem izlenmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve okuyucuya kanıt olarak sunulmak üzere doğrudan alıntılar kullanılmıştır, bu da tutarlılığı desteklemiştir. Gizlilik ilkesine uygun olarak katılımcıların gerçek isimleri yerine *Öğrenci 1, Öğrenci 2...* ifadeleri kullanılmıştır.

Teyit edilebilirlik için, toplanan tüm veriler, veri toplama araçları, analiz sırasındaki kodlamalar, alınan notlar, dokümanlar ve gerektiğinde ham veriler saklanmıştır. Hazırlanan ders planları ve öğrenci cevapları, ekler ve bulgular bölümlerinde gösterilerek teyit edilebilirliği artırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Yapılan P4C oturumları sonucunda hayvan haklarıyla ilgili birçok kavramlara rastlanmıştır. Bu kavramlar öğrencilerin derslerde ifade ettikleri cümleler arasından bulunmuştur. Yapılan içerik analizi sonucunda tüm kavramlar hayvan hakları, hayvan davranışları ve iletişim, sorumluluk ve bakım, duygusal ve etik konular, sanatsal ve eğitim konuları şeklindeki ana kategoriler altında toplanmıştır. Daha sonra bu kavramların hangi felsefe alanıyla bağdaştığı bulunmuştur.

4.1. Hayvan Hakları

Bu ana kategori, öğrencilerin tüm canlıların değeri, hayvanların faydası ve evrensel yaşam hakkı konularında yaptıkları sorgulamalardan ortaya çıkmıştır. Birçok öğrenci tüm canlıların değerli olduğu, hayvanların insanlar kadar önemli olduğu vurgulamıştır. Ayrıca, bazı öğrencilerin görüşlerinde hayvanların üretkenlikleri ve insanlara sağladıkları faydalar öne çıkmaktadır.

Öğrenci 8: "Tüm canlılar kıymetlidir, hayvanlar da insanlar kadar önemlidir."

Öğrenci 5: "Havanlar insanların hayatına çok katkıda bulunmaktadır."

Öğrenci 7: "İnsanlarla hayvanlar arasında fark yoktur."

Öğrenci 3: "Okuduğum kadarıyla tarih boyunca hayvanlar insanlara arkadaşlık etmiştir."

Öğrenci 24: "Hayvanlar beraber yaşandığında mutluluk verebiliyorlar."

Öğrenci 4: "İnsanların yaşayabilmesi için hayvanlar çok emek gösteriyor."

Öğrenci 14: "Hayvanlar her şeyleriyle insanların hayatlarını kolaylaştırıyorlar.

Örneğin derileriyle."

Öğrenci 1: "Hayvanların geneli üretmektedir ve bu ürettikleri insanlara fayda vermektedir."

Öğrenci 25: "Tüm dünyayı hayvanlarla ortak kullanıyoruz. Hayvanların da hakları vardır."

Öğrenci 20: "İnsanlar ile hayvanlar biyolojik olarak aynı yapıdadırlar. Bu sebeple onlara da öyle bakılmalı."

Bazı öğrenciler, her canlının yaşam hakkının evrensel olarak önemli olduğunu ve bu hakları ayırmamak gerektiğini ifade etmiştir.

Öğrenci 11: "Herkesin yaşaması önemlidir, birbirinden ayırmamak gereklidir."

Öğrenci 9: "Hayvanlar insanlar kadar önemli bu sebeple önemlilik için sıralama düşünmesi yapmamak lazım."

P4C uygulamalarında hayvan hakları ana kategorisi altında ayrıca hayvan hakları ve doğal davranışlar, hayvan refahı ve ihtiyaçlar, hayvan hakları ve engelleme sorusu ve özgürlük ve serbest bırakma kavramları sorgulanmıştır. Bazı öğrenciler, doğal davranışlara müdahalenin hayvan haklarına müdahale anlamına gelebileceğini ve bu nedenle yaşam kalitesini azaltabileceğini ifade etmiştir.

Öğrenci 23: "Bir hayvanın doğal davranışlarına müdahale etmek, onun yaşam kalitesini azaltır. Bizim davranışlarımıza müdahale edilirse bizim de yaşam kalitemiz düşmez mi?"

Uygulamada öğrenciler, "Okula gidip gelirken, görünürde yiyecek veya su olmayan, kısa bir zincir üzerinde bir köpek fark edersiniz." cümlesinin geçtiği bir tartışma kartındaki duruma verilen yanıtlar hayvan refahı ve ihtiyaçları hakkındaki görüşlerini belirtmektedir.

Öğrenci 25: "O zaman ona, köpeğin yiyecek, su, barınak ve sevgiye ihtiyacı olduğunu anlatabiliriz."

Öğrenci 17: "Köpek özgür kalmalı mıdır?"

Özgürlük ve serbest bırakma kavramı ise bir öğrencinin sorusu ve diğer bir öğrencinin önerisi ile ele alınıyor.

Öğrenci 17: "Köpek özgür kalmalı mıdır?"

Öğrenci 4: “Belki de (köpeğin sahibinden) onu serbest bırakmasını rica edebiliriz.”

Bir öğrenci, okunan “Siyah İnci” kitabından bir kesit üzerine hayvanlara zulüm yapılmasına nasıl engel olunabileceği konusunda bir soru ortaya atmıştır, bu da sınıfta hayvan hakları konusunu gündeme getirmiştir.

Öğrenci 9: “Atlara zulüm yapıyorlar. Bu nedenle onlara kötü davranıyorlar. Hayvanlara zulüm yapılmasına nasıl engel olabiliriz?”

Altın kural ve eşitlik ve kavramları da hayvan hakları kategorisinde değerlendirilen kavramlardır. Bazı öğrenciler Altın Kural'ın tüm canlılar için geçerli olduğu, eşitlik ve adaletin önemli olduğu vurgulamıştır.

Öğrenci 10: "Hayvanlar da yaşayan varlıklardır, yaşayan canlı önemlidir."

Öğrenci 6: "Eğer eşitlik olmazsa insan veya hayvan acı çeker."

Öğrenci 2: "İyilerin ve iyi davrananların kötü şey ile karşılaşması kötü bir durum."

Öğrenci 12: "Hangi canlı olursa olsun; nasıl yaşamak isterse bunun karşılığını görerek yaşamalıdır."

Öğrenci 1: "Hayvanların veya insanların birbirlerine düşünerek davranmaları gerekir."

Öğrenci 21: "Sadece hayvanlar ve insanlar için değil, bitkiler için de önemlidir."

Öğrenci 3: "... çünkü buna benzer anlayışlar olmazsa canlılar birbirlerini öldürürler."

Hayvan hakları ile ilgili doğal ortamın önemi ve uygun yaşam alanı, doğal ortamın taklidi, doğal ortam tehlikeleri doğal hayatta mücadele, doğal ortam ve etik sorumluluk ve doğaya geri bırakma ve doğal ortam endişesi üzerine bulgulara rastlanılmıştır.

“Ormanda yürürken, en iyi arkadaşınız bir kaplumbağa bulur ve eve götürür.” durum kartında belirtilen duruma bir öğrenci, hayvanların sağlıklı bir yaşam sürmesi için uygun bir yaşam alanına sahip olmasının önemine vurgu yapmıştır. Diğer bir öğrenci ise kaplumbağanın doğal ortamından alınmasının doğru olmadığını vurgular.

Öğrenci 12: “Doğal ortamında yaşaması çok önemli mi? Ben arkadaşıma kaplumbağa için uygun bir kafes veya yuva hazırlamasına yardımcı olurum.”

Öğrenci 1: “Arkadaşıma kaplumbağanın doğal ortamından alınmasının doğru olmadığını söylerim.”

Evcil hayvanları doğal ortamlarından kopardığımız için, evde onlara uygun bir ortam sağlamak önemli olduğu belirtilmiştir.

Öğrenci 17: “Hayvanları doğal ortamından kopardığımız için evde de onlara uygun ortam yapmalıyız.”

Bir kaldırıma düşen kırık kanatlı bir kuşun yanından birçok insanın aceleyle geçtiğini görüyorsunuz.” durum kartına yönelik evcil hayvanların doğal ortamlarda karşılaşılabilecekleri tehlikeler belirtilmiştir. Ayrıca, doğaya geri bırakma ve doğal ortam endişeleri de sorgulamalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bir öğrenci de ise evcil kuşu sahiplenme çabaları görülmüştür.

Öğrenci 5: "Kuş, doğal ortamında yırtıcı hayvanlar, hastalıklar veya insan müdahalesi gibi tehlikelerle karşılaşabilir. Bu durum, kuşun yaralanmasına veya ölmesine neden olabilir."

Öğrenci 6: "Eğer kuşun sahibini bulamazsam, onu kendim bakmaya karar veririm. Ona uygun bir kafes veya yuva hazırlarım. Ona taze su ve yem veririm. Onun kanadının iyileşmesi için gerekli ilaç veya tedaviyi uygularım. Onunla ilgilenir, ona sevgi ve şefkat gösteririm. Onunla konuşur, ona isim verir, ona şarkı söylerim. Eğer kuşun kanadı tamamen iyileşirse, onu doğaya geri bırakmaya karar veririm."

Öğrenci 23: "Kuşu doğal ortamına bırakmak ona zarar verebilir mi?"

Öğrenci 8: "Eğer evcil bir kuşsa, onun sahibini bulmaya çalışırım. Eğer küpe veya bant gibi bir işareti varsa, onun üzerindeki numarayı ararım. Eğer yoksa, sosyal medya veya ilan panoları gibi yerlerde kayıp kuş ilanı veririm."

Bazı hayvanların doğadaki hayat mücadelesine ve adaptasyon yeteneklerine vurgu yapılmıştır.

Öğrenci 24: “Bu hayvanlar yaşayan mücadelesi vermek için farklı çözümler üretmişlerdir.”

Hayvan koruma haklarında ise çeşitli görüşler belirtilmiştir.

Öğrenci 14: "Hayvanların korunması ile alakalı insanlardan farklı olarak bazı haklara sahip olması gerekir. (Hayvanat bahçeleri ve akvaryumlar Bazen hayvanları koruyor diye değerlendirebiliriz bazı hayvanları da tutsak ediyor.)"

Öğrenci 8: "Bence hayvanlara zarar veriyor, onları doğal hayatından kopartmamak gerekir."

Öğrenci 19: "Hayvanlar bu gibi sistemlerle korunmuş gibi görünse de bence doğal ortamlarında kalmaları onlar için daha sağlıklı ve daha mutluluk verici olabilir."

4.2. Hayvan Davranışları ve İletişim

P4C uygulamalarında öne çıkan bir kategori de hayvan davranışları ve iletişim olmuştur. Alt kategori olarak ise şu kavramlar belirtilebilir: hayvan davranışları, davranışın anlamı, hayvanların duygusal kapasitesi, hayvanların duygularının sınırlılığı, hayvanların duygusal durumu, hayvan duyguları, duygu ifade etme, duygusal ifade yolları, farklı duygu düzeyleri, insan-hayvan ilişkileri, oyun algısı, sessizliğin etkisi, sessiz kalmanın sebepleri ve tepki verme gerekliliği.

“Arkadaşınızın doğum günü partisinde bir hayvanat bahçesinde olduğu kadar evcil hayvanları var ve hayvanlar birçok yabancı tarafından ele alınıyor ve çevreleniyor.” durum kartına yönelik bazı öğrenciler, hayvanların partide nasıl davrandıklarını gözlemleyerek, hayvanların insanlarla etkileşimini ve davranışlarını değerlendirmeyi istediklerini, hayvanların korkmuş, stresli veya sinirli olabileceklerini ve hayvanların duygusal durumlarına dair endişe ve düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğrenci 8: "Hayvanların partide nasıl davrandıklarını gözlemlerim. Belki hayvanlar insanlarla oynamayı ve sevimliliği seviyordur."

Öğrenci 23: "Hayvanlar çok korkmuş, stresli veya sinirli olma ihtimalleri var mıdır?"

Öğrenci 11: "Bu durumda, hayvanların partide olmasının doğru olmadığını düşünürüm."

Hayvan duyguları, duygu ifade etme, duygusal ifade yolları, farklı duygu düzeyleri gibi kavramlar P4C uygulamalarında belirtilmiştir.

Öğrenci 22: "Hayvanlar da insanlar gibi duygusal olarak etkilenebilirler ve birbirlerine bağlanabilirler."

Öğrenci 24: "Hayvanların da duyguları vardır, mesela mutlu olduğunu kuyruğundan anlayabiliriz."

Öğrenci 19: "Hayvanların bakışlarından ve davranışlarından hangi ruh hali içinde duyguda olduğunu anlayabiliriz."

Öğrenci 20: "Sosyal hayvanlarda da oyun oynama ve kurallara uyma davranışı vardır, bu durum onların duygularını ifade eder."

Öğrenci 21: "Bu duygular, onların doğada hayatta kalmasına yardımcı olur."

Öğrenci 10: "Başka hayvanlar tarafından zarar görebilmektedirler. Bu durum onları korkutup kaçırabilir."

Öğrenci 16: "Hayvanların duygusal düzeyleri insanlarınkinden farklıdır."

Öğrenci 5: "Bazı hayvan türleri, insanlar gibi ilişkiler kurma ve aynı zamanda duygusal olarak bağlanma kapasitesine sahip olabilirler."

Öğrenci 1: "Hayvanların duygu ve aşk düzeyleri insanlarınkinden farklıdır."

Öğrenci 3: "Hayvanlar arasındaki ilişkiler, fiziksel temas, birlikte vakit geçirme, beslenme veya koruma gibi amaçları içerebilir."

Öğrenci 2: "Bu durum hayvanların davranışları, çıkardıkları sesler, vücut ısıları ve kalp atışlarındaki değişiklikler gözlemlenebilir."

Öğrenci 18: "Hayvanlar rahatsızlık duyma ve üzülmeye gibi yetilere sahip değildirler."

Öğrenci 7: "Hayvanlar arasındaki ilişkilerin insanlar arasındaki ilişkilere göre daha basit düzeydedir."

Öğrenci 17: "Duyguların yoğunluğu vahşi hayvanlardan ziyade evcil hayvanlarda daha çoktur."

Öğrenci 12: "Hayvanlar insanlarla iletişim kurabilmek için duygularını ve içgüdülerini kullanırlar."

“Okuduğumuz kitapta, çocukların Buddy isimli köpeğe bir şeyler fırlattığını gördük. Buddy’nin bu konuda ne hissettiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar farklı bakış açıları ve varsayımları yansıtmaktadır. Bazı çocuklar, köpeğin üzüldüğünü, sinirlendiğini veya öfkelenildiğini düşünürken, bazıları köpeğin bunu oyun olarak algıladığını veya hiçbir şey hissetmediğini düşünmektedir.

Öğrenci 4: "Buddy çok üzölmüştür."

Öğrenci 10: "Buddy bunu oyun zannetmiştir ve sevinmiştir."

Öğrenci 13: "Buddy bu davranışı anlamayabilir."

Öğrenci 19: "Buddy buna sinirlenmiş olabilir."

Öğrenci 25: "Köpekler buna benzer davranışları oyun olarak görebilirler."

Öğrenci 8: "Buddy bu davranışa karşı öfkelenmiştir."

Öğrenci 17: "Köpekler çocuklarla böyle oynamayı severler."

Öğrenci 9: "Hayvanların bu gibi davranışlara bir şey hissedebileceğini düşünmüyorum."

Öğrenci 14: "Köpekler fırlatılan şeyleri kovalarlar."

Öğrenci 23: "Kendini yaramaz hissetmiştir."

"Hayvanlara karşı kötü muamele konusunda sessiz kalan insanların sorumluluğı nedir? Sessizlik, bu konuda nasıl bir etki yaratır?" sorusuna yönelik sorgulamalar hayvan haklarına karşı duyarlılık, empati ve saygı düzeylerini göstermektedir. Bazı çocuklar, sessiz kalmayı suçlu, kötü veya etkisiz bir davranış olarak görürken, bazıları sessiz kalmayı gereken, doğal veya zararsız bir davranış olarak görmektedir.

Öğrenci 8: "Tepkisiz kalan insanlar yapanlar kadar suçludur."

Öğrenci 20: "Sessiz kalmak bu davranışları devam ettirir."

Öğrenci 22: "Bu davranış uygunsuzdur çünkü hayvanlar kendilerini koruyamaz."

Öğrenci 18: "Bazen sessiz kalmak gerekebilir."

Öğrenci 23: "Sessizlik kötü muameleleri artırır."

Öğrenci 10: "Hayvanlar duyarsız insanlar tarafından şiddet görmekte. Sessiz insanlar da bunlardandır."

Öğrenci 17: "Sessiz insanlar da suçludur. Kötü etki yaratır."

Öğrenci 11: "Hayvanlara kötü davranan insanlar sessiz kalan insanlar ile aynı değerlendirilmelidir."

Öğrenci 13: "Sessiz kalmak kötü bir durum çünkü kötölüğün artmasına sebep olur."

Öğrenci 9: "Hayvanlar tepki veremezler ve birilerinin kötü davranışlarına maruz kalırlar. Bu sebeple sessiz kalınmamalı."

Öğrenci 6: "Kötü muamele karşısında sessiz kalınmaz, illaki bir tepki vermek lazım."

Öğrenci 19: "Bazen insanlar korktukları için sessiz kalabilirler."

Öğrenci 3: "Sessiz kalanlar suç işlememiştir."

Öğrenci 5: "Hayvanlar sessiz kalanları bilmezler, bu sebeple bir sorun yoktur."

Öğrenci 12: "Sessiz kalanlar kötü muamele yapanlardan korkabilir. Bunun için önlem alınmalıdır."

4.3. Sorumluluk ve Bakım

P4C dersinde bir köpek sahibinin sorumluluk bilinci sorgulanmıştır.

Öğrenci 21: "Köpeğin sahibi, köpeğe iyi bakmadığının farkında olmayabilir mi?"

Öğrenci 8: "Kötü etkiler, hatta yaşamı son bulabilir."

Öğrenci 10: "Doğru koşullar sağlanırsa olumsuz bir durum olmaz."

Öğrenci 21: "Doğal ortamında uyum sağlamış bir hayvan, doğal olmayan bir ortamda zorluklar yaşayabilir."

Öğrenci 12: "Kötü etkilenecektir çünkü o yaşadığı yere alışmıştır."

Öğrenci 25: "Ne kötü ne iyi etkilenebilir. Aynı olabileceğini düşünüyorum."

"Bir hayvanın doğal davranışlarına müdahale etmek, onun yaşam kalitesini artırabilir mi yoksa azaltır mı?" sorusuna ise şu cevaplar verilmiştir:

Öğrenci 11: "Artırabilir. İnsanlar hayvanlar için en iyisini düşünmez mi hep?"

Öğrenci 10: "Azaltır."

Öğrenci 12: "Artırabilir."

Öğrenci 23: "Azaltır. Bizim davranışlarımıza müdahale edilirse bizim de yaşam kalitemiz düşmez mi?"

Öğrenci 22: "Artırabilir."

Barınma ve yuva, beslenme, bakım ve sağlık kontrolü gibi kavramlar öğrenciler tarafından vurgulanmıştır.

Öğrenci 18: "Onların barınmalarını iyi sağlamak lazım."

Öğrenci 4: "Her besini onlara yedirmemiz lazım."

Öğrenci 16: "Onların yuvalarını güzel yapmamız lazım."

Öğrenci 8: "Hayvanların bakımlarını zamanında yapmamız lazım."

Öğrenci 7: "Sahiplendiğimiz hayvanların aşılarını ve bakımlarını zamanında yaptırmamız lazım."

Öğrenci 1: "Hayvanların oyunlar oynayabilecekleri alanlar sağlamamız lazım."

Öğrenci 2: "Bazı hayvanların kafeslerin onlara uygun olması gerekmektedir."

Öğrenci 17: "Hayvanları doğal ortamından kopardığımız için evde de onlara uygun ortam yapmalıyız."

Öğrenci 24: "Evcil hayvanlar doğadaki hayvanlardan daha hassas oldukları için onlara uygun mamalar almalıyız."

Öğrenci 25: "Evcil hayvanların resmi kayıtlarını yapmamız uygun bir davranış olacaktır."

Bakımın zorluğu ve özel ihtiyaçlar, ilk yardım ve bakım, bakım ve güvenlik gibi kavramlar tartışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Öğrenci 2: "Arkadaşıma kaplumbağanın bakımının zor olduğunu ve özel ihtiyaçları olduğunu anlatırım."

Öğrenci 16: "Öncelikle, kuşun durumunu kontrol ederim. Kanatlarından biri veya ikisi kırılmışsa, onu nazikçe alıp bir kutuya veya bez torbaya koyarım. Eğer kanaması varsa, kanamayı durdurmak için bir bez veya pamuk kullanırım."

Öğrenci 1: "Hayvanlar iyi bakım görürlerse mutlu olurlar. İnsanlar da kendilerine bakarlarsa mutlu olurlar."

Öğrenci 16: "Her türlü temel ihtiyaçları güzel olmalı. İnsanlar da temel ihtiyaçları güzel olursa hayvanlar gibi mutlu olurlar."

Öğrenci 11: "İnsanlar ve hayvanlar genelde mutlu olmak için aynı şeyi yani düzenli yaşam seviyesini elde etmeleri lazım."

4.4. Duygusal ve Etik Konular

Yapılan P4C oturumunda "Hayvanlar sağlıklı, mutlu ve güvenli olmak için neye ihtiyaç duyar? İnsanların ihtiyaç duydukları şeylerle benzerlik var mıdır?" sorusuna verilen yanıtlar sevgi ve sevilme ihtiyacı alt kavramını olarak ortaya çıkarmıştır.

Öğrenci 13: "Sevgiye ihtiyaçları vardır. Evet, benzerler."

Öğrenci 6: "Yeme içme barınmaya ihtiyaçları vardır. Evet, insanlar da aynı şey isterler."

Öğrenci 8: "Güzel bir yuvaya ihtiyaç duyarlar. Evet, insanlar da mutlu olmak için güzel bir evleri olmalı."

Öğrenci 1: "Hayvanlar iyi bakım görürlerse mutlu olurlar. İnsanlar da kendilerine bakarlarsa mutlu olurlar."

Öğrenci 16: "Her türlü temel ihtiyaçları güzel olmalı. İnsanlar da temel ihtiyaçları güzel olursa hayvanlar gibi mutlu olurlar."

Öğrenci 5: "Sevgiye ve sevmeye ihtiyaçları vardır. İnsanlar da sevip sevilirse mutlu olurlar."

Öğrenci 11: "İnsanlar ve hayvanlar genelde mutlu olmak için aynı şeyi yani düzenli yaşam seviyesini elde etmeleri lazım."

Öğrenci 8: "İyi bir aileye ihtiyaçları vardır. İnsanların da iyi bir ailesi olursa mutlu, huzurlu ve güvenli olurlar."

Öğrenci 12: "İnsanlar ve hayvanlar mutlu olabilmek için çaba sarf etmeleri gerekir."

Öğrenci 17: "İnsanlar ve hayvanlar mutlu olabilmek için birbirlerine yardım etmeleri gerekir."

P4C uygulamasında bir kitaptan bir kesit okunmuştur ve sonucunda empati kavramı üzerine felsefi tartışma başlamıştır. "Bir çocuğun karıncayı ezip ezmeme konusunda gerekçeleri ne olabilir?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

Öğrenci 2: "Karıncaların hissiz olduğunu düşünüyor."

Öğrenci 1: "Karıncaların da hisleri var mıdır?"

Öğrenci 15: "Karıncaların herkes tarafından ezildiğini ve bunun bir önemi olmadığını düşünüyor."

Öğrenci 10: "Karıncaların hırsız olduğunu düşünüyor."

Öğrenci 24: "Çocuk, karıncaya göre dev olduğu için bunu umursamıyor."

Öğrenci 23: "Karınca çocuğa kendini tanıtıyor; çocuk, onu garipsiyor. Kendisi küçük, çocuğun büyük olması çocuğu düşündürüyor."

"Çocuk karıncadan daha mı önemli yoksa karınca mı çocuktan daha önemli?" sorusuyla yaşam ve üstünlük kavramları tartışılmıştır.

Öğrenci 8: "Böyle bir ayırım yapmaya gerek yok. Tüm canlılar önemli."

Öğrenci 12: "İnsanlar önemli gibi görünebilir, ama hayvanlar da önemli; karınca da önemlidir."

Öğrenci 24: "Hangisinin daha önemli olduğunu nereden bilebiliriz?"

Öğrenci 10: "İnsanlar kadar karıncalar da önemlidir; onlar da doğanın bir parçası."

Öğrenci 25: "İnsanlar daha önemlidir."

Öğrenci 16: "İnsanlar gerçekten de daha önemli mi? Bizi önemli kılan nedir?"

"Kendinizi hiç karınca gibi hissettiniz mi? Bu nasıl bir duyguydu?" sorusu ile empati kavramı sorgulanmıştır.

Öğrenci 11: "Hayır, hissetmedim."

Öğrenci 9: "Hayır, hissetmedim."

Öğrenci 7: "Evet, hissettim. Şimdi nasıl bir duygu olduğunu anlayamadım."

Öğrenci 5: "Hayır, hissetmedim."

Öğrenci 18: "Evet, hissettim. Kendimi çok çaresiz hissettim."

"Başka bir canlıdan daha güçlü olmak, onlara zarar vermenin sorun olmadığı anlamına mı geliyor?" sorusuyla vicdan ve güç kavramları vurgulanmıştır.

Öğrenci 17: "Hayır."

Öğrenci 10: "Hayır. Çünkü hayatın dengesi bozulur."

Öğrenci 15: "Hayır."

Öğrenci 16: "Hayır, birine zarar vermek kötü bir şey."

Öğrenci 1: "Güçlü olup olmamak önemli değil. Birine zarar vermek kötü bir şey."

Öğrenci 25: "Her zaman güçlüler kazanmıyor mu zaten?"

Bazı öğrenciler hayvanların birbirlerine yardım etme veya birbirleri için sorumluluk alabilme yeteneklerini vurgulamıştır. "Erkek imparator penguenleri, dişi imparator penguenlerin yumurtalarını iki ay boyunca, yiyeceksiz, sıfırın altındaki Antarktik sıcaklıklarında korur ve kuluçkaya yatarlar. Bu gerçeği öğrendikten sonra penguenler hakkındaki duygularınız değişti mi? Sorusuna şu yanıtlar verilmiştir:

Öğrenci 4: "Hayvanlar sorumluluk alabilirler; bu konuda güzel davrandıklarını düşünüyorum."

Öğrenci 23: "Hayvanlar bu konuda doğada yardımlaştığını biliyoruz. Değişmedi."

Öğrenci 22: "Penguenler konusunda belli bir duygum yok."

"Yunuslar, gemi kazasından sağ kurtulanları boğulmaktan ve köpek balıklarından korumuş, bazen de onları kilometrelerce suyun üzerinde tutabilmiştir. Yunusların neden böyle davrandığını düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar yardımseverlik ve korumacılık kavramlarını vurgulamıştır.

Öğrenci 21: "Yunuslar çok yardımsever ve korumacı hayvanlar olduğunu göstermişler."

Öğrenci 23: "Sadece yunuslar değil, birçok hayvanlar insanlara bu konuda yardımcı olabilirler."

Öğrenci 10: "Bence insanlar kadar yardımsever olduklarını düşünüyorum."

Öğrenci 2: "Yunuslar, hayvanlar içerisinde özel hayvanlardandır; bu sebeple insanlara yardım edebilecek kapasiteleri olduğunu düşünüyorum."

Öğrenci 22: "Yunuslar içgüdüsel olarak diğer canlılara karşı korumacı bir davranış sergileyen hayvanlardır."

Öğrenci 15: "Diğer hayvanlarda buna benzer davranışlar göstermiştir. Hayvanlar insanlara karşı yardımsever ve korumacı olduğu olaylar görmüştüm."

Öğrenci 17: "Bu konuda insanlara da hayvanlara yardım edebilir ve onlar da insanlara yardım edebilir. Yunus bunlara bir örnek olarak gösterilebilir."

4.5. Sanatsal ve Eğitim Konuları

"Hayvan hakları hakkında bir kampanya başlatılabilir mi, ne düşünüyorsunuz? Hayvan hakları konusunda etkili bir kampanya yapmak için hangi medya araçları kullanılabilir?" sorusuna şu yanıtlar verilmiştir:

Öğrenci 7: "Evet, bu konuda bir kampanya yapılması çok güzel olur, özellikle güzel videolar çekilirse insanlar bundan etkilenirler."

Öğrenci 5: "Hayvan hakları için eğitim yapılırsa okullarda çok etkili olur ve insanlar da buna ortak olabilirler."

Öğrenci 2: "Özellikle okullarda pano çalışması, dergi çalışması ve afiş çalışması yapılırsa bu konuda çok etkili olacağını düşünüyorum."

Öğrenci 16: "Hayvan hakları konusunda insanların ortak kullandığı sosyal medyalarda güzel resimli etkileyici çalışmalar yapılabilir."

Öğrenci 17: "Kampanya yapmak çok güzel olur, çünkü insanlar bu konuda bilinçlenmeli ve hayvanları kötü davranılmaması için etkileyici güzel içerikler oluşturulabilir."

"Hayvanları korumak için çocuklar ve gençler olarak neler yapabiliriz?" sorusuna şu yanıtlar verilmiştir:

Öğrenci 8: "Hayvanlarla beraber vakit geçirmelerini sağlayabiliriz."

Öğrenci 21: "Hayvanlarla ilgili videolar ve filmler izlenebilir."

Öğrenci 10: "Hayvanlarla ilgili görsel sanatsal çalışmalar yapılabilir."

Öğrenci 23: "Hayvanların haklarını korumak için fikir alışverişi yapılabilir."

Öğrenci 11: "Hayvanların korunması için tiyatro ve drama yapılabilir."

"Hayvan hakları konusunda duyarlılığı artırmak için hangi sanatsal ifade biçimlerinden faydalanabiliriz?" sorusuna verilen cevaplar şu şekilde olmuştur:

Öğrenci 22: "Görsel sanatlar çok etkili olacaktır."

Öğrenci 10: "Tiyatro veya drama."

Öğrenci 14: "Karikatür olabilir."

Öğrenci 5: "Duvar resimleri ve grafiti çalışmaları yapılabilir."

Öğrenci 21: "Dijital çalışmalar da olabilir."

4.6. Diğer Kavramlar

P4C uygulamalarında daha birçok kavrama rastlanılmıştır. Örneğin, acı ve mutluluk üzerine yapılan felsefi sorgulamada "Bir hayvanın hissettiği acı ya da mutluluk, insanların hissettiği gibi olabilir mi? Neden ya da neden olmasın?" sorusu üzerine şu yanıtlar verilmiştir:

Öğrenci 18: "Evet, çünkü onlar da nefes alan beslenen canlılardır."

Öğrenci 21: "Hayır, çünkü onlar akıl eden varlıklar değildir."

Öğrenci 14: "Evet, çünkü onlar ihtiyaçlarını giderdiği zaman mutlu olurlar."

Öğrenci 1: "Hayır, çünkü onlar mutluluğu algılayamazlar."

Öğrenci 12: "Evet, hayvanlar mutluluğu hak ediyorlar ve seviniyorlar."

Öğrenci 24: "Hayır, hayvanlar korunaklı oldukları zaman bu onlara yetiniyorlar."

Öğrenci 16: "Evet, insanlar ve hayvanlar mutluluk konusunda eşittirler."

Öğrenci 23: "Hayır, mutluluk belli şartlar da oluşur. Hayvanlar da bu şartlar yoktur."

Öğrenci 5: "Hayır, hayvanlar sadece belli şeyler hissederler acıkma doyma gibi."

Öğrenci 8: "Evet, hayvanların sevindiği durumları görmüşüzdür."

Öğrenci 17: "Hayır, her canlının kendine ait bir doğası vardır."

Öğrenci 20: "Evet, mutluluk paylaşılabilir, hayvanların da payı vardır."

Öğrenci 11: "Hayır, çünkü insanların hayvanlardan farkları vardır."

Öğrenci 9: "Evet, insan ile hayvanlar beraber eğlenebiliyor."

Öğrenci 19: "Hayır, insanların mutluluğu yaratma özelliği vardır, hayvanların yoktur."

Öğrenci 4: "Evet, hayvanlar seçimli ve mutlu olmayı bilirler."

Öğrenci 7: "Hayır, mutluluk soyut bir şeydir, hayvanlar soyut şeyleri anlamazlar."

Öğrenci 25: "Evet, doğa hayvanların mutlu olacağı birçok şeyi içerir."

Öğrenci 3: "Hayır, insanlar ve hayvanların kendilerine göre mutlu olma şekilleri farklıdır."

Öğrenci 24: "Hayır, hayvanlar avlanarak hayatta kalmaya çalışırlar, mutluluk bilemezler."

Eşitlik üzerine yapılan felsefi sorgulamada ise "Bir hayvanın yaşamı, bir insanın yaşamıyla eşit derecede değerli midir?" sorusu tartışılmıştır.

Öğrenci 14: "Evet değerlidir. Onlar da canlıdır."

Öğrenci 19: "Hayır, insanlar düşünen varlıklardır."

Öğrenci 22: "Evet değerlidir. Hayat, hayvanlarla insanların beraber çalışarak güzelleştirdiği bir düzendir."

Öğrenci 8: "Evet değerlidir."

Öğrenci 16: "Hayır, aynı tutulması mümkün değildir."

Öğrenci 5: "İnsanlar akıllı olduğu için daha değerlidir."

Öğrenci 6: "Hayvanlar daha güçlü olduğu için insanlara da akıllı olduğu için değerli olabilir."

Öğrenci 25: "Hayır."

Öğrenci 7: "İnsanlar ve hayvanlar canlı olduğu için aynı değerlendirilmelidir."

Öğrenci 23: "İnsanlar kendilerini savunabilir, ama hayvanlar bir yere kadar. Bu sebeple, hayvanları değerli kılacak durumlar olmalıdır."

Öğrenci 13: "Evet, çünkü doğayı beraber paylaşıyoruz."

Öğrenci 17: "Hayvanlar ve insanlar canlı olarak değerlidir ama farkları vardır."

Öğrenci 3: "Hayvanlar insanlara yardım etmişler, bu sebeple aynı şekilde değerli olabilirler."

Öğrenci 2: "Evet."

Öğrenci 4: "Hayır, çünkü hayvanlar insanlara bağımlıdır."

Başkalarının hayvan hakları konusunda duyarlılığı kavramı ise "Hayvan hakları konusundaki farklı görüşlere sahip bir arkadaşınızla nasıl anlayışlı bir şekilde tartışabilirsiniz? Peki ya arkadaşımız hayvan haklarına hiç duyarlı değilse?" sorusuyla tartışılmıştır.

Öğrenci 20: "Güzel bir dille hayvanların da bu doğaya katkısı olduğunu ve onların da haklarının olduğunu anlatırım."

Öğrenci 21: "Hayvanların bazı konularda bizden üstün yanlarını ve bizim onlardan faydalandığımızı ifade etmeye çalışırım."

Öğrenci 25: "Hayvanlar bize bazen arkadaşlık etmektedir, bu sebeple arkadaşına da hayvanlara saygılı olması için bu yönleri göstermeye çalışırım."

Öğrenci 8: "Hayvanlar ve insanlar bu doğa içerisinde belli şeyleri üreten bir göreve sahiplerdir. Ancak haklarını savunmak bize düşer."

Öğrenci 24: "Böyle bir arkadaşıyla tartışmaya girmem, çünkü beni anlayacağını düşünmüyorum."

İnsan ile hayvanların farkları ve insan hakları ile hayvan haklarının farkları kavramları P4C oturumlarına ön plana çıkmıştır.

Öğrenci 2: "Her hayvanın kendine özgü bir yaşam stili vardır."

Öğrenci 23: "Bazı hayvanlar göçmen bir kimlik taşımaktadır."

Öğrenci 12: "Bazı hayvanlar iletişim kurmak için kişisel farklılıklarını kullanmaktadır."

Öğrenci 10: "Bazı hayvanlar çok emek sarf ederek hayatta kalmayı başarmaktadır."

Öğrenci 24: "Bu hayvanlar yaşayan mücadelesi vermek için farklı çözümler üretmişlerdir."

Öğrenci 19: "Hayvanlar cins, tür ve farklı farklı yaşama şekilleri olduğunu göstermişlerdir."

Öğrenci 8: "Tüm hayvanların aynı şekilde değerlendirilmesi yanlış olabilir, çünkü bu örneklerde onların farklı özelliklerini görmekteyiz."

Öğrenci 1: "Bazı hayvanlar kendi yaşadıkları yerlerde mücadele verirken, bazı hayvanlar göç etmişlerdir."

Öğrenci 4: "Bu hayvanların birbirlerinden farklı olduklarını görmekteyiz, bu sebeple onları kendi grupları içerisinde değerlendirmemiz gerekebilir."

Öğrenci 21: "Bizim bildiğimiz hayvan türleri masum gibi görünürken, bu hayvanlar biraz daha vahşi hayat içerisinde kendilerini göstermişlerdir."

Öğrenci 22: "Hayvanlar ile insanlar arasında bazı şeyler farklıdır. Mesela, hayvanlar evlenmezler, bu sebeple evlilikle ilgili hakları bulunmamaktadır."

Öğrenci 14: "Hayvanların korunması ile alakalı, insanlardan farklı olarak bazı haklara sahip olması gerekir."

Öğrenci 6: "İnsanlar akıl ve irade sahibi olduğu için, hayvanlarda da bu özellikler olmadığı için hakları birbirinden farklılık gösterebilir."

Öğrenci 18: "Hayvanlar kendi haklarını güçlü olurlarsa olmaktadır, ancak insanlar güçsüz olsa dahi haklarını alabiliyorlar."

Öğrenci 16: "Hayvanlar içgüdüsel olarak topluluk kurarken, insanlar akıllarıyla ve bazı ortak özellikleriyle topluluk kuruyorlar. Bu sebeple haklar değişir."

Öğrenci 8: "İnsan hakları sürekli üzerine düşünülen ve geliştirilen bir özelliklikle olduğunu düşünüyorum, ama hayvanlar beslenme ve barınmaları iyi olduklarında gayet mutlu olurlar."

Öğrenci 17: "İnsanların bile hakları farklılık gösterirken, dünya üzerinde hayvanların hakları da insanlardan çok çok farklı olabilir."

Öğrenci 10: "Hayvanlar için özellikle geniş ve sağlıklı yaşam alanları sunulması gerekirken, bu daha çok insanlara yapılıyor. Bu sebeple hayvanların biraz öne alınması lazım."

Öğrenci 7: "Hayvanlar her zaman yaşamaya odaklı hareket edenler, insanların ise hayal dünyası bulunmakta, sebeple hakları da değişecektir."

Öğrenci 3: "Hayvanlar birbirlerini denetleyemezler, ama insanlar birbirlerini denetlerler, bu sebeple hakları birbirinden farklı olabilir."

Öğrenci 11: "Herkesin yaşaması önemlidir, birbirinden ayırmamak gereklidir."

Öğrenci 9: "Hayvanlar insanlar kadar önemli, bu sebeple önemlilik için sıralama düşünmesi yapmamak lazım."

Öğrenci 25: "Bazı hayvanlar için insanların hayatı daha önemli diyebiliriz, bazı hayvanlar için insanlar ve hayvanlar arasında ayırım yapmanız gerekebilir diyebiliriz."

Öğrenci 23: "İnsanlar hayvanları koruyabilir, sebeple hayvanların hayatları insanlardan sonra gelir."

Öğrenci 5: "Eğer yaşam sahibi kimse önemlidir, bu hayvan veya insan olarak değerlendirilmemelidir."

Öğrenci 2: "İnsanlar doğayı yönettikleri için hayvanlar da insanlara hizmet ettiği için insanların hayatları daha önemlidir."

Öğrenci 19: "İnsanlar ve hayvanlar aynı doğayı kullansalar da, farklı önem arz eden dünyalara sahiplerdir."

Öğrenci 8: "Yaşam kutsal bir şeydir, lakin bazı hayvanlar çok zarar verici özelliktedir, bu sebeple hayvanların daha sınıflanması gerekebilir. Bu noktada insanlar bazı hayvanlardan daha önemlidir."

Öğrenci 24: "İnsanlar ve hayvanların yaşam hakkının olarak eşit olduklarını düşünüyorum."

Öğrenci 10: "Biz insan olduğumuz için belki taraflı düşünebiliriz ama insanlar hayvanlardan daha önemlidir, çünkü gerektiğinde hayvanlara yardım edebilirler"

Siyah İnci kitabından bir kesitin okunduktan sonra başlatılan felsefi tartışmada vicdan kavramı sorgulanmıştır. "Hikayedeki insanlar atlara nasıl davranıyor? Sizce neden atlara bu şekilde davranıyorlar?" sorusunu şu yanıtlar verilmiştir:

Öğrenci 3: "Kötü ve acımasız davranıyorlar, vicdansız olmalarından dolayı."

Öğrenci 17: "Vicdan nedir ki? Belki de o insanlar vicdanlı, ama sadece o atlar öyle davranmak istiyorlar."

Öğrenci 8: "Atlara çok kötü davranıyorlar, onları canlı olarak görmüyorlar."

Öğrenci 16: "Hikâyede insanlar atları değersiz olarak görüyorlar, o yüzden kötü davranıyorlar."

Öğrenci 10: "Atların kendi hayatını yaşamasına izin vermiyorlar, bunları tutsak ediyorlar, çok kötü bir durum."

Öğrenci 9: "Atlara zulüm yapıyorlar. Bu nedenle onlara kötü davranıyorlar. Hayvanlara zulüm yapılmasına nasıl engel olabiliriz?"

Altın Kural kavramı üzerine "Size nasıl davranılmasını bekliyorsanız başka insanlara da öyle davranın" cümlesini doğru buluyor musunuz? Hayvanlar aynı yaklaşımı hak ediyor mu yoksa sadece insanlara karşı mı bu şekilde davranmalıyız?" soruları tartışılarak sorgulama yapılmıştır.

Öğrenci 8: "Evet, tüm canlılar kıymetlidir, hayvanlar da insanlar kadar önemlidir."

Öğrenci 12: "Hayır, bazı hayvanlar yırtıcı sadece insanlara bu şekilde davranılmadılar."

Öğrenci 5: "Evet, hayvanlar insanların hayatına çok katkıda bulunmaktadır."

Öğrenci 7: "Evet, insanlarla hayvanlar arasında fark yoktur."

Öğrenci 23: "Hayır, hayvanlara doğru eğitim verilmeli, bundan dolayı insanlara bu şekilde davranılmaz."

Öğrenci 3: "Evet, okuduğum kadarıyla tarih boyunca hayvanlar insanlara arkadaşlık etmiştir."

Öğrenci 16: "Hayır, bazı hayvanlar insanların hayatını zorlaştırmaktadır."

Öğrenci 24: "Evet, hayvanlar beraber yaşandığında mutluluk verebiliyorlar."

Öğrenci 9: "Hayır, çünkü hayvanlar hastalık yapabilme özellikleri bulunmaktadır."

Öğrenci 4: "Evet, insanların yaşayabilmesi için hayvanlar çok emek gösteriyor."

Öğrenci 17: "Hayır, hayvanlar kontrol edilemezlerse insanların yaşam alanlarını işgal edebilirler."

Öğrenci 14: "Evet, hayvanlar her şeyleriyle insanların hayatlarını kolaylaştırıyorlar, örneğin derileriyle."

Öğrenci 18: "Hayır, hayvanlar insanlar gibi düşünmüyorlar."

Öğrenci 1: "Evet, hayvanların geneli üretmektedir ve bu ürettikleri insanlara fayda vermektedir."

Öğrenci 19: "Hayır, insanların özellikleri hayvanlardan üstündür."

Öğrenci 25: "Evet, tüm dünyayı hayvanlarla ortak kullanıyoruz. Hayvanların da hakları vardır."

Öğrenci 21: "Hayır, hayvanlar insanların kurduğu düzeni bozabilecek özellikleri vardır."

Öğrenci 20: "Evet, insanlar ile hayvanlar biyolojik olarak aynı yapıdadırlar. Bu sebeple onlara da öyle bakılmalı."

Öğrenci 11: "Hayır, insanlar konuşabiliyor iletişim kuruyorken hayvanlar bunun yapamıyorlar."

"Tüm hayvan haklarının temeli Altın Kural olmalıdır: Baskın konumumuzda başka bir tür olsaydı, onların bize nasıl davranmasını isteseydik, biz de onlara öyle davranmalıyız cümlesi hakkında düşünceleriniz nedir? Bu cümlede hayvan hakları hakkında vurgulanmak istenen görüşe katılıyor musunuz?" sorularının tartışılması sonucunda iyilik ve kötülük kavramları ortaya çıkmıştır.

Öğrenci 10: "Katılıyorum, çünkü hayvanlarda yaşayan varlıklardır, yaşayan canlı önemlidir."

Öğrenci 15: "Katılmıyorum, her canlı birbirinden farklılık göstermektedir. Herkese farklı davranılmalıdır."

Öğrenci 6: "Katılıyorum, çünkü eğer eşitlik olmazsa insan veya hayvan acı çeker."

Öğrenci 8: "Katılmıyorum, baskın konumda olan canlı konumda düşünemeyebilir, bu yüzden önlem alınmalıdır."

Öğrenci 2: "Katılıyorum, çünkü iyilerin iyi davrananların kötü şey ile karşılaşması kötü bir durum."

Öğrenci 23: "Katılmıyorum, nasıl davranılırsa ona göre karşılık verecek adalet kurmak zor."

Öğrenci 12: "Katılıyorum, çünkü hangi canlı olursa olsun nasıl yaşamak isterse bunun karşılığını alarak görerek yaşamalıdır."

Öğrenci 7: "Katılmıyorum, çünkü her canlının bu kadar anlayışlı olması zordur."

Öğrenci 1: "Katılıyorum, hayvanların veya insanların birbirlerine düşünerek davranmaları gerekir."

Öğrenci 24: "Katılmıyorum, canlıların birbirlerini haklarını gözetmeleri kısıtlıdır."

Öğrenci 21: "Katılıyorum, sadece hayvanlar ve insanlar için değil, bitkiler için de önemlidir."

Öğrenci 16: "Katılmıyorum, çünkü empatiyi sadece insanlar anlar."

Öğrenci 17: "Katılmıyorum, bazı ihtiyaçlar insanların doğru düşünmesini engeller ve haksızlık yapabilirler."

Öğrenci 3: "Katılıyorum, çünkü buna benzer anlayışlar olmazsa canlılar birbirlerini öldürürler."

Öğrenci 11: "Katılmıyorum, çünkü bazı canlı grupları iyilik anlamında daha fazla ödülü hak ederler."

4.7. Kavramların Felsefe Alanları

P4C uygulamalarında öğrenciler tarafından sorgulanan kavramların çeşitli felsefe alanlarıyla bağdaştığı bulunmuştur. Uygulamalarda ortaya çıkan birçok kavram etik ile bağdaştığı için bu alan ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

4.7.1. Etik

Çalışmanın birinci uygulamasında "Size nasıl davranılmasını bekliyorsanız başka insanlara da öyle davranın cümlesini doğru buluyor musunuz? Hayvanlar aynı yaklaşımı hak ediyor mu yoksa sadece insanlara karşı mı bu şekilde davranmalıyız?" sorusuna yönelik elde edilen bulgularda tüm canlıların değeri, "Tüm hayvan haklarının temeli Altın Kural olmalıdır: Baskın konumumuzda başka bir tür olsaydı, onların bize nasıl davranmasını isteseydik, biz de onlara öyle davranmalıyız cümlesi hakkında düşünceleriniz nedir? Bu cümlede hayvan hakları hakkında vurgulanmak istenen görüşe katılıyor musunuz?" sorularının sonucunda ise altın kural ve eşitlik kavramları ortaya çıkmıştır. Etik, altın kural, etik değerler ve insanlar arası ilişkilerle ilgili temel kavramları içermektedir. Eşitlik ve adaletle ilgili düşünceler de etik konulara dahildir. Barınma ve yuva kavramları, hayvanların yaşam koşulları, onlara karşı sorumluluklar da etik değerlerle ilgili temel kavramlardır. Hayvanların duygusal kapasitesi, sınırlılığı

ve hayvanların bakımı ise hayvanlara yönelik etik sorumluluklardır. Sahiplenme, hayvan refahı ve ihtiyaçları ve evcil hayvan sahiplerinin etik sorumlulukları da bu uygulamada etikle ilgili kavramlardır.

Çalışmanın ikinci uygulamasında ise hayvanların duygusal yaşantılarına ve haklarına yönelik etik sorumluluklar, hayvanların farklı duygusal kapasitelerine yönelik etik sorumluluklar, insanlar ve hayvanlar arasındaki etik ilişkiler ve sorumluluklar, hayvanların duygusal tepkileri ve bu tepkilerin etik sorumluluklar üzerindeki etkileri konularında düşünce kavramları etikle ilgili kavramlardır.

Üçüncü uygulamada ise yaşamın kutsallığı, eşitlik ilkesi, insanın üstünlüğü, içgüdüsel davranış, yavru koruma ve sevgi, doğal davranış, doğal davranış ve sorumluluk, hayvanların yardımlaşma davranışı gibi kavramlar etikle ilgilidir. Yaşamın kutsallığı, etik açıdan yaşama saygı gösterme gerekliliğini vurgulamaktadır. Eşitlik ilkesi, etikte bireylerin ve grupların haklarının eşit olarak tanınması anlamına gelmektedir. Eşitlik ilkesi, etikte bireylerin ve grupların haklarının eşit olarak tanınması anlamına gelir. İnsanın üstünlüğü konusunda, etik açıdan insanların diğer canlılara karşı sorumluluklarını tartışılabilir. İçgüdüsel davranışlar etik açıdan, hayvanların içgüdülerine saygı gösterilmesi gerekliliği tartışılabilir.

4.7.2. Diğer Felsefe Alanları

Farklılık ve Kontrol

- Ontoloji: Varlık ve gerçeklikle ilgili kavramlar.
- Siyaset Felsefesi: Toplumsal düzen, kontrol ve farklılıkların ele alındığı konular.

İletişim ve Düşünce Yetisi

- Dil Felsefesi: İletişim ve dilin rolü üzerine odaklanma.

Farklılık ve Zorluklar

- Siyaset Felsefesi: Farklılık, eşitlik ve ödüllerin dağılımı gibi konular siyaset felsefesi bağlamında ele alınabilir. Bu tema, toplumsal düzenin ve ayrımcılığın tartışılmasına yol açabilir.

Oyun ve Aktiviteler

- Eğitim Felsefesi: Hayvanların eğitimi, aktiviteleri ve yaşam kalitesi ile ilgili felsefî düşünce.

Doğal Ortamın Taklidi

- Çevre Felsefesi: Hayvanların doğal yaşam ortamlarına saygı gösterme ve çevresel etik konuları.

Doğaya Geri Bırakma ve Doğal Ortam Endişesi

- Çevre Felsefesi: Doğaya geri bırakma ve doğal ortam konularında çevresel etik düşünce.

Doğal Ortam Tehlikeleri

- Çevre Felsefesi: Doğal ortamda yaşayan canlıların karşılaştığı tehlikeler ve ekosistem etiği.

Özgürlük ve Doğal Ortam

- Siyaset Felsefesi: Hayvanların doğal ortamda özgür olma hakkı ve politik sorumluluklar.
- Epistemoloji: Hayvanların doğal davranışlarını anlama ve onlarla etkileşimde bulunma konularında bilgi ve anlama süreçleri.

Hayvan Refahı ve İhtiyaçlar

- Epistemoloji: Hayvanların ihtiyaçlarını anlama ve onlarla etkileşimde bulunma konusundaki bilgi süreçleri.

Sahip Sorumluluğu

- Siyaset Felsefesi: Evcil hayvanların korunması ve haklarıyla ilgili politik sorumluluklar.

Özgürlük ve Serbest Bırakma

- Siyaset Felsefesi: Hayvanların özgürlüğü ve serbest bırakılmasıyla ilgili toplumsal ve politik konular.

- Ontoloji: Hayvanların doğal davranışları ve özgürlükleriyle ilgili varlık felsefesi.
- Siyaset Felsefesi: Doğal yaşam alanlarının korunması ve politik sorumluluklar.

Doğal Ortamın Önemi ve Uygun Yaşam Alanı

- Çevre Felsefesi: Hayvanların doğal yaşam alanlarının önemi ve bu alanlara uygun yaşam alanlarının sağlanması.
- Ontoloji: Varlık felsefesi bağlamında, hayvanların doğal yaşam alanlarında nasıl yaşamaları gerektiği konuları.

Sorumluluk Duygusu

- Eğitim Felsefesi: Sorumluluk duygusunun eğitimle nasıl geliştirilebileceği konusunda düşünce.

Hayvan Davranışlarının Gözlemlenmesi

- Epistemoloji: Hayvan davranışlarının gözlemlenmesiyle bilgi elde etme ve anlama süreçleri üzerine düşünce.

Duygu İfade Etme

- Epistemoloji: Hayvan davranışlarını gözlemleyerek ve anlamaya çalışmanın bilgi edinme süreçleri.

Oyun Algısı

- Estetik: Hayvanların oyun algısı ve bu algının estetik değeri üzerine düşünce.
- Eğitim Felsefesi: Oyunun hayvanlar için eğitimsel ve gelişimsel önemi üzerine düşünce.

Davranışın Anlamı

- Epistemoloji: Hayvan davranışlarının anlamını anlama ve hayvanların dünyayı nasıl algıladıkları konularında düşünce.

Farklılık ve Değer

- Ontoloji: Varlık ve değer kavramlarına odaklanarak hayvanlarla insanların farklılıklarının değerlendirilmesi.
- Epistemoloji: Bilgi, değer ve farklılık kavramları üzerine düşünce.

Doğa ile Paylaşma

- Çevre Felsefesi: Doğanın paylaşılması ve çevresel etik konularına odaklanarak hayvanlarla insanlar arasındaki ilişkiyi değerlendirme.

İnsanların Akıllılığı ve Güç

- Siyaset Felsefesi: Toplumsal düzen içinde akıl ve güç kavramlarının etik temelleri üzerine düşünce.

Hayvan Çeşitliliği ve Yaşam Tarzları

- Çevre Felsefesi: Bu kavram, hayvanların farklı türlerinin doğal çevreleri içindeki yaşam tarzlarına odaklanarak biyolojik çeşitlilik ve evrimsel süreçlere dair felsefi soruları gündeme getirebilir.

Hayvan Göçleri

- Çevre Felsefesi: Hayvan göçleri, ekosistemlerdeki denge, doğanın döngüleri ve hayvanların çevresel etkileşimleri konularında düşündürücü sorular içerebilir.

Doğal Hayatta Mücadele

- Çevre Felsefesi ve Etik
- *Açıklama:* Bu kavram, doğadaki yaşam mücadelesi, adaptasyon, doğanın kendisi üzerine ve insanların doğayla olan etik ilişkisine dair felsefi düşünceyi içerebilir.

Koruma Hakları

- *Felsefi Alan:* Siyaset Felsefesi
- *Açıklama:* Hayvanların korunması, etik değerlendirmeler ve siyaset kararları bağlamında incelenebilir.

Akıl ve İrade

- *Felsefi Alan:* Epistemoloji
- *Açıklama:* Hayvanların akıl ve irade konseptleri, epistemolojik sorular ve etik normlar bağlamında tartışılabilir.

Beslenme ve Barınma

- *Felsefi Alan:* Çevre Felsefesi
- *Açıklama:* Hayvanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, çevre felsefesi ve etik çerçevesinde incelenebilir.

Geniş ve Sağlıklı Yaşam Alanları

- *Felsefi Alan:* Çevre Felsefesi ve Siyaset Felsefesi
- *Açıklama:* Hayvan hakları, geniş ve sağlıklı yaşam alanları bağlamında çevresel etik ve siyaset etiği perspektifinden değerlendirilebilir.

Evrensel Yaşam Hakkı

- *Felsefi Alan:* Siyaset Felsefesi
- *Açıklama:* Bu ifade, etik normlar ve evrensel haklar kavramlarına odaklanarak, her canlının yaşam hakkının evrensel önemine vurgu yapmaktadır.

Özgünlük

- *Felsefi Alan:* Metafizik ve Etik
- *Açıklama:* İnsan hayatının özgünlüğü ve diğer hayat formlarıyla karşılaştırılması, metafizik ve etik açıdan değerlendirilebilir.

Koruma Sorumluluğu

- *Felsefi Alan:* Siyaset Felsefesi ve Çevre Felsefesi
- *Açıklama:* Bu ifade, insanların doğayı yönetme ve hayvanları koruma sorumluluğunu vurgulayarak, siyaset ve çevre felsefesi bağlamında ele alınabilir.

Eşitlik İlkesi

- *Felsefi Alan:* Siyaset Felsefesi
- *Açıklama:* İnsanlar ve hayvanlar arasındaki yaşam haklarının eşit olduğu ilkesi, etik ve siyaset felsefesi çerçevesinde değerlendirilebilir.

Özgünlük

- *Bağılantılı Felsefi Alanlar:* Metafizik
- *Açıklama:* Özgünlük kavramı, metafizikte varlığın özünü ve bir şeyin diğerinden nasıl farklılaştığını anlamak için kullanılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Bu kısımda P4C uygulamalarının içerik analizinden elde edilen kavramları ve bağdaştıkları felsefe alanları literatürdeki çalışmalarla ilişkilendirerek öğrencilerin hayvan hakları ile ilgili farkındalıkları açıklanmaktadır. Bu çalışmada, öğrencilerin hayvan hakları konusunda farkındalıklarını yansıtan kavramlar felsefe yaparak ortaya çıkarılmıştır. Bu kavramların ortaya çıkmasında büyük rol oynayan, öğrencilerin hayvan hakları konusunda düşüncelerini sağlayan ve farkındalıklarını artıran en önemli uyarıcı çocuk kitapları olmuştur. Çalışmamızda, derslerde çocuklar felsefe yaparken kitaplar öğrencileri sorgulama yapmaya ve hayvan haklarıyla ilgili tartışmalara yönlendirmiştir. Ayrıca, çocuk kitaplarının yanında görseller ve tartışma kartları gibi materyaller de P4C uygulamalarında diyalog başlatma ve sorgulama topluluğu oluşturma süreçlerini kolaylaştırmıştır. Çocuk kitapları ve diğer materyallerin yardımıyla ve öğretmenin kolaylaştırıcı rolüyle hayvan hakları konusunda çeşitli ve aslında karmaşık gibi görünen kavramlar üzerinde sorgulamalar öğrenciler tarafından yapılmıştır, bu da onların aslında küçük filozoflar olduklarını ve felsefenin en karmaşık görünen alanlarında bile fikir üretebildiklerini göstermiştir. Son ve Wilkinson (2011) da çalışmalarında öğrencilerin küçük filozoflar olduğunu ve karmaşık felsefi kavramları anlayıp üretebilecek yeteneklere sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin hayvan haklarına yönelik düşüncelerinde, etik açıdan tüm canlıların değerine vurgu yapan altın kuralın ve eşitlik ilkesinin öne çıktığı görülmektedir. Kohan'ın (2014) çalışması da öğrencilerin, P4C uygulamaları

aracılığıyla altın kural, eşitlik ve adalet gibi temel etik değerlere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışma ayrıca alandaki çalışmalarda olduğu gibi farklı felsefi alanlarla ilişkilendirilen belirli kavramları detaylı bir şekilde ele almaktadır (Haynes ve Murriss, 2012; Schober, Rapp, ve Britt, 2017). Örneğin, ontoloji ve siyaset felsefesi, hayvanlarla insanlar arasındaki varlık ve kontrol ilişkilerini anlamak adına önemli bir zemin sunarken, dil felsefesi, iletişim ve düşünce yetisinin P4C uygulamalarında nasıl geliştirilebileceğini vurgulamaktadır.

Araştırmanın sonuçları hayvanların duygusal yaşantılarına ve haklarına odaklanan etik sorumlulukları içermektedir. Wartenberg'in (2009) elde ettiği sonuçlar da öğrencilerin duyarlılık geliştirmelerine katkı sağlayarak hayvan hakları aktivizmi ve insanlar ile hayvanlar arasındaki etik ilişkiler konusundaki düşünce yeteneklerini ön plana çıkarmaktadır. Bu araştırma yaşamın kutsallığı, eşitlik ilkesi, içgüdüsel davranış gibi kavramları içermektedir ve benzer şekilde farklı çalışmalarda da P4C'nin öğrencilerin ontolojik ve etik düşünce kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Gregory, Haynes, ve Murriss, 2016).

Öğrenciler, hayvanların da insanlar gibi haklara sahip olduğunu, hayvanlara eziyet edilmemesi ve korunması gerektiğini, hayvanların insanlara arkadaşlık ettiğini ve hayvanlara saygılı davranılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler, çocuk kitaplarının ve felsefi tartışmaların, hayvan hakları konusunda kendilerini daha iyi ifade etmelerine, farklı bakış açılarına saygı duymalarına, eleştirel ve yaratıcı düşünmelerine ve soru sorma becerilerine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma, literatürdeki diğer çalışmalarla uyumlu olarak, P4C'nin ve çocuk kitaplarının, çocukların düşünme, öğrenme ve dil becerilerini geliştirmede etkili araçlar olduğunu desteklemektedir (Haynes ve Murriss, 2008; Chetty, 2017). Aynı zamanda, bulgular, hayvan hakları eğitiminin, çocukların hayvanlara ve dolayısıyla insanlara ve doğaya karşı sevgi, saygı ve sorumluluk duygularını geliştirmede önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Johansson, 2018; Andal, 2020).

Araştırmanın sonuçlarına göre hayvan hakları farkındalığı, P4C, çocuk kitapları ve eğitim alanlarına katkıları ve uygulamaları şunlardır:

- Hayvan hakları farkındalığı, çocukların barışçıl, demokratik ve çoğulcu bir toplum için gerekli olan değerleri ve becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktadır.
- P4C, çocukların felsefi yeteneklerini ve haklarını tanımaktadır ve onlara kendi düşüncelerini, inançlarını ve değerlerini sorgulama ve geliştirme fırsatı vermektedir.
- Çocuk kitapları, çocukların hayal güçlerini, yaratıcılıklarını ve duygusal gelişimlerini desteklemektedir ve onlara felsefi tartışmalar başlatmak için bir zemin sunmaktadır.

Bu araştırma, P4C ve çocuk kitapları aracılığıyla ortaokul öğrencilerinin hayvan haklarıyla ilgili farkındalıklarının artırılabilirliğini göstermiştir. Bu araştırma, hayvan hakları eğitiminin, çocukların hem bireysel hem de toplumsal gelişimlerine katkıda bulunan değerli bir alan olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma, aynı zamanda, P4C'nin ve çocuk kitaplarının, çocukların düşünme, öğrenme ve dil becerilerini geliştirmede etkili araçlar olduğunu desteklemiştir. Bu çalışma, okullarda, öğretmenlerde, ebeveynlerde ve çocuklarda hayvan hakları farkındalığının artırılması için bir çağrıda bulunmaktadır. Çünkü hayvan hakları, insan hakları ve doğa haklarıyla yakından ilişkilidir ve hepimizin ortak sorumluluğudur.

5.2. Öneriler

Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak, aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. P4C yöntemi, ilkokuldan itibaren eğitim müfredatına dahil edilmelidir. Bu yöntem, çocukların eleştirel, yaratıcı ve etik düşünme becerilerini geliştirmelerine, felsefi kavramlarla tanışmalarına ve farklı bakış açılarına saygılı olmalarına katkı sağlayabilmektedir.
2. P4C uygulamalarının öğrencilerin düşünme becerilerini derinleştirmesi zaman alabilir. Bu nedenle, bu tür etkinliklerin düzenli olarak uygulanması ve sürekliliği sağlanmalıdır.
3. P4C yönteminin uygulanmasında, öğretmenin rolü çok önemlidir. P4C, okullarda düzenli olarak uygulanmalı ve öğretmenler bu yöntemi kullanmak için eğitilmelidir. Öğretmen, çocukları felsefi tartışmalara yönlendirmeli, onlara soru sorma ve dinleme becerilerini kazandırmalı, onların görüşlerine

değer vermeli ve onlara rehberlik etmelidir. Bu nedenle, öğretmenlerin P4C yöntemi hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları için mesleki gelişim programları düzenlenmelidir.

4. Öğrencilere yönelik diyalog başlatma ve düşündürme amacıyla görsel malzemeler ve tartışma kartları gibi farklı materyallerin kullanımı teşvik edilmelidir. Bu, öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarına ve çeşitli perspektiflerle düşünmelerine olanak tanımaktadır.
5. Çocuk kitapları, P4C yönteminin uygulanmasında etkili bir araç olarak kullanılmalıdır. Çocuk kitapları, çocukların ilgisini çekebilecek, felsefi sorulara yol açabilecek ve farklı konuları işleyebilecek nitelikte seçilmelidir.
6. Hayvan hakları, P4C yöntemi ile işlenmesi gereken önemli bir konudur ve okul müfredatının bir parçası olup ilkokuldan itibaren verilmelidir. Çocukların hayvan haklarına dair farkındalıklarını artırmak, hayvanlara karşı daha duyarlı, saygılı ve sorumlu davranmalarını sağlayabilir. Bu amaçla, hayvan hakları temasını işleyen çocuk kitapları tercih edilmelidir.
7. P4C uygulamalarında kullanılan çocuk kitapları, öğrencilere hayvanların duygusal kapasitesi, yaşam hakları ve sorumlulukları gibi hayvan hakları ile ilgili çeşitli temaları içermelidir. Bu, öğrencilerin farklı felsefi alanlarda düşünme ve tartışma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Çocuk kitapları ve diğer materyaller, farklı yaş gruplarına uygun olarak seçilmelidir.
8. P4C uygulamalarında kullanılan materyaller, farklı felsefi alanlarla ilişkilendirilmelidir. Ontoloji, siyaset felsefesi ve dil felsefesi gibi alanlar, öğrencilere hayvanlarla insanlar arasındaki ilişkileri anlamalarında ve etik düşünme kapasitelerini geliştirmelerinde yardımcı olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akan R (2022) Hayat bilgisi öğretiminde çocuklar için felsefe (p4c) yaratıcı düşünme becerisi etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine etkisi. Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Bursa.
- Akdemir S (2019) İlkokul dördüncü sınıfta felsefe temelli çocuk kitapları yoluyla değerler eğitimine ilişkin bir eylem araştırması. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Konya.
- Akkocaoğlu Çayır N (2015) Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Andal AG (2020) Discourses of educational rights in Philosophy for Children: On the theoretical and practical merits of philosophical education for children. *AVANT. Pismo Awangardy Filozoficzno-Naukowej* 2: 1-16.
- Atabek E (2017) *Hayvanlar Bize Ne Öğretir?* (Kitapsaati Yayınları, Ankara).
- Ayla B, Kır B, Ergün B, Yeter EO, Mor EB, Opruklu H, Zorba N, Tahar ÖF, Onurlucan Ö, Doğan S, Aydın Ş (2020) *İnsandan Öte: Hayvanların Dilinden* (Sapiens Yayınları, Bursa).
- Barrow W (2015) 'I think she's learnt how to sort of let the class speak': Children's perspectives on Philosophy for Children as participatory pedagogy. *Thinking Skills and Creativity* 17: 76-87.
- Bartels R, Onstenk J (2014) P4D: Philosophy and democracy in the classroom. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children* 20(3): 45-55.
- Benade L (2010) Philosophy in schools—by M. Hand & C. Winstanley. *Educational Philosophy and Theory* 42(7): 808-811.
- Bix D (2006) *Buddy Unchained* (Gryphon Press).
- Bleazby J (2011) Overcoming relativism and absolutism: Dewey's ideals of truth and meaning in philosophy for children. *Educational Philosophy and Theory* 43(5): 453-466.
- Budak Durmuş F (2022) Çocuklarla felsefe konusunda Türkiye'de yapılmış akademik çalışmaların içerik analizi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.

- Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F (2020) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).
- Chetty D (2017) The elephant in the room: Picturebooks, Philosophy for Children and racism. C Lin, L Sequeira (Ed.), *Inclusion, diversity, and intercultural dialogue in young people's philosophical inquiry* içinde (s. 37-54). Sense Publishers, Rotterdam.
- Costa Carvalho M, Mendonça D (2019) The richness of questions in Philosophy for Children. *Childhood and Philosophy* 15: 1-21.
- Creswell JW (2007) *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı) (SAGE Publications, Thousand Oaks, CA).
- Daniel MF, Auriac E (2011) Philosophy, critical thinking and Philosophy for Children. *Educational Philosophy and Theory* 43 (5): 415-435.
- Daşdelen K (2021) Dördüncü sınıf öğrencilerinde çocuklar için felsefe eğitime yönelik eleştirel düşünme becerilerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Ankara.
- DeWalt KM, DeWalt BR (1998) Participant observation. HR Bernard (Ed.), *Handbook of methods in cultural anthropology* içinde (s.259-300). AltaMira Press, Walnut Creek, CA.
- D'Olimpio L, Teschers C (2017) Playing with philosophy: Gestures, life-performance, P4C and an art of living. *Educational Philosophy and Theory* 49(13): 1257-1266.
- Elicor PPE (2017) The notion of pedagogical authority in the community of inquiry. *Kritike: An Online Journal of Philosophy* 11(2): 80-92. <https://doi.org/10.25138/11.2.a5>
- Fard FAM, Nasrabadi HAB, Heidari MH (2016) Philosophy for children: Capacity evaluation of humorous stories in Masnavi based on "Lipman's views on philosophical thinking components". *Educational Research and Reviews* 11(12): 1154-1160.
- Ferguson C, Haagsma M (2018) The potential for philosophy with children in international schools. E Duthie, FG Moriyon, RR Loro (Ed.), *Parecidos de familia: Propuestas actuales en filosofía para niños* içinde (s. 404). Anaya, Madrid.
- Fisher R (2007) Dialogic teaching: Developing thinking and metacognition through philosophical discussion. *Early Child Development and Care* 177(6): 615-631.
- Fletcher N (2016) Envisioning the experience of others: Moral imagination, practical wisdom and the scope of empathy. *Philosophical Inquiry in Education* 23: 141-159.

- Garcia-Moriyon F, Gonzalez-Lamas J, Botella J, Gonzalez Vela J, Miranda-Alonso T, Palacios A, Robles-Loro R (2020) Research in moral education: The contribution of P4C to the moral growth of students. *Education Sciences* 10(4): 119.
- Gatley J (2020) Philosophy for Children and the extrinsic value of academic philosophy. *Metaphilosophy* 51: 548-563.
- Gaut B, Gaut M (2022) *Çocuklar İçin Felsefe*, çev. Feray Orman. (Karakarga Yayınları, İstanbul)
- Georghiades P (2004) From the general to the situated: Three decades of metacognition. *International journal of science education* 26(3): 365-383.
- Golafshani N (2003) Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report* 8(4): 597-607.
- Gorard S, Siddiqui N, See BH (2017) Can 'Philosophy for Children' improve primary school attainment? *Journal of Philosophy of Education* 51(1): 5-22.
- Gregory M, Granger D (2012) Introduction: John Dewey on philosophy and childhood. *Education and Culture* 28(2): 1-25.
- Gregory MR, Haynes J, Murriss K (Ed.) (2016) *The Routledge International Handbook of Philosophy for Children* (Routledge, New York, NY).
- Gülenç K, Karadağ F (2021) *Çocuklar İçin Felsefi Öyküler* (Dinozor Çocuk, İstanbul).
- Gündüz ED (2023) P4C yöntemi ile yetişkinlerle varoluş üzerine düşünme: "Çocuk, köstebek, tilki ve at" kitabı üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Bursa.
- Gür Ç (2011) Çocuklar için felsefe. *2nd international conference on new trends in education and their implications* içinde (s. 1312-1318). Siyasal Kitabevi, Antalya.
- Haynes J (2016) Philosophy with children: an imaginative democratic practice. HE Lees, N Noddings (Ed.), *The palgrave international handbook of alternative education* içinde (s. 273-287). Palgrave Macmillan, London.
- Haynes J, Murriss K (2008) 'The 'wrong message': Risk, censorship and the struggle for democracy in the primary school. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*, 19(1): 2-11.
- Haynes J, Murriss K (2012) *Picturebooks, Pedagogy and Philosophy* (Routledge, New York, NY).

- Hoose PM, Hoose H, Tilley D (1998) *Hey, Little Ant* (Tricycle Press, Berkeley, CA).
- İpşiroğlu Z (2015) *Şimdiki Çocuklar Hâlâ Harika* (Can Çocuk, İstanbul).
- Johansson V (2018) Philosophy for Children and children for philosophy: Possibilities and problems. P Smeyers (Ed.), *International handbook of philosophy of education* içinde (s. 1149-1161). Springer, Cham.
- Jasinski I, Lewis TE (2016) The educational community as in-tentional community. *Studies in Philosophy and Education* 35(4): 371-383.
- Karakaya Z (2006) Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6(4): 23-37.
- Karasu FZ (2018) İlkokul çocuklarıyla felsefe yapmak üzerine nitel bir çalışma: Dördüncü sınıf örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Kayaalp, M. (2021). İlkokul 2. Sınıf Türkçe dersinde çocuklar için felsefe eğitimi uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Kennedy D (2022) Doing philosophy with young children: theory, practice, and resources. *Early Child Development and Care* 192(1): 124-135.
- Kennedy N, Kennedy D (2011) Community of philosophical inquiry as a discursive structure, and its role in school curriculum design. *Journal of Philosophy of Education* 45(2): 265–283.
- Kitami Y (2019) The influence of philosophy for children on japanese secondary school students' socioemotional learning. Doktora Tezi, University of Hawai'i, Manoa.
- Kizel A (2016) From laboratory to praxis: Communities of philosophical inquiry as a model of (and for) social activism. *Childhood & Philosophy* 12(25): 497-517.
- Kizel A (2017) Philosophical communities of inquiry: the search for and finding of meaning as the basis for developing a sense of responsibility. *Childhood & Philosophy* 13(26): 87-103.
- Kohan WO (2014) *Childhood, Education and Philosophy: New Ideas for an Old Relationship* (Routledge, New York, NY).
- Kohan WO (2018) Paulo Freire and philosophy for children: A critical dialogue. *Studies in Philosophy and Education* 37(6): 615-629.

- Kohan WO (2019). *Philosophy and Childhood*.
<https://www.oxfordbibliographies.com/obo/page/childhood-studies> (23 Eylül 2023).
- Kohan WO, Costa Carvalho M (2019) Finding treasures: Is the community of philosophical inquiry a methodology? *Studies in Philosophy and Education* 38(3): 275-289.
- Knight S, Collins C (2014) Opening teachers' minds to philosophy: The crucial role of teacher education. *Educational Philosophy and Theory* 46(11): 1290-1299.
- Kulkul Y (2023) *Hadi Felsefe Yapalım* (Usturlab, İstanbul).
- Lone JM (2017) *Filozof Çocuk*, çev. Gülsün Arıkan. (Sola Unitas, İstanbul)
- Lone JM, Burroughs MD (2023) *Eğitimde Felsefe: Okullarda Sorgulama ve Diyalog*, çev. Ulaş Ersezen. (Say Yayınları İstanbul)
- Lyle S (2008) Dialogic teaching: Discussing theoretical contexts and reviewing evidence from classroom practice. *Language and Education* 22(3): 222-240.
- McLeod TL (2010) Philosophy for children as a pedagogy for developing oral english language skills with english as a second language students. Doktora Tezi, New Mexico State University, New Mexico.
- Merriam SB (2013) *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, çev. Selahattin Turan. (Nobel Yayınevi, Ankara)
- Mori L (2021) *Çocuklarla Felsefe Oyunları: Cesur Çocuklar İçin Düşünme Egzersizleri*, çev. Çağrı Ekiz. (Epsilon Yayınevi, İstanbul)
- Murris KS (2008) Philosophy with children, the stingray and the educative value of disequilibrium. *Journal of Philosophy of Education* 42(3): 667-685.
- Nikolidaki S (2011) The role of stimuli when doing philosophy with children and adults. University of South Wales, Newport.
- Nora K, Hösle V (2017) *Ölü Filozoflar Kahvesi: Çocuklar ve Yetişkinler İçin Felsefi Mektuplaşmalar*, çev. Çağlar Tanyeri. (Koridor Yayıncılık, İstanbul)
- Özkan B (2020) Çocuklar için felsefe neden önemlidir? *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi* 4(1): 49-61.
- Reed-Sandoval A, Sykes AC (2016) Who talks? Who listens? Taking 'positionality' seriously in Philosophy for Children. MR Gregory, J Haynes, K Murris (Ed.), *The routledge*

- international handbook of philosophy for children* içinde (s. 251-258). Routledge, New York, NY.
- Resnick LB, Asterhan CS, Clarke SN, Schantz F (2018) Next generation research in dialogic learning. GE Hall, LF Quinn, DM Gollnick (Ed.), *The wiley handbook of teaching and learning* içinde (s.323-338). John Wiley & Sons, Hoboken, NJ.
- Roche M (2011) Creating a dialogical and critical classroom: Reflection and action to improve practice. *Educational Action Research* 19(3): 327-343.
- Säre E, Luik P, Tulviste T (2016) Improving pre-schoolers' reasoning skills using the Philosophy for Children programme. *Trames: A Journal of the Humanities and Social Sciences* 20(3): 273.
- Schober MF, Rapp DN, Britt MA (Ed.) (2017) *The Routledge Handbook of Discourse Processes* (Routledge, New York, NY).
- Scholl R, Nichols K, Burgh G (2009) Philosophy for children: Towards pedagogical transformation. *Teacher education crossing borders: Cultures, contexts, communities and curriculum; Annual Conference of the Australian Teacher Education Association (ATEA)*. Bathurst, Australia, June 28- July 1.
- Sewell A (2022) *Black Beauty* (Foxton Books, London).
- Singer P (2018) *Hayvan Özgürleşmesi*, çev. Hayrullah Doğan. (Ayrıntı Yayınları, İstanbul)
- Soleau PA (2017) *Hayvan Gibi* (Cinius Yayınları, İstanbul).
- Splitter LJ (2000) Concepts, communities and the tools of good thinking. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines* 19(2): 11-26.
- Theodoropoulou E, Nikolidaki S (2017) The emergence of emergent philosophizing: Preliminary notes. *Childhood & Philosophy* 13(26): 153-165.
- Topping KJ, Trickey S (2007a) Collaborative philosophical enquiry for school children: Cognitive effects at 10–12 years. *British Journal of Educational Psychology* 77(2): 271-288.
- Topping KJ, Trickey S (2007b) Impact of philosophical enquiry on school students' interactive behaviour. *Thinking Skills and Creativity* 2(2): 73-84.
- Topping KJ, Trickey S (2014) The role of dialog in philosophy for children. *International Journal of Educational Research* 63: 69-78.

- Trickey S, Topping KJ (2004) 'Philosophy for Children': A systematic review. *Research Papers in Education*, 19(3): 365-380.
- Turhan A (2021) Çocuklar için felsefe eğitimi programı 3. sınıf uygulaması: Bir eylem araştırması. Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Türksoy N (2020) Çocuklar için felsefe (P4C) eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilimsel sorgulamaya yönelik görüşlerine ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkısı: Bir karma yöntem araştırması. Yüksek lisans Tezi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya.
- Türnüklü A (2000) Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 24(24): 543-559.
- Ural Y (2018) *Hayvanlar Yalan Söylemez* (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).
- Vansieleghem N (2006) Listening to dialogue. *Studies in Philosophy and Education* 25: 175–190.
- Vansieleghem N, Kennedy D (2011) What is philosophy for children, what is philosophy with children—After Matthew Lipman? *Journal of Philosophy of Education* 45(2): 171-182.
- Välitalo R, Juuso H, Sutinen A (2016) Philosophy for children as an educational practice. *Studies in Philosophy and Education* 35: 79-92.
- Wartenberg TE (2009) *Big Ideas for Little Kids: Teaching Philosophy Through Children's Literature* (Rowman & Littlefield Education, Lanham, MD).
- Walker CM, Wartenberg TE, Winner E (2013) Engagement in philosophical dialogue facilitates children's reasoning about subjectivity. *Developmental Psychology* 49(7): 1338–1347. <https://doi.org/10.1037/a0029870>
- White DA (2020) *Çocuklar İçin Felsefe*, çev. Emek Akman. (ODTÜ Yayıncılık, Ankara)
- Wilkinson IAG, Son EH (2011) A dialogic turn in research on learning and teaching to comprehend. ML Kamil, PD Pearson, EB Moje, PP Afflerbach (Ed.), *Handbook of reading research* (4. Baskı, s.359-387) içinde. Routledge, New York, NY.
- Worley P (2019) *Felsefe Makinesi*, çev. Tuğçe Ebese Büyüköğür. (Paraşüt Kitap, İstanbul)
- Yıldırım A, Şimşek H (2013) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

Yılmaz N, Bilican YM (2019) *Çocuk Edebiyatı ve Felsefe: Öğretmen ve Veliler İçin P4C Uygulama Örnekleri, 45 Kitap ve 45 Soruşturma* (Dinozor Çocuk, İstanbul).

EKLER

Ek 1: Veri Toplama Formları ve Elde Edilen Sonuçlardan Bazı Örnekler

Öğrenci Formu

Soru	Açıklama
1. Halıyı kirlettiği için bir kediye vuran birini gördün. Ne yaparsın?	
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsun. Sen olsan ne yapardın?	
3. Okula gidip gelirken, kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettin. Ne yaparsın?	
4. Ormanda yürürken en iyi arkadaşın bir kaplumbağa bulur ve eve götürür. Bu konuda düşüncen ne olur?	
5. Arkadaşının doğum günü partisinde bir evcil hayvan çiftliği var ve hayvanlar bir sürü yabancı tarafından dokunuluyor ve etrafı sarılıyor. Ne yaparsın?	
6. Ailenle alışveriştesin ve annen kürk satın almak istediğini söylüyor. Sen de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsun. Ne yaparsın?	
7. Dayın seni tavşan avlamaya götürmek istiyor. Senin gidip gitmeyeceğine karar vermen gerekiyor. Ne yaparsın?	
8. Ailenle arabayla giderken önünüze bir köpek geliyor ve çarpıyorsunuz. Baban acelenizin olduğunu belirtiyor. Ne yaparsın?	

Bazı Öğrenci Yanıtları

ÇOCUKLARLA FELSEFE VE ÇOCUK KİTAPLARI ARACILIĞIYLA İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (İHTİYAÇ ANALİZİ FORMU - ÖĞRENCİ)

Sevgili öğrencimiz;

Bu formda, hayvan hakları ile ilgili genel algılarının belirlenmesi ve bir durum tespiti sağlamak amacıyla hazırlanarak sana yöneltilmiş olan sorular yer almaktadır. Öncelikle kişisel bilgilerinle ilgili soruları yanıtlamanı isteyeceğim. Ardından diğer sorular gelecek. Araştırmaya verdiğin katkıdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Hakan ÇİNER

I. BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

AÇIKLAMA: Bu bölümde sana kişisel bilgilerinle ilgili sorular yöneltilmiştir.

1. Cinsiyetin: () Kız (X) Erkek
2. Yaşın: ...10.....

II. BÖLÜM

AÇIKLAMA: Bu bölümde yanıtlamanı istediğimiz bazı sorular yer almaktadır.

1. Halıyı kirlettiği için bir kediye vuran birini gördün. Ne yaparsın?
Halıyı kirlettiği için bir kediye vuran birini görmedim. Ama görseğdim kediye vurduğu için üzülürdüm. Bu Dünya'da sadece insanlar yaradılmış hayvan ve bitkileri unutmamalıyız. Halıyı kirlettiyse kediye vurmak yerine halıyı temizleyebiliriz. Ben ise kedim olursa ve halımı kirletirse halıyı silerdim.
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsun. Sen olsan ne yapardın?
Ben olsam kanadı kırık bir kuşun yanına gidip öldüğüne bakarm. Ölmeye getkilileri arardım.

3. Okula gidip gelirken, kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettin. Ne yaparsın?

Köpeğe su ve yiyecek alırım

4. Ormanda yürürken en iyi arkadaşın bir kaplumbağa bulur ve eve götürür. Bu konuda düşüncen ne olur?

Kaplumbağaları severim ama kaplumbağalar el yüz kol kısıyası dert'i yapar. Her yerimiz yama olur. Kaplumbağanın evi orman.

5. Arkadaşının doğum günü partisinde bir evcil hayvan çiftliği var ve hayvanlar bir sürü yabancı tarafından dokunuluyor ve etrafı sarılıyor. Ne yaparsın?

Onları gırtlakları korkutup kaşırmaya çalışırım. Ke güvende alırlar

6. Ailenle alışveriştesin ve annen kürk satın almak istediğini söylüyor. Sen de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsun. Ne yaparsın?

Anne hem onun için hayvanlara zarar veriliyor. Bence başka bir şey al.

7. Dayın seni tavşan avlamaya götürmek istiyor. Senin gidip gitmeyeceğine karar vermen gerekiyor. Ne yaparsın?

Silah kullanmayı bilmediğim için gitmem ve hiç ovlamak, öldürmek istemem.

8. Ailenle arabayla giderken önünüze bir köpek geliyor ve çarpıyorsunuz. Baban acelenizin olduğunu belirtiyor. Ne yaparsın?

Baba köpeği bir veterinerine götürseydik. derim. Kabul etmezse gideriz.

Öğretmen Formu

Soru	Açıklama
1. Halıyı kirlettiği için bir kediye vuran öğrencinizi gördünüz. Bu durumda ne yaparsınız?	
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsunuz. Siz olsanız ne yaparsınız?	
3. Okula gidip gelirken, kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettiniz. Ne yaparsınız?	
4. Bir öğrenciniz okula gelirken bir kaplumbağa bulduğunu ve okula getirdiğini görürsünüz. Bu konuda düşünceniz ne olur?	
5. Öğrencilerinizden biri kürk giymeyi savunuyor. Siz de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsunuz. Ne yaparsınız?	

Örnek Öğretmen Yanıtı

Soru	Açıklama
1. Halıyı kirlettiği için bir kediye vuran öğrencinizi gördünüz. Bu durumda ne yaparsınız?	Yaptığı davranışın yanlış, kedinin bizler gibi canlı olduğunu ve canının acıyacağını söyledim.
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsunuz. Siz olsanız ne yaparsınız?	Öncelikle ölmemesi için kuşu güvenli bir yere götürür sonra tedavi olmasını sağladım.
3. Okula gidip gelirken, kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettiniz. Ne yaparsınız?	Su ve yemek temin ederdim.
4. Bir öğrenciniz okula gelirken bir kaplumbağa bulduğunu ve okula getirdiğini görürsünüz. Bu konuda düşünceniz ne olur?	Kaplumbağaya yaklaşımını takdir eder arkadaşlarına örnek olması adına güzel davranışını takdir ve teşvik edici konuşma yapardım.
5. Öğrencilerinizden biri kürk giymeyi savunuyor. Siz de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsunuz. Ne yaparsınız?	Kürkü elde etmek için hayvanların hayatlarına son verdiklerini ve hayvanın sadece kürkü için canını kaybettiğini, bu durumu yaşayan hayvanın o anki korku ve canının ne kadar yandığını izah ederdim.

Veli Formu

Soru	Açıklama
1. Çocuğunuzu halıyı kirlettiği için bir kediye vurduğunu gördünüz. Ne yaparsınız?	
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsunuz. Siz olsanız ne yapardınız?	
3. Çocuğunuzu okula bırakırken kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettiniz. Ne yaparsınız? Sizce çocuğunuzun bu konuda düşüncesi ne olur?	
4. Ormanda yürürken çocuğunuzun en iyi arkadaşı bir kaplumbağa bulur ve eve götürür. Sizce çocuğunuz bu konuda düşüncesi ne olur?	
5. Çocuğunuzun arkadaşının doğum günü partisinde bir evcil hayvan çiftliği var ve hayvanlar bir sürü yabancı tarafından dokunuluyor ve etrafı sarılıyor. Sizce çocuğunuz bu konuda ne yapar?	
6. Ailecek alışveriştesin ve aile bireylerinden biri kürk satın almak istediğini söylüyor. Siz de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsunuz. Ne yaparsınız?	
7. Çocuğunuzun dayısı çocuğunuzu tavşan avlamaya götürmek istiyor. Sizin de gidip gitmeyeceğine karar vermeniz gerekiyor. Ne yaparsınız?	
8. Arabayla giderken önünüze bir köpek geliyor ve çarpıyorsunuz. Acelenizin olduğunu belirtiyorsunuz. Çocuğunuzun tepkisinin ne olacağını düşünüyorsunuz?	

Örnek Veli Yanıtı

Soru	Açıklama
1. Çocuğunuzu halıyı kirlettiği için bir kediye vurduğunu gördünüz. Ne yaparsınız?	Halıyı kirlettiğimizde biri bize vursa nasıl hissederiz ve bize böyle davranılmasını ister miyiz diye sorar ve davranışının yanlış olduğunu anlatırdım.
2. Kalabalık bir kaldırıma düşen kanadı kırık bir kuşun yanından hızla geçen birçok insan görüyorsunuz. Siz olsanız ne yapardınız?	Kuşu düştüğü yerden alır insanların umursamaz tavrı için ayrıca üzülürdüm.
3. Çocuğunuzu okula bırakırken kısa zincirli, görünürde yiyecek veya su olmayan bir köpek fark ettiniz. Ne yaparsınız? Sizce çocuğunuzun bu konuda düşüncesi ne olur?	Köpeğin ihtiyacı olabilecek şeyleri temin eder sahibi nerelerde diye bakılır ve görürsem uyarırdım. Çocuğumun benim nasıl davrandığıma bakıp bana uyum sağlayacağını ve köpeğe merhametle yaklaşacağını düşünüyorum.
4. Ormanda yürürken çocuğunuzun en iyi arkadaşı bir kaplumbağa bulur ve eve götürür. Sizce çocuğunuz bu konuda düşüncesi ne olur?	Arkadaşının yaptığı davranışı beğenir ve bizim de bir kaplumbağa bulmamızı teklif eder.
5. Çocuğunuzun arkadaşının doğum günü partisinde bir evcil hayvan çiftliği var ve hayvanlar bir sürü yabancı tarafından dokunuluyor ve etrafı sarılıyor. Sizce çocuğunuz bu konuda ne yapar?	Çocuğumun da hayvanlara dokunup onları seveceğini düşünüyorum.
6. Ailecek alışveriştesin ve aile bireylerinden biri kürk satın almak istediğini söylüyor. Siz de ona kürk almanın hayvanlara zarar verdiği için kötü bir şey olduğunu ikna etmeye çalışıyorsunuz. Ne yaparsınız?	Hayvanların kürklerini almak için canlarını acıtarak, hayvanlara hiçbir şekilde saygı duymayıp onların yaşamlarına son verdiklerini ve kendini o hayvanların yerine koyarak empati yapmasını onların ne yaşadıklarını anlamaya çalışmasını tavsiye ederdim.
7. Çocuğunuzun dayısı çocuğunuzu tavşan avlamaya götürmek istiyor. Sizin de gidip gitmeyeceğine karar vermeniz gerekiyor. Ne yaparsınız?	Hayvanların öldürüldükleri bir yere gitmesine izin vermezdim.
8. Arabayla giderken önünüze bir köpek geliyor ve çarpıyorsunuz. Acelenizin olduğunu belirtiyorsunuz. Çocuğunuzun tepkisinin ne olacağını düşünüyorsunuz?	Önce anlamaya çalışıp sonra öfkeli bir şekilde tepki verip karşı çıkacak ve beni suçlayacaktır.

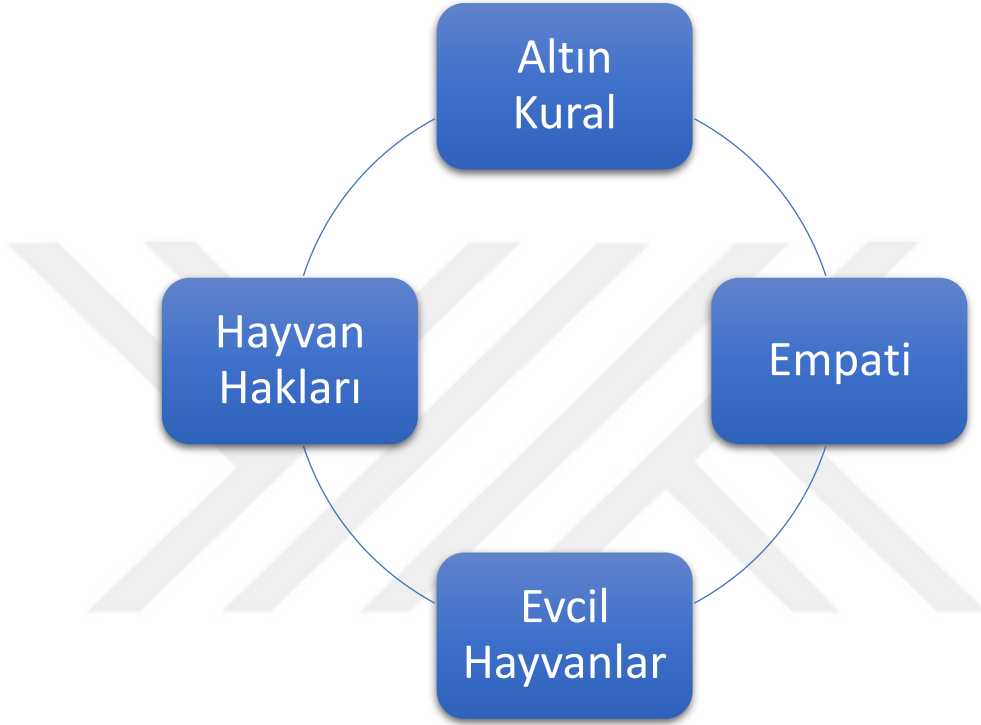
Ek 2: Ders Planları

1. Uygulama – Ders Planı

Hedefler

- Hayvan haklarıyla ilgili özellikleri tarif edebilme.
- Akranlarıyla birlikte kritik edebilme.

İçerik

Materyaller

- Akıllı tahta
- Resimler
- Durum kartları

Öğretimsel Senaryo

(Senaryoda yer alan “Ö” ifadesi öğretmeni, “X” herhangi bir öğrenciyi temsil etmektedir.)

Ö: Günaydın Çocuklar. Bugünkü etkinliğimiz için ilk olarak sınıfta halka şeklinde oturalım.

X: Tamam öğretmenim.

Ö: Altın kuralı hiç duyduk mu, çocuklar?

X: Altın olduğuna göre değerli bir şey olması lazım öğretmenim.

X: Ben duymadım.

X: Ben de ilk kez sizden duyuyorum öğretmenim.

Ö: Çocuklar bu kuralı aslında kesin duymuşsunuzdur. Kısacası şunu söyler altın kural.

“Başkalarına size davranılmasını istediğiniz gibi davranın.”

X: Evet evet ben duymuştum.

X: Ben de duydum öğretmenim.

Ö: Peki Çocuklar! Şimdi size bir görsel göstereceğim.

(Öğretmen akıllı tahtadan görseli (Ek 3 Görsel 1) gösterir)

Çocuklar Sizce bu görselin az önce duyduğunuz altın kuralla bir bağlantısı var mı?

X: Bence yok öğretmenim.

X: Kural arkadaşımıza iyi davranmanız gerektiğini söylemiyor muydu?

X: Hayır! Size nasıl davranılmasını bekliyorsanız başka insanlara da öyle davranın.

Ö: Sadece başka insanlara mı?

X: Şimdi anladım! Yani aslında sadece insanlara değil hayvanlara da bize davranılmasını istediğimiz gibi davranmalıyız.

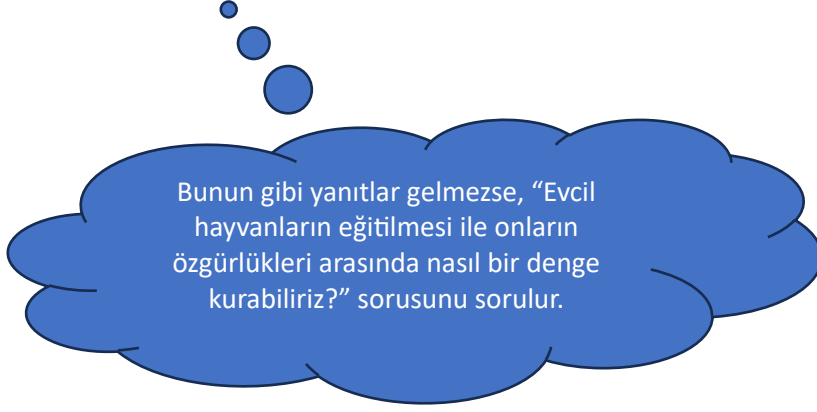
Sorgulama sonucu ortaya bu cümlelerin çıkması beklenmektedir. Eğer çıkmazsa direkt olarak Ek 2’de belirtilen görsel öğrencilere gösterilir.

Ö: Kesinlikle! Bu söylediğin cümleye benzer bir görsel göstermek istiyorum.

(Ek 3 Görsel 2’de belirtilen görsel gösterilir.)

Görselde yazılan cümleye katılıyor musunuz?

X: Bence çok doğru öğretmenim. Hayvanlar bizim yerimizde olsaydı onlar da insan haklarına saygılı olurlardı.

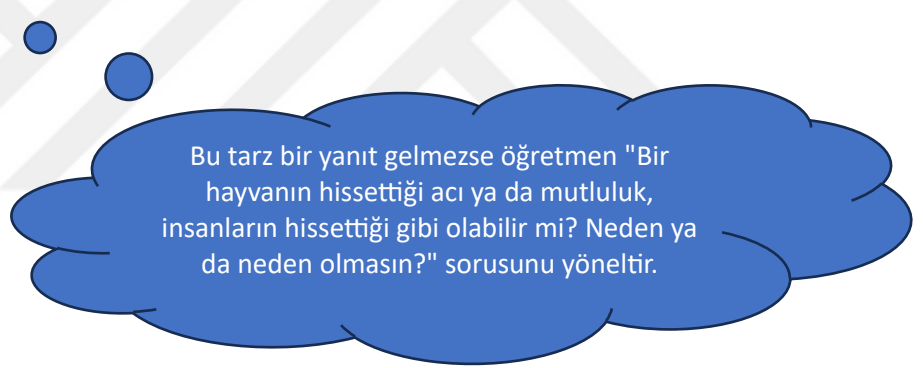
Ö: Peki çocuklar, kimlerin evcil hayvanı var?

X: Benim var, öğretmenim.

Ö: Sizce evcil hayvan sahipliği konusunda sorumluluklarımız nelerdir? Evcil hayvanlarımızın haklarına saygı göstermek için neler yapabiliriz?"

X: Onları beslemeliyiz.

X: Onlara şiddet uygulamamalıyız.

Ö: Evet Çocuklar, şimdi sizi 5'li gruplara ayıracağım. Her gruba bir kağıt dağıtacağım. Her kağıtta farklı bir durum anlatılmıştır. Ayrıca, her durumun altında 3 tane soru vardır. Şimdi grup olarak bu soruları tartışacaksınız ve daha sonra yanıtları sınıfta bizimle paylaşacaksınız.

(Kağıtlar (Ek 4) gruplara dağıtılır ve öğrenciler soruları grupça tartıştıktan sonra her gruptan bir sözcü sonuçları tüm sınıfla paylaşır.)

Birinci gruptan kim söz hakkı almak ister?

X: Ben, öğretmenim. Bizim durumda kediye şiddet var. Bu da altın kurala uymuyor. Bu şekilde davranan birini görürsek uyarırız diye düşündük. Sen yaramazlık yaptığında sana şiddet gösterilirse iyi mi olur diye sorarız o kişiye. Böyle bir durumu evde değil de parkta yaşamıştım daha önce. Ama maalesef sadece seyirci kalmıştım. Bu dersten sonra öğrendim ki bir daha böyle bir şey yaşanırsa harekete geçmeliyim.

(Diğer gruplar da sonuçlarını paylaştıktan sonra etkinlik sonlandırılır.)

Değerlendirme

Dersin sonunda öğrencilerden aşağıda belirtilen sorular üzerinde düşünmelerini istenir. Bunu bir paylaşım çemberinde tüm grupla yapılır veya öğrencilerden dizin kartlarını doldurmaları istenir.

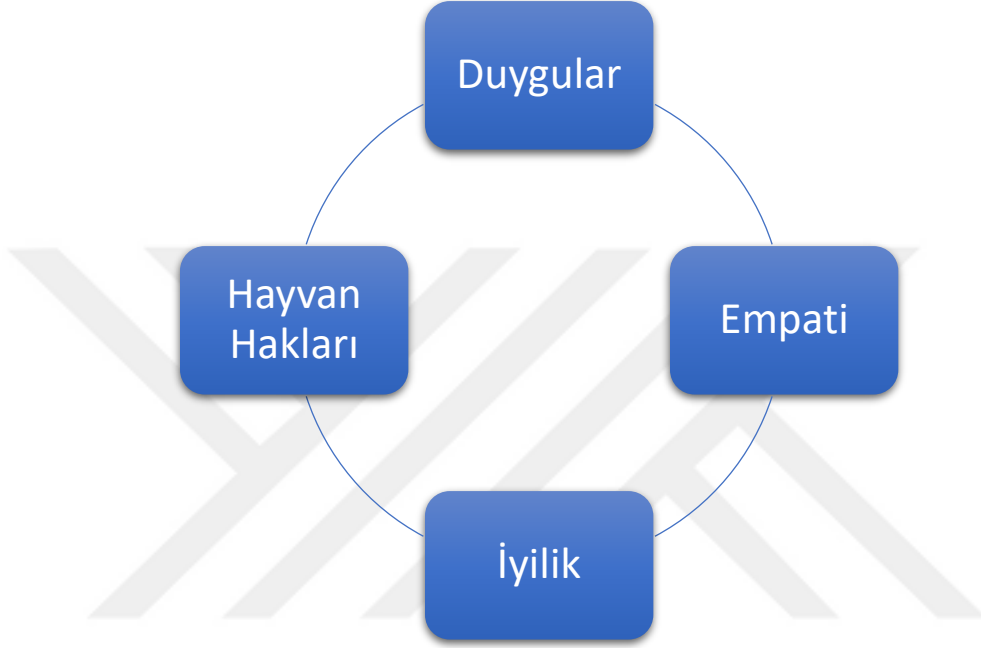
- o Bugünün tartışması hakkında ne hissettiniz?
- o Bugünün tartışması hayatınızdaki herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerinizi değiştirdi mi?
- o Bugünkü kitaptan ve tartışmadan daha önce bilmediğiniz ne öğrendiniz?
- o Kararlarımızın/düşüncelerimizin nedenlerini birbirimizle paylaştık mı?
- o • Birbirimizi dinledik mi?
- o • Herkes konuştu mu?
- o • Tartışma ilgili şekilde devam etti mi?
- o • Düşünürken birbirimizin fikirlerini dikkate aldık mı?
- o • Tartışmamız eğlenceli miydi?
- o • Tartışma sırasında fikrimizi değiştirdik mi?

2. Uygulama – Ders Planı

Hedefler

- Hayvan haklarıyla ilgili kavramları kullanabilme.
- Akranlarıyla birlikte kritik edebilme.

İçerik

Materyaller

- Akıllı tahta
- Kalem
- Kağıt
- Beyaz Tahta
- “Buddy Unchained” isimli hikaye

Öğretimsel Senaryo

(Senaryoda yer alan “Ö” ifadesi öğretmeni, “X” herhangi bir öğrenciyi temsil etmektedir.)

Ö: Merhaba, çocuklar! Bugün dersimize ne yaparak başlıyoruz, bir fikri olan var mı?

X: Sorular soracağız yine!

Ö: Doğru, soru sormak P4C’nin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ama ne yaparak başladığımızın cevabı bu değil!

X: Önce daire şeklinde oturuyoruz öğretmenim!

Ö: Evet, işte duymak istediğim cevap buydu. Haydi, hemen oturma düzenimizi oluşturalım ve oturumumuzu başlatalım.

X: Ne yapacağız bugün?

Ö: Bugün sizlerle duygular hakkında konuşarak oturuma başlamak istiyorum.

X: Mutlu olmak gibi mi mesela? Sonuçta bu bir duygu.

Ö: Evet çocuklar. Ne tür duygularımız vardır başka? Söylediğiniz kelimeleri tahtaya yazacağım.

X: Mutlu

X: Heyecanlı

X: Öfkeli:

X: Korkulu

X: Endişeli

X: Üzgün.

...

(Öğrencilerin belirttiği ifadeler grafik halinde tahtaya yazılır.)

Ö: Peki çocuklar, tahtadaki grafikte gördüğünüz gibi hepimiz de birçok duygu yaşayabiliyoruz. Peki ya hayvanlar?

X: Onlar bizim gibi değil. Aynı duyguları yaşamazlar.

Ö: Bundan emin misin?

X: Ben öyle düşünüyorum öğretmenim.

X: Belki de yaşıyorlardır. Bunu bilmemiz mümkün mü?

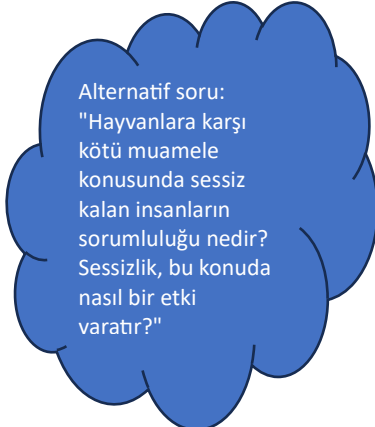
Ö: Görüyorum ki sınıf olarak hemen bir sorgulama topluluğuna dönüşüyoruz anında. O zaman şimdi size bir hikaye okuyacağım, sonra bu konu hakkında daha ayrıntılı düşüneceğiz.

(Buddy Unchained İsimli hikaye akıllı tahtaya yansıtılarak okunur.)

Ö: Şimdi çocuklar, tekrar şu sayfaya (*Çocukların Buddy'e bir şeyler fırlattığı sayfa.*) dönmek ve size şu soruyu sormak istiyorum. Buddy'nin bu konuda ne hissettiğini düşünüyorsunuz? Lütfen, bu soru hakkında düşüncelerinizi ifade edin ve arkadaşlarınızla fikirlerinizi paylaşın. Bakalım arkadaşlarınız düşünceleriniz hakkında ne tür sorgulamalar yapacak?

X: Bence Buddy bu olaydan etkilenmemiştir. Sonuçta köpekler ne hissedebilir ki?

Ö: Köpeklerin bir şey hissedemediğini mi düşünüyorsunuz?

Alternatif soru:
"Hayvanlara karşı
kötü muamele
konusunda sessiz
kalan insanların
sorumluluğu nedir?
Sessizlik, bu konuda
nasıl bir etki
varatır?"

X: Ben öyle düşünmüyorum. Buddy bu olay sonucunda oldukça etkilenmiştir. Üzüldüğünü düşünüyorum.

X: Köpeklerin de duyguları var mıdır yani?

Ö: Çok güzel bir soru. Köpeklerin ve daha genel kapsamda tüm hayvanların duyguları var mıdır? Onlar da bizim hissettiklerimizi hissedebilir mi?

X: Bence hissedemez. Çünkü daha önce hiç kıskanç bir hayvan görmedim mesela.

X: Ama bazı hayvanların beden dilinden mutlu olduğunu anlıyorum.

Ö: Hayvanlar sağlıklı, mutlu ve güvenli olmak için neye ihtiyaç duyar?

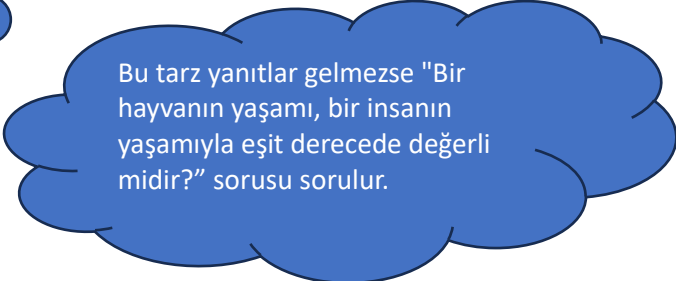
X: Ben de bir soru sormak istiyorum. İnsanlar sağlıklı, mutlu ve güvenli olmak için neye ihtiyaç duyar?

X: Aileye!

X: Paraya! Ama sadece bunlar yeterli mi?

X Bir yuvaya ihtiyaç duyarlar.

X: Şefkate!

Bu tarz yanıtlar gelmezse "Bir hayvanın yaşamı, bir insanın yaşamıyla eşit derecede değerli midir?" sorusu sorulur.

X: Bence insanların ihtiyaç duyduklarına hayvanlar da ihtiyaç duyar.

Ö: Peki çocuklar, hayvan hakları konusundaki farklı görüşlere sahip bir arkadaşınızla nasıl anlayışlı bir şekilde tartışabilirsiniz?

X: Arkadaşımızın söylediklerini iyi dinleyip, onu anlamaya çalışmalıyız.

X: Peki ya arkadaşımız hayvan haklarına hiç duyarlı değilse?

Ö: O zaman hayvan hakları hakkında bir kampanya başlatılabilir mi, ne düşünüyorsunuz? Hayvan hakları konusunda etkili bir kampanya yapmak için hangi medya araçları kullanılabilir? Örneğin, sosyal medya, video içerikleri, afişler vs.

X: Okulumuza hayvan haklarıyla ilgili afişler asabiliriz.

X: Arkadaşlarımızla bu konuda videolar çekip sosyal medyada paylaşabiliriz. Bu sayede hayvan haklarına duyarlı olmayan arkadaşlarımıza da olumlu yönde yaklaşıyoruz.

Ö: Görüşlerinizi çok iyi ifade ettiniz. Ve çok iyi sorular çıkıyor ortaya bu toplulukta. O zaman yeni bir etkinliğe geçebiliriz. Şimdi herkese küçük bir kağıt dağıtacağım.

X: Ne yapacağız bu kağıtlarla öğretmenim?

Ö: Size bir senaryo okuyacağım ve köpeğin bu durumda nasıl hissedeceğini açıklayan üç kelime yazmanızı istiyorum. *“Her zaman dışarıda zincirlenmiş bir köpek böyle hisseder ...”*

(Öğrencilerin üç kelime yazmaları sağlanır. Ardından, tüm kartlar toplanır, karıştırılır ve öğrencilere yeniden dağıtılır.)

Ö: Şimdi herkesin elinde başka bir kişinin yazdığı bir kağıt bulunmakta. 4 kişilik gruplar oluşturmanızı istiyorum. Grup içinde elinizdeki listelere dayanarak bu duyguların neler olduğunu belirtmenizi ve neden bu şekilde ifade edilmiş olabileceğini sorgulamanızı istiyorum. Tüm sınıfa örnek olması için bir kişi elindeki kağıttaki duyguları okusun lütfen.

X: Benimkinde üzgün, umutsuz ve mutsuz yazıyor öğretmenim.

Ö: Arkadaşınız neden bunları belirtmiş olabilir. Bir dakika bunu düşünün ve sorular oluşturun.

X: Bana göre umutsuzluk duygusu çok doğru ifade edilmiş. Hayvanların da umudu yok mudur? Onları zincirleyerek umutlarını yok etmiyor muyuz?

X: Bir canlı özgür olmadığı sürece nasıl umutlu olabilir ki.

X: Bence de. Aslında hayvanları bağlayarak onlara büyük kötülük ediyoruz.

X: Hayvanlar iyi, insanlar kötü müdür yani?

X: İyilik ve kötülük nedir?

X: Bana göre iyi insanlar olduğu gibi kötü insanlar da var. İyi hayvanlar olduğu gibi kötü hayvanlar da var.

Ö: Çok iyi gidiyorsunuz çocuklar. Şimdi aynı şekilde gruplarınızda da bu tür sorgulamalar yapın.

(Öğrenciler gruplarda duygu listelerini sorgularlar ve etkinlik sonlandırılır.)

Değerlendirme

Dersin sonunda öğrencilerden aşağıda belirtilen sorular üzerinde düşünmelerini istenir. Bunu bir paylaşım çemberinde tüm grupla yapılır veya öğrencilerden dizin kartlarını doldurmaları istenir.

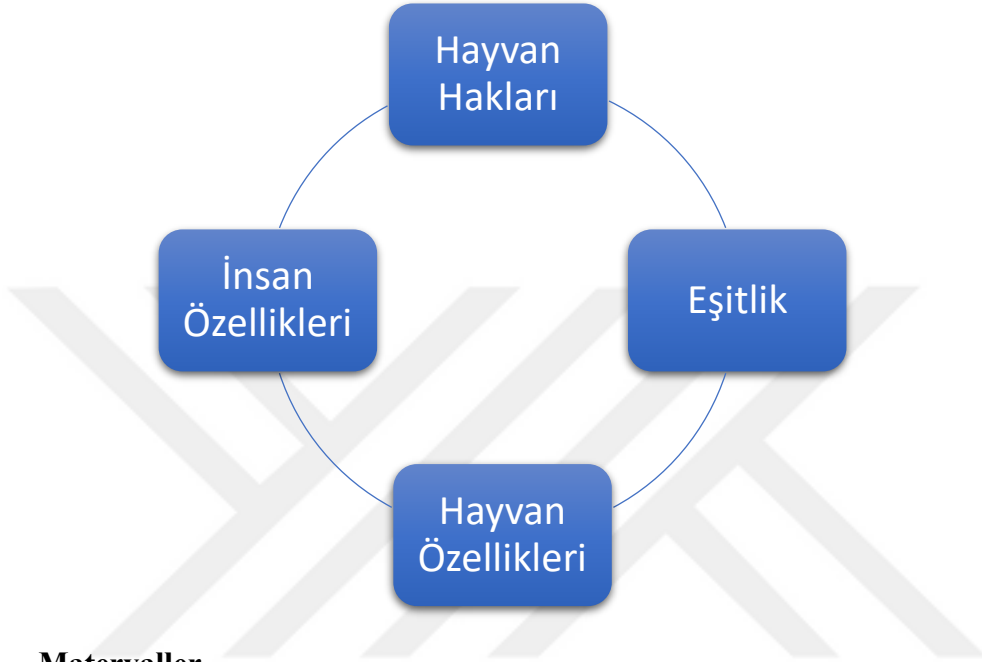
- o Bugünün kitabı ve tartışması hakkında ne hissettiniz?
- o Bugünün kitabı ve tartışması hayatınızdaki herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerinizi değiştirdi mi?
- o Bugünkü kitaptan ve tartışmadan daha önce bilmediğiniz ne öğrendiniz?
- o Kararlarımızın/düşüncelerimizin nedenlerini birbirimizle paylaştık mı?
- o • Birbirimizi dinledik mi?
- o • Herkes konuştu mu?
- o • Tartışma ilgili şekilde devam etti mi?
- o • Düşünürken birbirimizin fikirlerini dikkate aldık mı?
- o • Tartışmamız eğlenceli miydi?
- o • Tartışma sırasında fikrimizi değiştirdik mi?

3. Uygulama – Ders Planı

Hedefler

- Hayvan haklarıyla ilgili kavramlarla özgün bir muhteva oluşturabilme.
- Akranlarıyla birlikte kritik edebilme.

İçerik

Materyaller

- Akıllı tahta
- Kağıt
- Kalem

Öğretimsel Senaryo

(Senaryoda yer alan “Ö” ifadesi öğretmeni, “X” herhangi bir öğrenciyi temsil etmektedir.)

Ö: Merhaba, çocuklar. Bugünkü P4C oturumumuzun ilk etkinliğin adı “İki gerçek bir yalan”.

X: Ne yapacağız bu etkinlikte öğretmenim?

X: Yalan mı söyleyeceğiz. Ama bu kötü bir şey!

Ö: Elbette yalan söylemek çok olumsuz bir davranış. Ama etkinliğimizin isminde sadece yalan kelimesi mi geçiyor?

X: Gerçek de var.

Ö: Kesinlikle. Yani, “İki gerçek bir yalan” etkinliğimizin amacı birbirimizi daha iyi tanımak. Sonuçta biz bir sorgulama topluluğuyuz ve bu topluluğun iyi çalışması için herkes birbirinin özelliklerini tanımalı.

Şimdi, herkes bir kağıda kendisi ile ilgili üç şey yazacak. Örneğin, boş vakitlerinizde ne yapmayı seversiniz, hobileriniz, hoşlandıklarınız ve özellikleriniz gibi şeyler. Bunların ikisi gerçek, biri yalan olacak. Ama yalan makul, gerçek olanlar ise şaşırtıcı olabilir. Gönüllüler bu üç özelliği söyleyecek, sınıfın geri kalanı da hangisinin yalan olduğunu tahmin etmeye çalışacak. Haydi başlayalım.

(Öğrenciler özellikleri bir kağıda yazar.)

Herkes özelliklerine yazdığına göre artık bir gönüllü yazdıklarını okuyabilir. Kim okumak ister?

X: Ben okuyabilir miyim öğretmenim?

Ö: Tabii ki. Dinliyoruz.

X: Futbol oynamak, İngilizce hikaye yazmak, sakın olmak.

Ö: Evet çocuklar arkadaşınızın söylediği bu üç özellikten hangileri gerçek, hangisi yalan?

X: Bence futbol oynamak ve sakın olmak gerçek ama İngilizce hikaye yazman yalan.

X: Hayır. Yanlış tahmin. Başka tahmini olan?

X: İngilizce hikaye yazmak ve sakın olmak gerçek bence.

X: Doğru. İngilizceye çok ilgili olduğumu bilmiyor muydunuz?

Ö: İşte bu etkinliği bu yüzden yapıyoruz çocuklar. Birbirimizi hakkında kim bilir neler var bilmediğimiz.

(Birkaç gönüllü daha dinlenip tahminler yapıldıktan sonra ısınma etkinliği sona erer.)

Ö: Çocuklar, dersin başında özelliklerinizi tanımaya çalıştık Acaba hayvanların da aklınıza hiç gelmeyecek özellikleri var mıdır?

X: Bence vardır. Sonuçta hayvanlar hakkında bilmediğimiz o kadar çok şey var ki...

Ö: Kesinlikle. Elimde bir liste var çocuklar. Şimdi o listeden bazı hayvanlara dair ilginç bilgileri okuyacağım size. Okuduğum bilgi sizi şaşırttığında parmak kaldırın.

“**Kunduzlar** karmaşık toplumlarda yaşar, kendi evlerini inşa eder ve yiyeceklerini depolar.”

“**Filler** bazen kiri çekmek için dalları kullanırlar.”

“**Orangutanlar**, yağmuru uzak tutmak için yuvalarında baş üstü platformlar inşa eder ve büyük yaprakları şemsiye olarak kullanırlar.”

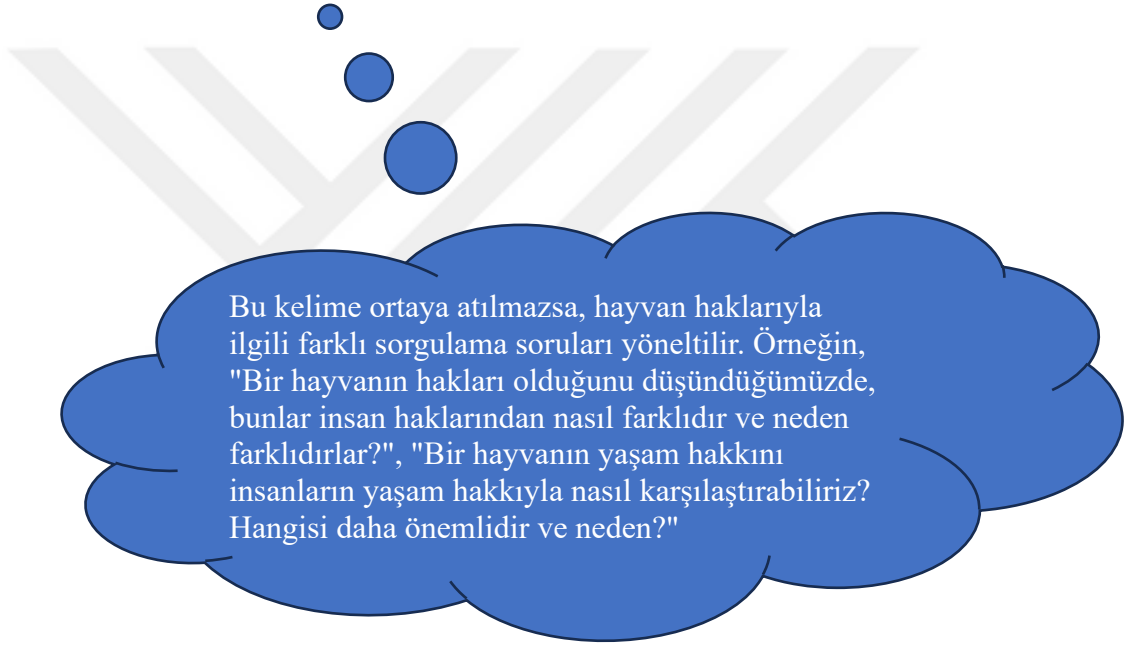
"Ötleğen" adı verilen kuşlar, Kanada'dan Güney Amerika'ya kadar uçar ve yuva yapmak için aynı yere geri dönerler.

"Elektrikli yılan balıkları" birbirlerine elektrik sinyalleri ileterek iletişim kurarlar.

Görüyorum ki okuduğum bilgiler sizi oldukça şaşırttı. Bu bilgiler hakkında düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

X: Ötleğen diye bir kuş olduğunu hiç duymamıştım!

X: Elektrikli yılan balıkları çok ilginç! Demek hayvanlar bile teknolojik olarak gelişmiş. Acaba insanlar onlardan bazı şeyler öğrenebilir mi ilerlemek için?

Bu kelime ortaya atılmazsa, hayvan haklarıyla ilgili farklı sorgulama soruları yöneltilir. Örneğin, "Bir hayvanın hakları olduğunu düşündüğümüzde, bunlar insan haklarından nasıl farklıdır ve neden farklıdır?", "Bir hayvanın yaşam hakkını insanların yaşam hakkıyla nasıl karşılaştırabiliriz? Hangisi daha önemlidir ve neden?"

Ö: İlerleme kelimesini kullanman aklıma şu soruyu getirdi. Hayvan testleri, tıbbi ilerleme için gereklidir, ancak aynı zamanda hayvan haklarına zarar verebilir. Bu konuda nasıl bir denge kurabiliriz?"

X: Testler çok abartılmamalı.

X: Ama ne kadar çok test yapılırsa o kadar ilerlemez miyiz?

X: Bence hiç yapılmamalı!

Ö: Çocuklar, görüyorum ki bu bilgiler sizlerde çok farklı düşünce duygulara yol açtı. Sıradaki etkinliğimizde de inanılmaz hayvan gerçekleri duyacaksınız. Etkinliğimizin ismi "Dolaş buluş, herkesle konuş." Size hayvanlara dair bir cümle okuyacağım. Sonra size bir soru yönelteceğim. Kısa bir süre düşündükten sonra ayağa kalkıp sınıftaki boş bir alana gideceksiniz. Ellerimi bir defa çırpıtığınızda boş alanda gelişigüzel

yürüyeceksiniz. Ellerimi tekrar çırdığınızda ise olduğunuz yerde durup sorunu yanıtını en yakınınızdaki kişilerle paylaşacaksınız. Haydi, ilk cümleyi okumaya başlıyorum.

“Yunuslar, gemi kazasından sağ kurtulanları boğulmaktan ve köpek balıklarından korumuş, bazen de onları kilometrelerce suyun üzerinde tutabilmiştir.”

Yunusların neden böyle davrandığını düşünüyorsunuz?

(Öğrenciler yönergede belirtildiği gibi düşünür, dolaşır ve soruları arkadaşlarıyla tartışır. Sıradaki durumlara ve sorulara geçilir.)

“İnekler, tehlike veya sert hava koşulları onları tehdit ettiğinde buzağlarının etrafında geçici bir daire oluşturur.”

Sizce inekler birbirleri hakkında ne hissediyor?

“Erkek imparator penguenleri, dişi imparator penguenlerin yumurtalarını iki ay boyunca, yiyeceksiz, sıfırın altındaki Antarktik sıcaklıklarında korur ve kuluçkaya yatarlar.”

Bu gerçeği öğrendikten sonra penguenler hakkındaki duygularınız değişti mi?

(Bu durumdan sonra etkinlik sona erdirilir.)

Değerlendirme

Dersin sonunda öğrencilerden aşağıda belirtilen sorular üzerinde düşünmelerini istenir. Bunu bir paylaşım çemberinde tüm grupla yapılır veya öğrencilerden dizin kartlarını doldurmaları istenir.

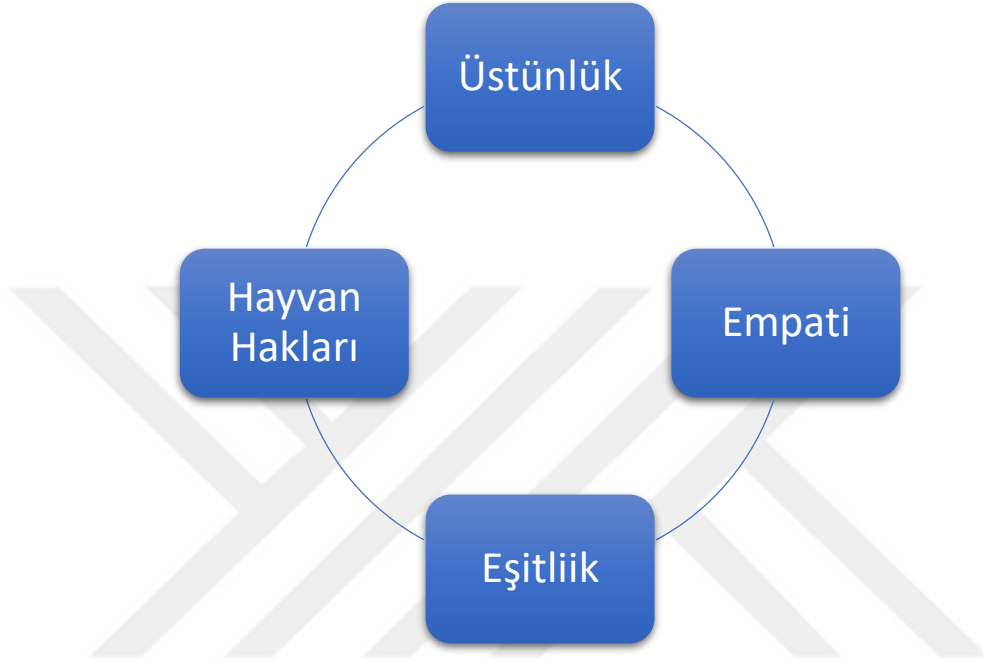
- o Bugünün kitabı ve tartışması hakkında ne hissettiniz?
- o Bugünün tartışması hayatınızdaki herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerinizi değiştirdi mi?
- o Bugünkü tartışmadan daha önce bilmediğiniz ne öğrendiniz?
- o Kararlarımızın/düşüncelerimizin nedenlerini birbirimizle paylaştık mı?
- o • Birbirimizi dinledik mi?
- o • Herkes konuştu mu?
- o • Tartışma ilgili şekilde devam etti mi?
- o • Düşünürken birbirimizin fikirlerini dikkate aldık mı?
- o • Tartışmamız eğlenceli miydi?
- o • Tartışma sırasında fikrimizi değiştirdik mi?

4. Uygulama – Ders Planı

Hedefler

- Hayvan haklarıyla ilgili bir kavramı kullanarak harekete geçiş.
- Akranlarıyla birlikte kritik edebilme.

İçerik

Materyaller

- Akıllı tahta
- “Siyah İnci” isimli kitap
- Beyaz tahta
- Kağıt
- Kalem

Öğretimsel Senaryo

(Senaryoda yer alan “Ö” ifadesi öğretmeni, “X” herhangi bir öğrenciyi temsil etmektedir.)

Ö: Merhaba, çocuklar. Bugün dersimize basit bir soruyla başlamak istiyorum. Muz mu elma mı?

X: Nasıl yani, öğretmenim?

Ö: Karar verin, hangisi?

X: Ben muzu daha çok severim.

Ö: Güzel, yani kararını verdin. Bir de neden muz diye söyler misin?

X: Muz bana göre daha lezzetli olduğu için.

Ö: Anladım. İşte çocuklar bu etkinliğinizde ben iki seçenek sunacağım, siz de kararınızı gerekçesiyle vereceksiniz. Hadi başlayalım. Yaz mı kış mı?

X: Yaz, çünkü denize gitmeyi çok seviyorum.

X: Kış, çünkü kardan adam yapmaya bayılırım.

Ö: Peki, sıradaki soruya geçelim. Kedi mi köpek mi?

X: Kedi, çünkü çok sevimliler.

X: Köpekler sevimli değil mi?

X: Hayvanların sevimliliğini nasıl ölçebiliriz?

Ö: Güzel ve düşündürücü sorular! Evcil hayvan mı vahşi hayvan mı?

X: Evcil hayvan, çünkü onlara evde bakabiliriz.

X: Onları eve alma hakkını kim veriyor bize?

X: Katılıyorum. Hayvanlar kendi evlerinde yaşamalı. O yüzden vahşi hayvan diyorum.

Ö: İnsan hakları mı hayvan hakları mı?

X: İnsan hakları, çünkü biz onlardan daha üstünüz.

X: Biz neden onlardan üstünüz?

X: Bence insanlar ve hayvanlar eşit!

Bu yanı gelmezse alternatif sorular yöneltilir. "Bir hayvanın hissettiği acı ya da mutluluk, insanların hissettiği gibi olabilir mi?", "Bir hayvanın yaşam hakkını insanların yaşam hakkıyla nasıl karşılaştırabiliriz? Hangisi daha önemlidir ve neden?", "Bir hayvanın yaşamı, bir insanın yaşamıyla eşit derecede değerlidir midir?" Hayvanların doğal davranışlarına müdahale etmek, onların yaşam kalitesini artırabilir mi? Ya da bu müdahale onları nasıl etkiler?"

Ö: Çocuklar, harika gidiyorsunuz sorgulama konusunda! Konu hayvan haklarına gelmişken ben de sizlere sıradaki etkinliğimizi açıklıyorum. Farklı kitap kesitleri okuyacağız. İlk kesitimiz "Siyah İnci" kitabından. Aranızda bu kitabı okuyan var mı çocuklar?

X: Ben okumuştum öğretmenim.

Ö: Peki kitap ne hakkında?

X: Bir at vardı kitapta.

Ö: Doğru. Şimdi sizinle bu kitaptan bir kesit okuyacağız.

(Kitaptan bir kesit akıllı tahtaya yansıtılır.)

Bizimle ilgilenen adam hayatım boyunca bana tek bir güzel söz bile söylemedi. Beni kötü kullandığını söylemiyorum ama yiyecek bolluğumuz olduğunu, kışın fırtınalardan ve soğuktan korunacağımızı görmek dışında bizimle hiç ilgilenmedi. ...Çoğu zaman [bizim tarlamızdan] geçen büyük çocuklar bizi dörtnala koşturmak için taş fırlatırlardı. Hiç vurulmadım ama genç ve güzel bir tayın yüzü kötü bir şekilde yaralandı... Erkek çocukların bizim düşmanımız olduğunu aklımıza yerleştirdik. Özgür çayırda dörtnala koşup, birbirimizi kovalayarak çok eğlendik.... Ama sıra evcilleştirilmeye geldiğinde, bu benim için kötü bir zamandı. Bazı adamlar beni yakalamaya geldiler ve... beni burnumdan yakaladılar ve o kadar sıkı tuttular ki nefesimi zor tuttum... ve böylece zorla yuları ve çubuğu ağzıma soktular. Sonra bir adam beni yulardan sürükledi, bir diğeri arkamdan kırbaçladı ve bu, insanların nezaketine dair yaşadığım ilk deneyimdi... Ben... çok cesurdum... özgürlüğüme sahip olmak yerine her gün bir ahıra kapatılmak korkunçtu ve endişelendim, acı çektim ve kurtulmak istedim.

Ö: Şimdi çocuklar okuduğumuz bu parçaya göre sorular soracağız. Etkinliğimiz kar topu şeklinde olacak. Yani sorulan soruya önce herkes kendi başına düşünecek. Sonra 2, daha sonra 4 ve 8 kişilik gruplarla tartışacaksınız. Etkinliğimize kartopu denilmesinin nedeni grubun giderek büyümesidir. Son büyük gruba geldiğinizde ortaya çıkan görüşü sınıfa sunmak için bir yazıcı ve sözcü belirlemelisiniz.

X: Anlaşıldı öğretmenim!

Ö: O zaman ilk tartışma sorusunu soruyorum. Hikayedeki insanlar atlara nasıl davranıyor? Sizce neden atlara bu şekilde davranıyorlar?

(Soru yönergede belirtildiği gibi giderek büyüyen gruplar halinde tartışılır. Bir sözcü grupta ortaya çıkan sonucu sınıfta sunar ve bunun üzerine tartışılır.)

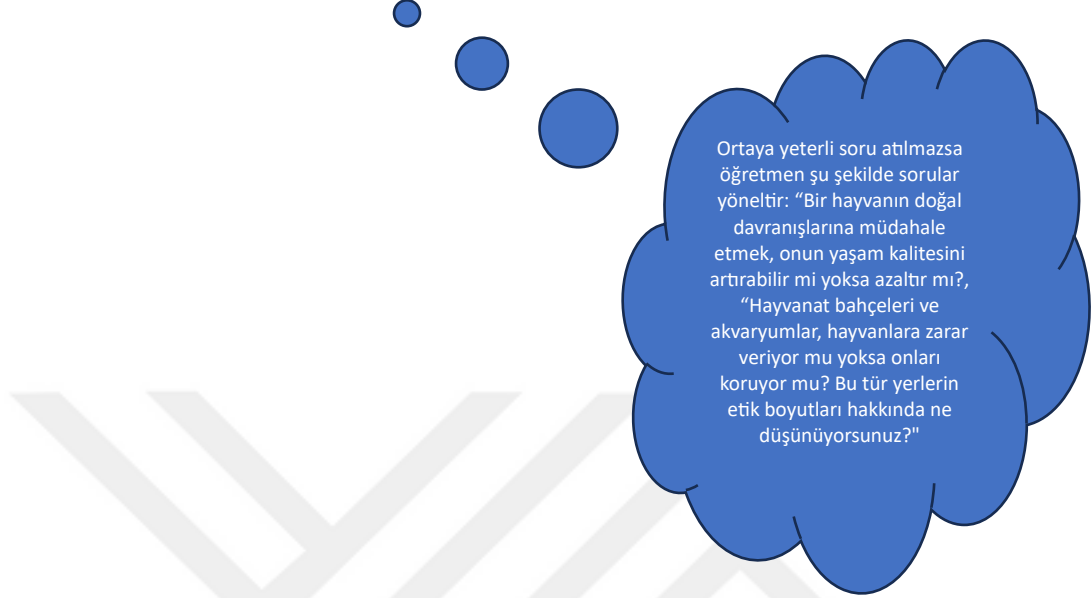
X: Bize göre hikyedeki insanlar atlara acımasızca davranıyor. Hayvanlara karşı merhametleri olmadığı için böyle davranıyorlar.

X: Hayvana karşı merhamet etmeyen insanlara merhamet eder mi?

X: Hayvanlar aynı durumda olsaydı insanlara karşı aynısını yapar mıydı?

X: Daha nazik davranması gerekirken neden çocuklar böyle şiddetli davranmış olabilir?

(Bunun gibi ortaya atılan felsefi sorular sınıfça tartışılır.)

Ö: Evet, çocuklar. Son etkinliğimize geçiyoruz. Etkinliğimizin ismi “Ne tercih edersin?” İki seçeneğiniz olacak, birini sebebini belirterek seçeceksiniz. Durumu anlamak için sesli bir kitap dinleyeceksiniz şimdi.

(Hey, Little Ant kitabı açılır. Kitap İngilizce olduğu için öğretmen Türkçe çevirisini yapar.)

Ö: “Ne tercih edersin?” etkinliği için şimdi tahtaya iki seçeneği yazıyorum. Oğlan karıncayı ezmeli. Oğlan karıncayı ezmemeli. Seçtiğiniz seçeneğin altına isminizi yazacağım.

(Öğrencilerin isimleri seçeneklerin altına yazıldıktan sonra soru sorma ve sorgulama kısmına geçilir.)

Çocuklar bu konu hakkında düşünceleriniz nedir? Biraz düşünüp sorularınızı yöneltin lütfen. Örneğin, ezmeli ya da ezmemeli diyenlerin gerekçesi nedir? Çocuğun karıncayı ezmek için gösterdiği sebeplerden bazıları nelerdir? Karıncanın ezilmemesinin nedenleri nelerdir?

(Bu sorular tartışılır.)

X: Çocuk karıncadan daha mı önemli yoksa karınca mı çocuktan daha önemli?

X: Karıncalar daha önemli. Çok çalışkanlar.

X: Karıncalar önemli mi? Peki ya diğer hayvanlar?

Bu tarz yanıtlar gelmezse, farklı sorular sorulur: "Hayvanları korumak için çocuklar ve gençler olarak neler yapabiliriz?", "Hayvan hakları konusunda duyarlılığı artırmak için hangi sanatsal ifade biçimlerinden faydalanabiliriz?", "Hayvan haklarına saygı göstermek, hayvanları tamamen serbest bırakmak anlamına mı gelir yoksa kontrollü bir şekilde onlarla etkileşimde bulunmak mı daha etiktir?"

X: Bence daha önemli hayvanlar da var. Mesela arılar. Onlar olmasa dünyada yaşam olmazmış diye duydum.

Ö: Peki, kim daha güçlüdür çocuk mu yoksa karınca mı?

X: Tabii ki çocuk. Çocuk karıncayı ezebilir. Bu onun için karıncayı ezmesinin sorun olmadığı anlamına mı geliyor?

Ö: Kendinizi hiç karınca gibi hissettiniz mi? Bu nasıl bir duyguydu?

X: Ben hissettim. Çaresiz ve çok zayıf olduğumu düşünmüştüm.

X: Ben asla öyle hissetmem. Çok güçlüyüm!

Ö. Birinden daha mı güçlüsün? Bu onlara zarar vermenin sorun olmadığı anlamına mı geliyor?

X: Hayır, kesinlikle hiçbir canlıya zarar vermeye hakkım yok.

(Bu şekilde felsefi tartışmalar sonunda ders bitirilir.)

Değerlendirme

Dersin sonunda öğrencilerden aşağıda belirtilen sorular üzerinde düşünmelerini isterim. Bunu bir paylaşım çemberinde tüm grupla yapılır veya öğrencilerden dizin kartlarını doldurmaları isterim.

- o Bugünün kitabı ve tartışması hakkında ne hissettiniz?

- o Bugünün kitabı ve tartışması hayatınızdaki herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerinizi değiştirdi mi?
- o Bugünkü kitaptan ve tartışmadan daha önce bilmediğiniz ne öğrendiniz?
- o Kararlarımızın/düşüncelerimizin nedenlerini birbirimizle paylaştık mı?
- o Birbirimizi dinledik mi?
- o Herkes konuştu mu?
- o Tartışma ilgili şekilde devam etti mi?
- o Düşünürken birbirimizin fikirlerini dikkate aldık mı?
- o Tartışmamız eğlenceli miydi?
- o Tartışma sırasında fikrimizi değiştirdik mi?

Ek 3 Derslerde Kullanılan Görseller

Görsel 1

Görsel 2

Ek 4 Tartışma Kartları

Halıda karışıklık yarattığı için bir kediye vuran birini görüyorsunuz.

Hayvana, Altın Kural'a göre, size davranılmasını
istediğiniz şekilde mi davranılıyor?

Altın Kural'a uymasını sağlamak için durumu değiştirmeniz
gerekıyor mu? Eğer öyleyse, nasıl?

Bu durum size kendi hayatınızdan herhangi bir
deneyimi hatırlatıyor mu?

Birçok insanın, bir kaldırıma düşen kırık kanatlı

bir kuşun yanından aceleyle geçtiğini görüyorsunuz.

Hayvana, Altın Kural'a göre, size davranılmasını
istediğiniz şekilde mi davranılıyor?

Altın Kural'a uymasını sağlamak için durumu değiştirmeniz
gerekıyor mu? Eğer öyleyse, nasıl?

Bu durum size kendi hayatınızdan herhangi bir
deneyimi hatırlatıyor mu?

**Okula gidip gelirken, görünürde yiyecek veya su olmayan, kısa bir zincir üzerinde bir
köpek fark edersiniz.**

Hayvana, Altın Kural'a göre, size davranılmasını
istediğiniz şekilde mi davranılıyor?

Altın Kural'a uymasını sağlamak için durumu değiştirmeniz
gerekıyor mu? Eğer öyleyse, nasıl?

Bu durum size kendi hayatınızdan herhangi bir
deneyimi hatırlatıyor mu?

Ormanda yürürken, en iyi arkadaşınız bir kaplumbağa bulur ve eve götürür.

Hayvana, Altın Kural'a göre, size davranılmasını
istediğiniz şekilde mi davranılıyor?

Altın Kural'a uymasını sağlamak için durumu değiştirmeniz
gerekıyor mu? Eğer öyleyse, nasıl?

Bu durum size kendi hayatınızdan herhangi bir
deneyimi hatırlatıyor mu?

**Arkadaşınızın doğum günü partisinde bir hayvanat bahçesinde olduğu kadar evcil
hayvanları var ve hayvanlar birçok yabancı tarafından ele alınıyor ve çevreleniyor.**

Hayvana, Altın Kural'a göre, size davranılmasını
istediğiniz şekilde mi davranılıyor?

Altın Kural'a uymasını sağlamak için durumu değiştirmeniz
gerekıyor mu? Eğer öyleyse, nasıl?

Bu durum size kendi hayatınızdan herhangi bir
deneyimi hatırlatıyor mu?

Ek 5: Gözlem Formu

Dersin Konusu	:		
Tarih	:		
Süre	:		
Öğrenci Sayısı			
	Her Zaman ()	Kısmen ()	Hiçbir zaman ()
Öğrencilerin tartışmalara katılma durumları	()	()	()
Çocuk kitaplarının öğrencileri tartışmalara katılmaya, diyalog başlatmaya teşvik etme durumu	()	()	()
Yaratıcı fikirlerin Ortaya Atılması Ve değerlendirilmesi	()	()	()
Araştırmacının kolaylaştırıcı rolünü yerine getirmeye yönelik tutumu	()	()	()
Öğrencilerin diyaloglarda birbirlerine karşı tutumları	()	()	()
Yapılan etkinlik sonrasında hayvan haklarıyla ilgili öğrencilerin farkındalıkları	()	()	()
Etkinlik sırasında karşılaşılan zorluklar	()	()	()
İşlenen konunun önceki öğrenmelerle ve ~~hiç~~ derslerde bağlantısının kurulması	()	()	()

Ek 6: Uygulamalardan Kesitler

1. UYGULAMA

1.Soru

“Size nasıl davranılmasını bekliyorsanız başka insanlara da öyle davranın.” cümlesini doğru buluyor musunuz? Hayvanlar aynı yaklaşımı hak ediyor mu yoksa sadece insanlara karşı mı bu şekilde davranmalıyız?

Öğrenci 1: Evet, tüm canlılar kıymetlidir, hayvanlarda insanlar kadar önemlidir.

Öğrenci 2: Hayır, bazı hayvanlar yırtıcı sadece insanlara bu şekilde davranılmadılar.

Öğrenci 3: Evet, hayvanlar insanların hayatına çok katkıda bulunmaktadır.

Öğrenci 4: Evet, insanlarla hayvanlar arasında fark yoktur.

Öğrenci 5: Hayır, hayvanlara doğru eğitim verilmeli, bundan dolayı insanlara bu şekilde davranılmaz.

2.Soru

“Tüm hayvan haklarının temeli Altın Kural olmalıdır: Baskın konumumuzda başka bir tür olsaydı, onların bize nasıl davranmasını isteseydik, biz de onlara öyle davranmalıyız.” cümlesi hakkında düşünceleriniz nedir. Bu cümlede hayvan hakları hakkında vurgulanmak istenen görüşe katılıyor musunuz?

Öğrenci 1: Katılıyorum, çünkü hayvanlarda yaşayan varlıklardır, yaşayan canlı önemlidir.

Öğrenci 2: Katılmıyorum, her canlı birbirinden farklılık göstermektedir. Herkese farklı davranılmalıdır.

Öğrenci 3: Katılıyorum, çünkü eğer eşitlik olmazsa insan veya hayvan acı çeker.

Öğrenci 4: Katılmıyorum, baskın konumda olan canlı konumda düşünemeyebilir bu yüzden önlem alınmalıdır.

Öğrenci 5: Katılıyorum, çünkü iyilerin iyi davrananların kötü şey ile karşılaşması kötü bir durum.

2. UYGULAMA

1. Soru

“İnsanlar, Mutluluk, heyecan, öfke, korku, endişe, üzüntü” gibi duygular yaşar. Sizce hayvanların da aynı duyguları yaşaması mümkün mü? Onların da benzer duyguları var mıdır?”

Öğrenci 1: Hayvanlar da insanlar gibi duygusal olarak etkilenebilirler ve birbirlerine bağlanabilirler.

Öğrenci 2: Elbette hayvanların da duyguları vardır, mesela mutlu olduğunu kuyruğundan anlayabiliriz.

Öğrenci 3: Evet mümkün, Hayvanların bakışlarından ve davranışlarından hangi ruh halinde duyguda olduğunu anlayabiliriz.

Öğrenci 4: Evet, sosyal hayvanlarda da oyun oynama ve kurallara uyma davranışı vardır bu durum onların duygularını ifade eder.

Öğrenci 5: Evet mümkün, bu duyular onların doğada hayatta kalmasına yardımcı olur.

2.Soru

“Okuduğumuz kitapta, çocukların Buddy isimli köpeğe bir şeyler fırlattığını gördük. Buddy’nin bu konuda ne hissettiğini düşünüyorsunuz?”

Öğrenci 1: Buddy çok üzülmüştür.

Öğrenci 2: Buddy bunu oyun zannetmiştir sevinmiştir.

Öğrenci 3: Buddy bu davranışı anlamayabilir.

Öğrenci 4: Buddy buna sinirlenmiş olabilir.

Öğrenci 5: Köpekler buna benzer davranışlara oyun olarak görebilirler.

3. UYGULAMA

2.Soru

"Bir hayvanın hakları olduğunu düşündüğümüzde, bunlar insan haklarından nasıl farklıdır ve neden farklıdır?"

Öğrenci 1: Hayvanlar ile insanlar arasında bazı şeyler farklıdır mesela hayvanlar evlenmezler bu sebeple evlilikle ilgili hakları bulunmamaktadır.

Öğrenci 2: Hayvanların korunması ile alakalı insanlardan farklı olarak bazı haklara sahip olması gerekir.

Öğrenci 3: İnsanlar akıl ve irade sahibi olduğu için hayvanlarda da bu özellikler olmadığı için hakları birbirinden farklılık gösterebilir.

Öğrenci 4: Hayvanlar kendi haklarını güçlü olurlarsa olmaktadır ancak insanlar güçsüz olsa dahi haklarını alabiliyorlar.

Öğrenci 5: Hayvanlar içgüdüsel olarak topluluk kurarken insanlar akıllarıyla ve bazı ortak özellikleriyle topluluk kuruyorlar. Bu sebeple haklar değişir.

3.Soru

"Bir hayvanın yaşam hakkını insanların yaşam hakkıyla nasıl karşılaştırabiliriz? Hangisi daha önemlidir ve neden?"

Öğrenci 1: Herkesin yaşaması önemlidir birbirinden ayırmamak gereklidir.

Öğrenci 2: Hayvanlar insanlar kadar önemli bu sebeple önemlilik için sıralama düşünmesi yapmamak lazım.

Öğrenci 3: Bazı hayvanlar için insanların hayatı daha önemli diyebiliriz bazı hayvanlar için insanlar ve hayvanlar arasında ayırım yapmanız gerekebilir diyebiliriz.

Öğrenci 4: İnsanlar hayvanları koruyabilir sebeple hayvanların hayatları insanlardan sonra gelir.

Öğrenci 5: Eğer yaşam sahibi kimse önemlidir bu hayvan veya insan olarak değerlendirilmemelidir.

4. UYGULAMA

“Siyah İnci” kitabına yönelik sorular

2. Soru

“Hikayedeki insanlar atlara nasıl davranıyor? Sizce neden atlara bu şekilde davranıyorlar?”

Öğrenci 1: Kötü ve acımasız davranıyorlar. Vicdansız olmalarından dolayı.

Öğrenci 2: Vicdan nedir ki? Belki de o insanlar vicdanlı ama sadece o ata öyle davranmak istiyorlar.

Öğrenci 3: Atların çok kötü davranıyorlar. Onları canlı olarak görmüyorlar.

Öğrenci 4: Hikâyede insanlar atları değersiz olarak görüyorlar o yüzden kötü davranıyorlar.

Öğrenci 5: Atların kendi hayatını yaşamasına izin vermiyorlar bunları tutsak ediyorlar çok kötü bir durum.

“Hey Little Ant” isimli kitaba yönelik sorular

5. Soru

Bir çocuğun karıncayı ezip ezmeme konusunda gerekçeleri ne olabilir?

Öğrenci 1: Karıncaların hissiz olduğunu düşünüyor.

Öğrenci 2: Karıncaların da hisleri var mıdır?

Öğrenci 3: Karıncaların herkes tarafından ezildiğini bunun bir önemi olmadığını düşünüyor.

Öğrenci 4: Karıncaların hırsız olduğunu düşünüyor.

Öğrenci 5: Çocuk karıncaya göre dev olduğu için bunu umursamıyor.

Ek 7: Etik Kurul Raporu

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu

TOPLANTI SAYISI
13

KARAR SAYISI
2022.13.433.

TOPLANTI TARİHİ
26.12.2022

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hakan ÇİNER'in "Çocuklarla Felsefe ve Çocuk Kitapları Aracılığıyla İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 23.12.2022 tarih ve 2200006559 sayılı başvuru dosyasının görüşülmesi.

2022.13.433. Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hakan ÇİNER'in "Çocuklarla Felsefe ve Çocuk Kitapları Aracılığıyla İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 23.12.2022 tarih ve 2200006559 sayılı başvuru dosyası görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen araştırmacılar tarafından hazırlanan "*Çocuklarla Felsefe ve Çocuk Kitapları Aracılığıyla İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme*" isimli yüksek lisans tezi ve ilgili belgeler araştırmacının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

YÜRÜTÜCÜ	ARAŞTIRMACI/UZMAN
Doç. Dr. Ergin ERGİNER	Hakan ÇİNER (Öğrenci)

***Prof. Dr. Sezer SORGUN Toplantıya Katılmadı.**

Belge Doğrulama Kodu: AHMAMAE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi:
<https://ubys.nevsehir.edu.tr/ERMS/RecordConfirmationPage/Index>

Adres: 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir

Telefon No:

e-Posta:

Kep Adresi: nevsehiruniversitesi@hs01.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi:

Bilgi için :

Telefon No:

Leyla Karagedik
Sekreteryası

Prof. Dr. Mutluhan AKIN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Merter Rahmi
TELKENAROĞLU
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Lütfi BUYRUK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Ensar ÇETİN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Zübeyde
KUMBIÇAK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Muhammet Şevki
AYDIN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Suzan ÇOBAN

Belge Doğrulama Kodu: AHMANLAE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi:

<https://ubys.nevsehir.edu.tr/ERMS/RecordConfirmationPage/Index>

Adres: 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir

Bilgi için :

Leyla Karagedik
Sekreteryas

Telefon No:

Faks No:

e-Posta:

İnternet Adresi:

Telefon No:

Kep Adresi: nevsehir@nevsehir.edu.tr

Ek 8: Bilgilendirilmiş Onam Formu

NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ
ÜNİVERSİTESİ
Ara, bul.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu araştırmada Çocuklarla Felsefe ve Çocuk Kitapları Aracılığıyla İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları incelenecektir. Bu amaçla nitel araştırma yöntemlerinden katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri uygulanacaktır. Çalışmanın yapılabilmesi için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulundan yazılı izin alınacaktır. Çalışmada toplanan veriler bu çalışma dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddetme ve hiçbir neden göstermeksizin istediğiniz zaman araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz. **07.12.2022**

Gönüllünün Adı-Soyadı

İmza

Açıklamayı Yapanın Adı-Soyadı

İmza

Hakan Çiner

ARAŞTIRMAYA KATILANLAR (Diğer)

Adı-Soyadı

İmzası

ARAŞTIRMA YÜRÜTÜCÜSÜ

Adı-Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Ergin Erginer

Ek 9: Araştırma İzni

T.C.
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-74212857-605.01-72148199
Konu : Araştırma İzni (Hakan ÇİNER)

13.03.2023

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) E-12420890-300-2300019258 sayılı ve 07.03.2023 tarihli yazınız
b) E-74212857-604.02-72018462 sayılı ve 10/03/2023 tarihli Valilik Oluru

Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 20022100002 numaralı öğrencisi Hakan ÇİNER'in Doç. Dr. Ergin ERGİNER yönetiminde hazırlamış olduğu "Çocuk Edebiyatı Aracılığıyla Çocuklarla Felsefe: İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme" konulu tez çalışmasını Kurumumuza bağlı Recep Tayyip Erdoğan Anadolu İmam Hatip Lisesinde uygulanmasına ilişkin Valilik Oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Murat DİLDÖKEN
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

EK : Valilik Oluru

Adres : Din Öğretimi Şb. Ar-Ge Birimi

Telefon No : 0 (384) 213 79 33

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Hatice AKGÜR

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

İnternet Adresi:

Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0bb4-33e6-3104-8d04-dddd kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-74212857-604.02-72018462
Konu : Araştırma İzni (Hakan ÇİNER)

10/03/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsünün
E-67343396-605.01-2300018904 sayılı ve 06.03.2023 tarihli yazısı

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 20022100002 numaralı öğrencisi Hakan ÇİNER'in Doç. Dr. Ergin ERGİNER yönetiminde hazırlamış olduğu "Çocuk Edebiyatı Aracılığıyla Çocuklarla Felsefe: İlkokul Öğrencilerinin Hayvan Haklarıyla İlgili Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme" konulu tez çalışması kapsamında yer alan ölçeklerin Kurumumuza bağlı resmi İmam Hatip Anadolu Liselerinde uygulanmasında Müdürlüğümüzce bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Murat DİLDÖKEN
Millî Eğitim Müdür V.

EK :
- Yazı ve Ekleri (19 Sayfa
- Komisyon Tutanağı

OLUR
Kübra KARAALİOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Din Öğretimi Şb. Ar-Ge Birimi

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (384) 213 79 33

Bilgi için: Hatice AKGÜR

E-Posta:

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 941e-9b41-321d-b9b0-090d kodu ile teyit edilebilir.